

Spracovatelia :

KPÚ Banská Bystrica
Mgr. Andrea Paučová
Mgr. Katarína Damjanovová
Ing. arch. Silvia Pavlová
Ing. Ladislav Huňavý
Mgr. Alexander Botoš

Spolupráca:

KPÚ Nitra
Ing. Darina Ulrychová CSc.

Dátum:

december 2005

OBSAH

URBANISTICKO – HISTORICKÝ VÝSKUM	1- 76
A. Vstupné údaje	1-2
B. Základné údaje o území	2
C. Parcelné vymedzenie hraníc pamiatkového územia	2-3
D. Parcelné vymedzenie hraníc ochranného pásma pamiatkového územia	4
E. Údaje o východiskových materiáloch	4-7
F. Historický a urbanisticko – architektonický vývoj územia	7-9
G. Charakteristika pamiatkových hodnôt územia	9-19
H. Vyhodnotenie pamiatkových hodnôt územia a odôvodnenie jeho ochrany	19-21
I. Prílohy urbanisticko – historického výskumu	21-76
NÁVRH ZÁSAD OCHRANY, OBNOVY A PREZENTÁCIE HODNÔT ÚZEMIA	77-119
A. Vstupné údaje	77-78
B. Vyhodnotenie územia z hľadiska pamiatkových hodnôt	78
C. Zásady ochrany, obnovy a prezentácie hodnôt pamiatkového územia	79-88
D. Záver	89
E. Prílohy k návrhu zásad ochrany, obnovy a prezentácie hodnôt územia	89
F. Grafická dokumentácia	90
G. Fotodokumentácia	91–119
Kópia z katastrálnej mapy. Horné Plachtince. Mierka 1:200.R. 2005	

**I. URBANISTICKO – HISTORICKÝ VÝSKUM PAMIATKOVEJ ZÓNY
MESTA LUČENEC**

TEXTOVÁ ČASŤ

A. Vstupné údaje

A.1. Požiadavka a dôvod realizácie urbanisticko-historického výskumu

Požiadavka na vypracovanie súhrnného urbanistického materiálu pre Pamiatkovú zónu Mesta Lučenec v zmysle zákona č. 49/2002 o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov vyplynula z kontroly mestskej pamiatkovej zóny v Lučenci zameranej na starostlivosť o národné kultúrne pamiatky a uplatňovanie záujmov ochrany pamiatkového fondu v pamiatkovom území. Kontrolu vykonala Pamiatková inšpekcia Ministerstva kultúry Slovenskej republiky dňa 13. augusta 2003 v súčinnosti s odbornými pracovníkmi Krajského pamiatkového úradu Banská Bystrica, pracoviska Lučenec a zástupcov Mesta Lučenec.

Vzhľadom k tomu, že v roku 2004 bola Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky aktualizovaná hranica pamiatkovej zóny a predchádzajúci urbanisticko – historický výskum na pamiatkovej zóne bol uskutočnený v roku 1979 kolektívom Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody Bratislava – hrad, Pamiatkový úrad Slovenskej republiky Bratislava zadal požiadavku na spracovanie Zásad ochrany pamiatkového územia Lučenec.

Spracované a následne schválené Zásady ochrany pamiatkového územia Lučenec sa stanú súčasťou územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia a budú zapracované do územnoplánovacej dokumentácii, ktorú v súčasnom období pripravuje Mesto Lučenec v súlade s § 30, ods. 4 zákona 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov.

A.1.2. Údaje o zadaní a spracovaní dokumentácie urbanisticko-historického výskumu

Pracovná úloha bola Krajskému pamiatkovému úradu Banská Bystrica, pracovisko Lučenec zadaná v mesiaci jún 2005 Pamiatkovým úradom Slovenskej republiky Bratislava, pod číslom konania PÚ-05/842-7/5121/Hra. Plnenie úlohy sa začalo pracovným rokovaním dňa 14. júla 2005 na Krajskom pamiatkovom úrade Banská Bystrica. Následne bola uskutočnená obhliadka pamiatkovej zóny s podrobným odfotografovaním a dokumentovaním každého objektu a jeho následným architektonickým, historickým a umeleckým rozborom. Paralelne s rozborom územia v mesiacoch august až september 2005 prebiehalo aj zhromažďovanie topografických a archívnych podkladov, špecializovanej literatúry a relevantných odborných materiálov spracovávaných od roku 1979 po súčasnosť. V mesiacoch september - november pokračovala práca vyhodnocovaním a spracovávaním vývoja stavebno-

historických štruktúr vychádzajúcich z čiastkových architektonicko-historických a umelecko-historických výskumov, so spracovaním výsledkov archeologických výskumov a údajov o predpokladaných archeologických náleziskách z hľadiska návrhu na riešenie aktuálnych problémov vyplývajúcich zo zmeny funkčného využitia objektov v poslednom desaťročí, ako aj pozostatkov z minulého obdobia. Po spracovaní vstupných údajov nasledovalo prehodnotenie získaného materiálu a vytvorenie si názoru na celkové riešenie problematiky. Adjustačné práce boli realizované v mesiaci december.

Odborné konzultácie na úrovni Krajského pamiatkového úradu Banská Bystrica, Mesta Lučenec - Oddelenia stavebného poriadku, územného plánu a architektúry pozostávali z názorovej diskusie a konkrétneho pohľadu na problémové časti zásad s možnosťami prezentácie a určenia regulatív pre prezentovanie pamiatkového fondu územia. Odborná pracovníčka Ing. Darinou Ulrychovou, CSc. z Krajského pamiatkového úradu Nitra uskutočnila monitorovanie, vyhodnotenie a návrh regulatív vo vzťahu ku kultúrno - historicky formovanej zeleni ako špecifickej problematiky, ktorej je potrebné venovať zvýšenú pozornosť.

Podklady týkajúce sa chránenej a historickej zelene v priestore pamiatkovej zóny si spracovatelia vyžiadali od Obvodného úradu životného prostredia v Lučenci a od Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied v Nitre získali informácie o predpokladaných archeologických lokalitách na pamiatkovom území.

Z dôvodu prehľadnosti pamiatkovej zóny sme pristúpili k rozdeleniu jej územia na kvadranty, na základe ktorých je možná lepšia grafická orientácia.

Pri urbanisticko – historickom výskume a konzultáciách s Mestom Lučenec - Oddelenia stavebného poriadku, územného plánu a architektúry sme doplnili metodiku „Usmernenie Pamiatkového úradu k spracovaniu výskumnej dokumentácie pamiatkových území“ o bod C.1. Zoznam parciel nachádzajúcich sa v pamiatkovej zóne mesta Lučenec.

Pri vyhodnocovaní získaných údajov o jednotlivých objektoch nachádzajúcich sa v pamiatkovom území podľa metodiky Pamiatkového úradu SR sa ukázala nutnosť ich stručného, prehľadného a komplexného spracovania. Všetky informácie boli sústredené do pracovného materiálu, tzv. “Evidenčného listu“ – bližšie v kapitole G. Charakteristika pamiatkových hodnôt územia.

V snahe vyhnúť sa zbytočnému opakovaniu textov boli niektoré body zásad vypustené a návrh zásad pokračuje písmenom J.

Pripomienky k predloženého materiálu metodickou komisiou Pamiatkového úradu Slovenskej republiky sa prerokujú s pracovným kolektívom a následne zapracujú do výsledného elaborátu.

B. Základné údaje o území

B.1. Názov pamiatkového územia podľa vyhlásenia

Pamiatková zóna Lučenec

B.2. Názov obce a katastra

Mesto Lučenec

Katastrálne územie Lučenec

Okres Lučenec

B.3. Vyhlásenie pamiatkového územia

Pamiatkovú zónu Lučenec vyhlásil Okresný úrad v Lučenci formou vyhlášky č. 1/1995 dňa 29. 06. 1995, uverejnenou v Nariadení Vlády SR, čiastka 3/1996 zo dňa 19. 07. 1996 a následne bolo územie Pamiatkovej zóny Lučenca upravené Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky, verejnou vyhláškou č. MK-6009/2004-400 zo dňa 14. 02. 2005 pod názvom „Zmena vyhlásenia pamiatkovej zóny Lučenec“.

C. Parcelné vymedzenie hraníc pamiatkového územia

Parcelné vymedzenie hraníc pamiatkového územia bolo spracované podľa mapového podkladu Úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky, výrobné číslo 2-2003-22, ktorú spracoval Katastrálny úrad v Žiline v roku 2003 a mapa vykazuje stav polohopisu k 28. 03. 2003 na základe staršieho podkladu technicko – hospodárskej mapy z roku 1979. Katastrálna mapa sa skladá z mapových listov číslo 2-7/33; 2-8/11; 3-7/44; 3-8/22; 3-8/24; 2-8/13 v mierke 1:1000. K parcelnému vymedzeniu hraníc pamiatkového územia sme pridali aj všetky parcely nachádzajúce sa v pamiatkovej zóne delené na kvadranty, ktoré sú graficky zaznačené v mapových prílohách.

Východzí bod popisu je umiestnený v južnej časti, juhozápadný roh parcely č. 2937/4 na križovatke Komenského a Adyho ulice. Smer východ tvoria: voľná parcela č. 2937/4 pred synagógou, neologická synagóga na parcele č. 1599, voľná parcela na rohu Adyho

a Vajanského ulice č. 1600/1 s nevhodnou dočasnou stavbou pohostinstva. Z Vajanského ulice hranica zóny pokračuje smerom na západ k parcele č.1598, kde v styku parcel č. 1598 a 1626/2 sa stáča smerom na sever po zadných parcelách č. 1626/1 evanjelickej a. v. fary, kostola, Pedagogickej a sociálnej akadémie na parcele č. 1624/1. Hranica pokračuje na rozhraní parcel č. 1624/1 a 1615/1, kde v severnom bode budovy Pedagogickej a sociálnej akadémie prechádza cez ulicu Sokolskú, č. 6699/1, k juhozápadnému rohu parcely č. 1628/7, pokračuje severne hranicou Komenského ul., č. 6698/1, a parcely č. 1628/1 Baptistickéj fary s kostolom. V styku parcely č. 6502/1, Tuhársky potok, a č. 1628/1, Baptistická fara s kostolom, sa stáča západne k mostu, ide k parcele č. 1661 smerom na sever. V nároží budovy na parcele č. 1661, Okresný súd, sa točí smerom na východ, kde v styku parcely č.1661 a parcely č. 1648/5 smeruje severne po hraniciach týchto parcel. V bode hraníc parcel č. 1660 a 1648/5 sa točí východne a pokračuje hranicami parcel č. 1659, 1655/2, 1650, 1649/2, 1649/4, 1649/5, 1649/6, 1645/1, 1642, 1637/1 1637/2 smerom k Olbrachtovej ulici, č. 6647/1. Na rozhraní parcel č. 6647/1 a 1637/2 sa stáča juhovýchodne k nárožiu parcely č. 1637/1, kde prechádza Vajanského ulicou, č. 6673, k nárožiu parcely č. 435, dom meštiansky, pokračuje južnou hranicou k parcele č. 436/2 a severne pokračuje hranicami parcel č. 436/2; 419/7; 419/6; 434; 433; 432/1; 431/3; 427; 426/3; 426/2; 426/4; 425/2 a 425/1 (Reduta), kde diagonálne prechádza zo severovýchodného rohu parcely č. 425/1 Rádayho ulicou, č. 6640, k juhovýchodnému bodu parcely č. 8 (vymedzeného križovatkou Rádayho a Hviezdoslavovej ulice). Smeruje na sever po hranici parcely č.8, 10, 11, 19/1, 20, 26/15, 27/2, 27/2 (archív) 34, 40, 39, 41, 43, 53, 54, 57, 62/2, 64, 70, 74, 81/3, 82, 87, 88/2, 95, 96, 97, 98. Hranica kopíruje severnú stranu parcely č. 98, ktorá je v styku s Malovesskou ulicou, č. 6632/2. So severného rohu parcely č. 98 diagonálne prechádza ulicou J. Kármana, č. 6628/1, k juhovýchodnému nárožiu objektu na parcele č. 1895/2 a severne pokračuje po parcelách č. 1895/2, 1895/1, 1896, 1900, 1901, 1902, 1903 (budova vo vlastníctve SPP), kopíruje severnú hranicu pozemku 1904 a smerom na juh pokračuje západnou hranicou č. 1904, 1902, 1901, 1900, 1896, 1924, 1923, 1922, 1919/3, 1918/1, kde v juhozápadnom bode parcely č. 1918/1 diagonálne prechádza ulicou Z. Nejedlého, parcela č. 6612, k severovýchodnému rohu parcely č. 1930. Pokračuje západne po hranici parcel č. 1930, 1943 a v juhovýchodnom rohu parcely č. 1940 sa stáča severne a kopíruje hranicu parcely č. 1940, v ktorej severovýchodnom rohu sa stáča západne a v severozápadnom rohu parcely č. 1940 diagonálne prechádza ulicou A. Sládkoviča, parcela č. 6613, k severovýchodnému rohu parcely č. 1966. Pokračuje smerom na sever, pretína ulicu M. Rázusa na parcele č. 6614 k juhovýchodnému rohu parcely č. 2154, pokračuje severne

parcelou č. 2153 a v severovýchodnom rohu parcely č. 2152/4 stáča sa západne po hraniciach parciel č. 2152/4, 2152/3, 2150/2, 2149, 2123, 2121, a parcelu č. 2119 opisuje po obvode a vyúsťuje v juhozápadnom rohu parcely č. 2119. Diagonálne pretína ulicu M. Rázusa, č. 6614, k severozápadnému rohu parcely č. 2040/1 (budovy továrne na výrobu nábytku - Mier) pokračuje smerom na juh po hraniciach parciel č. 2044/3 (areál Mieru), 2039, 2016/1, 2019 a v juhozápadnom bode parcely č. 2019 vyúsťuje na Jókaiho ulicu, parcela č. 6605. Z juhozápadného bodu parcely č. 2019 prechádza diagonálne cez parcelu č. 6605 k severozápadnému rohu parcely č. 1780/2. Smeruje na juh po hraniciach parciel č. 1780/2, 1779, 1778/2, 1778/3, 1776/3, 1776/2, 1775, 1774, 1772, 1771, 1770, 1768, 1760, 1759/2, 1759/1, 1758/2 kde juhozápadným rohom parcely č. 1758/2 vyúsťuje na ulicu T. G. Masaryka, parcelné č. 6608/1. Krížom cez komunikáciu T. G. Masaryka prechádza k severozápadnému nárožiu budovy na parcele č. 1744 a južne pokračuje parcelami č. 1744, 1745, 1746, 1747, 1749/1, kde z juhozápadného rohu parcely č. 1749/1 prechádza priečne ulicou Š. Moyzesa, parcela č. 6644, k severozápadnému rohu objektu na parcele č. 1735 a pokračuje južne hranicami parciel č. 1735, 1736, 1737, 1743. V juhozápadnom bode parcely č. 1743/3 pretína ulicu Dr. Vodú, parcela č. 6643/1, k severozápadnému rohu parcely č. 2697/1. Pokračuje južne po hranici parciel č. 2697/4, 2697/3, 2697/2, kde z juhozápadného rohu parcely č. 2697/2 diagonálne pretína ulicu Dr. Herza, parcela č. 6642/3 k severozápadnému bodu parcely č. 2720. Západne pokračuje po hraniciach parciel č. 2722, 2723, 2724/1, 2726, 2729/11, 2729/6, 2729/1, 2729/2. Na rozhraní parciel č. 2729/2, č. 6650, ulica P. J. Šafárika, sa točí smerom na juh po hranici parcely č. 2729/1, kde v juhovýchodnom bode sa stáča východne po hraniciach parciel č. 2729/1, 2729/7, 2729/11, 2728, 2724/1, 2723, 2721, 2719, zatáča sa smerom na juh, kde pretína parcelu č. 6649, 6502/1, Tuhársky potok, a smeruje k severozápadnému rohu parcely č. 2841, kde južne pokračuje po parcelách č. 2841 a 2843. V jej juhozápadnom rohu sa stáča na východ a paralelne pokračuje s parcelou č. 6697/2, ulica J. Husa. Po hraniciach parciel č. 2843 a 2844 vyúsťuje v juhovýchodnom rohu parcely č. 2844 na parcelu č. 6698/1, ulicu J. A. Komenského. Priečne prechádza z juhovýchodného rohu parcely č. 2844 k severozápadnému bodu parcely č. 1624/1. V severozápadnom bode parcely č. 1624/1 sa stáča smerom na juh po hraniciach parciel č. 1626/3, 1625 (Evanjelický kostol), 1627, 1595/1, 1595/2, 1595/10, 2937/12, 2937/5, 2937/2, 2937/4 a končí v juhozápadnom bode parcely č. 2937/4 (východzí bod).

C. 1. Zoznam parciel nachádzajúcich sa v pamiatkovej zóne mesta Lučenec

Kvadrant I

6698/1; 6699/1; 1624/1; 1624/2; 1624/3; 1625; 1626/1; 1626/2; 1626/3; 1626/4; 1627; 1595/1; 1595/2; 1595/3; 1595/4; 1595/5; 1595/6; 1595/7; 1595/8; 1595/9; 1595/10; 1595/11; 1595/12; 1595/13; 1595/14; 1595/15; 2937/2; 2937/4; 2937/5; 2937/12; 2937/13; 2937/14; 2937/15; 2937/16; 1598; 1599; 1600/1;

Kvadrant II

1662; 1661; 1660; 1659; 1658; 1657; 1656; 1655/1; 1655/2; 1655/3; 1654; 1653; 1652/1; 1652/2; 1651; 1650; 1649/1; 1649/2; 1649/3; 1649/4; 1649/5; 1659/6; 1649/7; 1645/1; 1645/2; 1643; 1642; 1637/1; 1637/2; 6673;

Kvadrant III

425/1; 425/2; 426/1; 426/2; 426/3; 426/4; 427; 431/1; 431/2; 431/3; 432/1; 433; 434; 435; 436/1; 436/2; 419/6; 419/7;

Kvadrant IV

6; 6641/1; 6641/2;

Kvadrant V

6629; 98; 97; 96; 95; 88/1; 88/2; 87; 82; 81/1; 81/2; 81/3; 73; 74; 72; 71; 70; 64; 63/1; 63/2; 63/3; 62/2; 57; 56; 55; 54; 53; 43; 42; 41; 40; 39; 38; 37; 36; 35; 34; 27/1; 27/2; 28; 26/1; 26/2; 26/3; 26/4; 26/5; 20; 19/1; 19/2; 19/3; 11; 10; 8; 7; 6640;

Kvadrant VI

1; 3; 4; 5;

Kvadrant VII

1813; 1814; 1815; 1816; 1817/1; 1817/2; 1817/3; 1818; 1819; 1820/1; 1820/2; 1821; 1822; 1823; 1826; 1829/1; 1829/2; 1829/3; 1829/4; 1829/5; 1829/6; 1830; 1831/1; 1831/2; 1832; 1833; 1834/1; 1834/2; 1834/3; 1834/4; 1835; 1836; 1838; 1839; 1840/1; 1840/2; 1842/3; 1843; 1845/1; 1845/2; 1845/3; 1845/4; 1845/5; 1845/6; 1845/7; 1845/8; 1846; 1847; 1848/1; 1848/2; 1848/3; 1848/5; 1850/1; 1850/2; 1851/1; 1851/2; 1851/3; 1851/4; 1851/6; 1852/3; 1852/4; 1852/5; 1853/1; 1853/3; 1853/2; 1853/4; 1853/5; 1853/6; 1853/7; 1853/8; 1853/9; 1853/10; 1853/11; 1853/12; 1853/13; 1853/14; 1853/15; 1853/16; 1853/17; 1853/18; 1853/19; 1853/20; 1853/21; 1853/22; 1853/23; 1853/24; 1853/30; 1853/31; 1853/32; 1853/33; 1854/1; 1854/2; 1854/3; 1854/4; 1854/5; 1854/6; 1854/7; 1855/1; 1855/2; 1855/3; 1856/1; 1856/1; 1856/7; 1856/8; 1856/9; 1856/10; 1856/11; 1856/12; 1856/13; 1856/14; 1856/15; 1856/16; 1856/17; 1856/18; 1856/19; 1856/20; 1856/21; 1856/22; 1856/23; 1856/24; 1856/25; 1856/26; 1856/27; 1856/28; 1856/29; 1856/30; 1856/31; 1856/32; 1856/33; 1856/35; 1856/36; 1856/37; 1856/38; 1856/39; 1856/40; 1856/41; 1856/42; 1856/43; 1856/44; 1856/45; 1856/46; 1856/47; 1856/48; 1856/49; 1856/50; 1856/51; 1856/52; 1856/53; 1856/54; 1856/55; 1856/56; 1856/58; 1856/59; 1856/62; 1856/63; 1856/64; 1856/65; 1856/66; 1856/67; 1856/68; 1856/69; 1856/70; 1856/71; 1856/72; 1856/73; 1856/74; 1856/75; 1856/76; 1856/77; 1856/78; 1856/79; 1856/80; 1856/81; 1856/82; 1856/83; 1856/84; 1856/85; 1856/86; 1856/87; 1856/88; 1856/89; 1856/90;

1856/91; 1856/92; 1856/93; 1856/94; 1856/95; 1856/96; 1856/97; 1856/98; 1856/99;
1856/100; 1856/101; 1856/102; 1856/103; 1856/104; 1856/105; 1856/106; 1856/107;
1856/108; 1856/109; 1856/110; 1856/111; 1856/112; 1856/113; 1856/114; 1856/115;
1856/116; 1856/117; 1856/118; 1856/119; 1856/120; 1856/121; 1856/122; 1856/123;
1856/124; 1856/124; 1856/125; 1856/126; 1856/127; 1856/128; 1856/129; 1856/130;
1856/131; 1856/132; 1856/133; 1856/134; 1856/135; 1856/136; 1856/137; 1856/138;
1856/139; 1856/140; 1856/141; 1856/142; 1856/143; 1856/151; 1856/152; 1856/153;
1856/154; 1856/155; 1856/156; 1856/157; 1856/158; 1856/159; 1856/160; 1856/161;
1856/162; 1856/163; 1856/164; 1856/165; 1856/166; 1856/167; 1856/168; 1856/169;
1856/170; 1856/171; 1856/172; 1856/173; 1856/177; 1856/178; 1856/179; 1856/186; 1875/1;
1875/3; 1875/4; 1875/5; 1875/6; 1875/7; 1875/8; 1875/10; 1876/1; 1876/2; 1876/5; 1876/8;
1876/9; 1876/10; 1876/11; 1876/12; 1876/13; 1876/14; 1876/18; 1876/19; 1876/20; 1876/21;
1876/22; 1876/23; 1876/24; 1876/25; 1876/26; 1876/27; 1876/28; 1876/29; 1876/30; 1877/1;
1877/2; 1877/4; 1878/2; 1878/3; 1879/1; 1879/2; 1880/2; 1880/3; 1880/4; 1880/5; 1880/8;
1880/9; 1880/13; 1880/14; 1880/15; 1800/16; 1800/17; 1880/18; 1883/2; 1883/3; 1883/4;
1883/5; 1883/6; 1883/7; 1883/8; 1883/12; 1883/13; 1883/14; 1883/15; 1883/16; 1884/1;
1884/2; 1884/3; 1884/4; 1884/5; 1884/6; 1884/7; 1884/8; 1884/9; 1884/10; 1884/11; 1884/12;
1884/13; 1884/14; 1884/15; 1884/16; 1888/1; 1888/2; 1888/3; 1894/1; 1894/2; 1894/3;
1894/4; 1894/4; 1894/5; 6628/3; 1857/1; 1857/2; 1857/3; 1857/4; 1857/5; 1857/6; 1857/7;
1858/1; 1858/2; 1858/3; 1858/4; 1858/5; 1860/1; 1860/2; 1861; 1862; 1863; 1864; 1865;
1866; 1867; 1868/1; 1868/2; 1869/1; 1869/2; 1870; 1871; 1872; 1886/1; 1886/2; 1887; 1889;
1890/1; 1890/2; 1890/3; 1891/1; 1891/2; 1891/3; 1892; 6628/1; 6608/1;

Kvadrant VIII

1924; 1923; 1922; 1921; 1920; 1919/1; 1919/2; 1919/3; 1918/1; 1904; 1903; 1902; 1901;
1900; 1896; 1895/1; 1895/2;

Kvadrant IX

1955; 1954; 1953/1; 1953/2; 1952; 1951; 1950; 1949; 1948; 1947; 1946; 1945; 1943; 1942;
1941; 1940; 1930; 1929/1; 1929/2; 1928; 1926/1; 1926/2; 1925; 1800; 6612;

Kvadrant X

2119; 2121; 2123; 2149; 2150/2; 2150/1; 2152/3; 2152/4; 2153; 2154;

Kvadrant XI

6614; 6609; 2003/1; 2003/2; 2003/3; 1998/2; 1998/3; 1998/1; 2001/1; 2001/2; 1991/1; 1997;
1996; 1995; 1994; 1993/1; 1993/2; 1993/3; 1993/4; 1992/1; 1992/2; 1992/3; 1992/4; 1992/5;
1991/2; 1991/3; 1990; 1989/3; 1989/2; 1989/1; 1988; 1987; 1986; 1985; 1984; 1983; 1982;
1981; 1980; 1979; 1978; 1977; 1976/1; 1976/2; 1976/3; 1975; 1974; 1973; 1972; 1971; 1970;
1969; 1968/1; 1968/2; 1967; 1966; 1964; 1963/1; 1963/2; 1962/1; 1962/2; 1962/3; 1962/4;
1962/5; 1962/6; 1962/7; 1962/8; 1961; 1960; 1959; 1958/1; 6613;

Kvadrant XII

2040/1; 2044/3; 6604; 2008; 2006; 2005; 2009; 2007; 2004/2; 2004/1; 2010; 2011; 2012;
2013; 2039; 2015; 2014; 2019; 2018; 2016/2; 2016/3;

Kvadrant XIII

1781/1; 1781/2; 1781/3; 1781/4; 1781/5; 1782/1; 1782/2; 1782/3; 1810; 1811; 1812; 1809;
1808; 1807; 1806; 1805/1; 1805/2; 1805/3; 1804; 1803; 1802/1; 1802/2; 1802/3; 1801/1;

1801/2; 1799/1; 1799/2; 1798; 1797; 1796; 1795; 1794; 1793/1; 1793/2; 1793/3; 1793/4; 1792; 1791; 1790; 1789; 1788; 1787/1; 1787/2; 1786; 1785; 1784; 1783; 1601/1; 6610/1;

Kvadrant XIV

6605; 1780/1; 1780/2; 1780/3; 1780/4; 1780/5; 1780/6; 1780/7; 1780/8; 1780/9; 1779; 1778/1; 1778/2; 1778/3; 1777/1; 1777/2; 1776/1; 1776/2; 1776/3; 1775; 1774; 1773; 1772; 1771; 1770; 1768; 1767; 1766; 1763/1; 1763/2; 1763/3; 1763/4; 1763/5; 1762; 1761; 1760; 1759/1; 1759/2; 1758/2;

Kvadrant XV

1744; 1745; 1746; 1747; 1748; 1749/1; 1749/2; 1749/3; 1754; 1751/1; 1751/2; 1752/1; 1752/2; 1757; 1729/1; 1729/2; 1728/1; 1728/2; 1727; 1719/1; 1719/2; 1719/3; 1719/4; 1718/1; 1718/2; 1717/1; 1717/2; 1717/3; 1716; 1715; 1714; 1713; 1712; 1711; 1710/1; 1710/2; 1710/3; 1710/4; 1710/5; 1710/6; 1709; 1702/1; 1702/2; 1702/3; 1701/1; 1701/2;

Kvadrant XVI

6644; 1705; 1706/1; 1706/2; 1707; 1708/1; 1708/2; 1708/3; 1720; 1721; 1722; 1723; 1724; 1725; 1726/1; 1726/2; 1730/1; 1730/2; 1731; 1732; 1733; 1734; 1735; 1736; 1737; 1738; 1739; 1740; 1741; 1742; 1743/1; 1743/2; 1743/3; 1743/4; 1743/5; 6643/1; 6644/2; 6644/3; 6644/4;

Kvadrant XVII

2697/1; 2697/2; 2697/3; 2697/4; 2698/1; 2698/2; 2699; 2700; 2701; 2702; 2703; 2704/1; 2704/2; 2705/1; 2705/2; 2705/3; 2705/4; 2707/1; 2707/2; 2708; 2709;

Kvadrant XVIII

2729/1; 2729/2; 2729/3; 2729/4; 2729/5; 2729/6; 2729/7; 2729/8; 2729/9; 2729/10; 2729/11; 2728/1; 2728/2; 2726; 2724/1; 2724/2; 2723; 2722; 2721; 2720; 2719; 2718; 2717; 2716; 2715/1; 2715/2; 2715/3; 2715/4; 2714; 2713; 2712; 2711; 2710; 2710/2710/2; 2710/3; 2710/4; 6346; 6646; 6649; 2841; 2842; 2843; 2844; 2845; 2846; 2847; 2848;

Kvadrant XIX

1700; 1699/1; 1699/2; 1698; 1697/1; 1696; 1695; 1694; 1693/7; 1693/6; 1693/5; 1693/3; 1693/1; 1692; 1689/3; 1689/2; 1689/1; 1688/2; 1688/1; 1687/2; 1687/1; 1686; 1685; 1684; 1683; 1682; 1681/1; 1681/2; 1681/3; 1680/1; 1680/2; 1680/3; 1680/4; 1680/5; 1680/6; 1678/1; 1678/2; 1678/3; 1678/4; 1678/5; 1677; 1676; 1675/1; 1675/2; 1675/3; 4675/4; 1675/5; 1675/6; 1675/7; 1675/8; 1675/9; 1675/10; 1675/11; 1675/12; 1675/13; 1675/14; 1675/15; 1675/16; 1674; 1668/1; 1668/2; 1667; 1666; 1665; 1664; 1663; 6643/3; 6642/3;

D. Parcelné vymedzenie hraníc ochranného pásma pamiatkového územia

Pamiatková zóna Lučenec nemá vyhlásené ochranné pásmo. V budúcnosti doporučujeme jeho spracovanie a následné legislatívne konanie.

E. Údaje o východiskových materiáloch

Vzhľadom k tomu, že k Mestu Lučenec sa viaže minimum archívnych a historických textových materiálov, výskumov a odbornej literatúry sme body E.3., E.4. a E.5. zoskupili do jedného bodu.

E. 1. Prehľad spracovaných územno – plánovacích dokumentácií a štúdií s overením ich právoplatnosti

- E.1.1. Lučenec územný plán, Štátny projekčný ústav pre výstavbu miest a dedín Zvolen, 1957.
- E.1.2. Územno-hospodárske zásady pre vypracovanie ÚPN VÚC okresu Lučenec (návrh), Banská Bystrica, 1992.
- E.1.3. Územný plán mesta Lučenec schválený uznesením MsZ Č. 151/1997 zo dňa 18. 12. 1997 vrátane záväzných regulatívov a menovitého zoznamu verejnoprospešných stavieb.
- E.1.4. VZN schválené uzn. MsZ č. 99/1998 zo dňa 29. 10. 1998.
- E.1.5. Zmena č. 1 ÚP mesta Lučenec v mestskej štvrti 3, časti 3d v lokalite Sabova pustatina, zmena funkčného využitia územia schválená uzn. MsZ č. 101/1999 zo dňa 28. 10. 1999.
- E.1.6. ÚP zóna Husova štvrť schválený uzn. MsZ č. 77/2001 zo dňa 25. 10. 2001.
VZN schválené uzn. MsZ č. 77/2001 zo dňa 25. 10. 2001.
- E.1.7. Zmena č. 2 ÚP mesta Lučenec na územie Rúbanisko III. Pre umiestnenie ekumenického kostola schválená uzn. MsZ č. 15/2002 zo dňa 28. 02. 2002.
VZN schválené uzn. MsZ č. 15/2002 zo dňa 28. 02. 2002.
- E.1.8. Zmena a doplnok č. 3 ÚP mesta Lučenec pre umiestnenie priemyselného parku schválená uzn. MsZ č. 95/2001 zo dňa 20. 12. 2001.
VZN schválené uzn. MsZ č. 95/2001 zo dňa 20. 12. 2001.
- E.1.9. Zmena č. 4 ÚP mesta Lučenec časť Opatová zmena funkčného využitia územia zo športu na bývanie schválená uzn. Č. 1005/2002 zo dňa 21. 11. 2002.
- E.1.10. Zmena č. 5 ÚP mesta Lučenec zmena funkčného umiestnenia zo zelene pre výrobu drobnú – umiestnenie Citroenu na ľavej strane nadjazdu smer Lučenec – Opatová schválená uzn. MsZ č. 98/2004 zo dňa 22. 06. 2004.
VZN schválené uzn. MsZ č. 98/2004 zo dňa 21. 11. 2004.
- E.1.11. ÚP zóny Malá Ves schválený uzn. MsZ č. 147/2004 zo dňa 26. 08. 2004.
VZN schválené uzn. MsZ č. 147/2004 zo dňa 26. 08. 2004.

E. 2. Mapové podklady

- E.2.1. Mapa širších vzťahov dokladujúca staršie osídlenie okolia Lučenca. Lazarova mapa Uhorska 1528.
- E.2.2. Mapa širších vzťahov dokladujúca staršie osídlenie okolia Lučenca. Mapa Novohradskej stolice na mape Jána Zsambokyho 1566.
- E.2.3. Mapa širších vzťahov dokladujúca staršie osídlenie okolia Lučenca. Mapa Novohradskej stolice na Mikovínyiho mape 1742.

- E.2.4. Mapa Novohradskej župy z roku 1825.
- E.2.5. Historická mapa Lučenca do roku 1853; Zbierka máp a plánov uložená v MV SR Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Lučenec.
- E.2.6. Historická mapa Lučenca, z rokov 1844–1853; Archív Krajského pamiatkového úradu Banská Bystrica, pracovisko Lučenec.
- E.2.7. Historická mapa kráľovstvo Uhorské, župa Novohradská, sekcia č. 42/XXXIV, 1847, kópia, Archív Pamiatkového úradu SR Bratislava.
- E.2.8. Historická mapa kráľovstvo Uhorské, župa Novohradská, sekcia č. 43/XXXIV, 1853, kópia, Archív Pamiatkového úradu SR Bratislava.
- E.2.9. Historická mapa Lučenec, z rokov 1853-1871; Archív Pamiatkového úradu SR Bratislava.
- E.2.10. Historický plán verejného osvetlenia mesta Lučenec, z roku 1897 v mierke 1:2880, Zbierka máp a plánov uložená v MV SR Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Lučenec.
- E.2.11. Historická mapa Lučenec, zóna 12/XXI., rok 1898, v mierke 1:75 000, Zbierka máp a plánov uložená v MV SR Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Lučenec.
- E.2.12. Historický situačný plán elektrickej rozvodnej siete v meste Lučenec, prelom 19. a 20. storočia, mierka 1:2880, Zbierka máp a plánov uložená v MV SR Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Lučenec.
- E.2.13. Historický situačný plán cestnej siete mesta Lučenec, rok 1900, mierka 1:1000, Zbierka máp a plánov uložená v MV SR Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Lučenec.
- E.2.14. Plán okresného mesta Lučenec z roku 1928, mierka neudaná, podľa Fuksa, J.: Obrázky z Lučenca, CD nosič, Lučenec, 2004.
- E.2.15. Historická mapa mesta Lučenca z rokov 1925-1939 v mierke 1:5760, Archív Krajského pamiatkového úradu Banská Bystrica, pracovisko Lučenec.
- E.2.16. Historická mapa mesta Lučenec, z rokov 1939-1945 v mierke 1:2880, Zbierka máp a plánov uložená v MV SR Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Lučenec.
- E.2.17. Historická mapa Lučenec, z roku 1939 - 1945 v mierke 1:5000, Zbierka máp a plánov uložená v MV SR Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Lučenec.
- E.2.18. Historická mapa Losonc z roku 1939-1945 v mierke 1:5000, Zbierka máp a plánov uložená v MV SR Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Lučenec.
- E.2.19. Lučenec – územný plán, 1957, mierka 1:5000, Obvodný úrad životného prostredia Lučenec.
- E.2.20. Mapa mesta Lučenec z roku 1969, mierka neudaná, podľa Fuksa, J.: Obrázky z Lučenca, CD nosič, Lučenec, 2004.
- E.2.21. Lučenec – Rimavská Sobota, Mapa mesta, mierka 1:10 000 a 1:50 000, VKÚ Harmanec, 1996
- E.2.22. Turistická mapa Cerová vrchovina – Lučenec, mierka 1:50 000, Vojenský kartografický ústav, štátny podnik Harmanec, 2000
- E.2.23. Aktuálna katastrálna mapa mesta Lučenec z roku 2003, v mierke 1:1000, uložená na Katastrálnom úrade v Lučenci.

E. 3. Staršie prieskumy a výskumy, archeologické výskumy územia, archívne materiály, odborná literatúra a legislatívne podklady

- E.3.1. Adamová, M. - Drenko, J.: Pečate miest a obcí historického Novohradu, Lučenec 2001.
- E.3.2. Alberty, J.: Novohrad, Dejiny 2/1, Martin 1989.
- E.3.3. Balaša, G. 1960: Praveké osídlenie stredného Slovenska. Banská Bystrica 1960
- E.3.4. Bárta, J. 1978 : Archeologický prieskum Ipeľskej, Lučeneckej, Pliešovskej a Zvolenskej kotliny. In: AVANS v roku 1977. Nitra 1978., s. 27 – 29
- E.3.5. Borovszky, S.: Nógrád Vármegye, Budapest 1911
- E.3.6. Drenko, J.: Bitka pri Lučenci a Alojs Jirásek, Lučenec 1996
- E.3.7. Drenko, J.: Jarmoky a trhy v Lučenci. Lučenec 1995.
- E.3.8. Drenko, J. 1995: Kapitoly z dejín Lučenca. Lučenec 1995
- E.3.9. Drenko, J.: Kronika Lučenec 1128-1918, Lučenec 1991
- E.3.10. Féneys, E. 1851: Magyarország geográfiai szótara. Budapest 1851.
- E.3.11. Fuksa, J.: Obrázky z Lučenca, CD, Lučenec, 2003
- E.3.12. Furmánek, V. 2000 : Meč liptovského typu z Fiľakovských Kováčov. In: AVANS v roku 1999. Nitra 2000., s. 35 – 36.
- E.3.13. Furmánek, V. – Sankot, P. 1985: Nové laténske nálezy na stredním Slovensku. Sla 1985, 33 – 2, s. 273 – 310.
- E.3.14. Gerencze P. 1906: Magyarország műemlékei II. Budapest 1906.
- E.3.15. H. Kolba, J. 1989: A Losonci ékszerlelet. Folia Archaeologica XL, 1989, s. 175 – 194.
- E.3.16. Jakutišová, E.: Sprievodca ulicami mesta Lučenec, Lučenec 1992
- E.3.17. Kol.: Zásady pamiatkovej starostlivosti o historický sídelný celok Lučenec, Bratislava 1979, sig. T15E.3.18. Kol.: Súpis pamiatok na Slovensku II., Bratislava 1968
- E.3.19. Kol.: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku, Bratislava 1977
- E.3.20. Kronika mesta Lučenec, MV SR Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Lučenec
- E.3.21. Kuča, K; Kučová, V.: Principy památkového urbanismu, Praha 2000
- E.3.22. Langer, T. 1998: Minulosť a prítomnosť kalvínskeho kostola v Lučenci. Lučenec 1998. Nepochikovaná študentská práca uložená v archíve KPÚ Banská Bystrica, pracovisko Lučenec. Sign. T 77.
- E.3.23. Mocsáry: Nógrád Vármegyének, Pesten 1826
- E.3.24. Nevizánsky, G. – Ožďáni, O. 1999 : Prieskum na 5. vetve tranzitného plynovodu v úseku Kaloša – Mikušovce. In: AVANS v roku 1997. Nitra 1999., s. 123 - 125.
- E.3.25. Neznámy: Návrh na vyhlásenie pamiatkovej zóny Lučenec, aktualizovaný roku 1991, archív Krajského pamiatkového úradu Banská Bystrica, pracovisko Lučenec, Sign.T 17
- E.3.26. Novotná, M. 1970 : Die Axte und Beile in der Slowakei. Munchem 1970.
- E.3.27. Ožďáni, O. 1989: Na úsvite dejín. In: Novohrad. (Ed. J. Alberty) Regionálna vlastivedná monografia. 2/1 Dejiny. Lučenec – Veľký Krtíš 1989.
- E.3.28. Ožďáni, O. – Žebrák, P. 1983: Výsledky terénneho prieskumu v okrese Lučenec. In: AVANS v roku 1982. Nitra 1983., s. 189 – 192
- E.3.29. Paučová, A.: Architektúra mesta Lučenec, Nová stolová spoločnosť, Lučenec, 2001
- E.3.30. Pohronský, A.: Vývin mesta Lučenec zo stavebného pohľadu, 1946
- E.3.31. Polívka, V.: Lučenec a kraj novohradský, Banská Bystrica, 1928
- E.3.32. Ragan, V.: Návrh na vyhlásenie pamiatkovej zóny Lučenec, Banská Bystrica, 1989
- E.3.33. Točík, A. 1968: Almagyarische Gräberfelder in der Südwestslowakei. Bratislava 1968

Legislatívne podklady

1. Ústava Slovenskej Republiky.
2. Zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov.
3. Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov.
4. Zákon č. 237/2000 Z. z. v znení zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku.
5. Zákon č.479/2005 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku.
6. Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov.
7. Zákon č. 173/2004 Z. z. o katastri nehnuteľnosti a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam.
8. Deklarácia NR SR o ochrane kultúrneho dedičstva č. 91/2001 Z. z.
9. Dohovor na ochranu kultúrnych statkov za ozbrojeného konfliktu – UNESCO, Haag, 1954 (Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 94/1958 Zb.)
10. Dohovor o opatreniach zákazu a zamedzenia nedovoleného dovozu, vývozu a prevodu vlastníctva kultúrnych statkov - UNESCO, Paríž, 1970 (Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 15/1980 Zb.).
11. Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva – UNESCO, Paríž, 1972 (oznámenie č. 159/1991 Zb.)
12. Európsky dohovor č. 143. Európsky dohovor o ochrane archeologického dedičstva. Valletta 1992.
13. Európsky dohovor č. 121. Európsky dohovor o ochrane architektonického dedičstva Európy. Štrasburg 1990.
14. Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 55/2001 Z. z. o územnoplánovacích podkladoch a územnoplánovacej dokumentácii.
15. Vyhláška MK SR č. 16/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu.
16. 216/2004 Nariadenie vlády Slovenskej republiky, ktorým sa ustanovujú oblasti utajovaných skutočností.
17. Zákon č. 596/2002 Z. z. o ochrane zdravia ľudí v znení neskorších predpisov.

F. Historický a urbanisticko – architektonický vývoj územia

F.1. Stručný historický a stavebný vývoj

F.1.1. Stručný prehľad dejinného vývoja mesta Lučenec

Erb mesta: V modrom štíte strieborný pelikán s červeným zobákom a nohami, na hrudi tri červené kvapky, krmiaci svoje tri mláďatá.

Pečatné pamiatky svedčiace o používaní symbolu pelikána sú známe od 15. storočia, ale až v 19. storočí bol pelikán vsadený do štítu a vzniknutý erb mal podobu: v modrom, zlato olemovanom štíte na zelenej pažiti bol umiestnený strieborný pelikán krmiaci tri mláďatá. Súčasnú podobu erbu, na návrh heraldickej komisie, má mesto od roku 1984.

Lučenec vznikol v 10. – 12. stor. na trase historicky významnej komunikácie spájajúcej Bratislavu – Šintavu – Nitru – Levice – Lučenec – Turňu. Na území Novohradu bola po tatárskom vpáde v pol. 13. stor. vybudovaná sústava hradov, ktoré mali obrannú funkciu, Lučenec patril pod hradné panstvo Divín, neskôr Halič. Predpokladá sa, že v druhej polovici 13. stor. bol v Lučenci založený cisterciátsky kláštor, bližšie údaje o jeho majetkoch nie sú známe. V tomto období je tiež v Lučenci doložená existencia farnosti, ktorá v rámci cirkevnej organizácie patrila pod Ostrihomské arcibiskupstvo.

Prvá listinná zmienka o Lučenci pochádza z **3. augusta 1247**. V listine kráľa Belu IV. sa Lučenec spomína ako **Luchunch**. V priebehu 13. storočia sa kráľovská koruna pokúšala v Lučenci usadiť nemeckých kolonistov. Svedčí o tom písomná zmienka z roku 1275, podľa ktorej boli v Lučenci (Terra Losunch) usadení nemeckí kolonisti, ktorí z poverenia uhorskej kráľovskej koruny vykonávali prospektorské práce za účelom dobývania striebra, jeho ťažba však nebola podľa neskorších správ perspektívna.

Postupne sa Lučenec stal hospodárskym centrom severného Novohradu. Poznatky o pôvode, charaktere a najstaršom vývoji mesta Lučenec sú nedostačujúce, dokázateľne sa ako mesto uvádza až v rokoch 1451 a 1502. Mesto bolo predmetom viacerých majetkových sporov a transakcií a jeho obyvatelia sústavne viedli boje so zemepánmi o svoje mestské práva. V tomto období je možné mesto Lučenec charakterizovať ako zemepanské mestečko rastlého charakteru, ktoré sa rozvíjalo podľa potrieb obyvateľstva a prírodných daností a špecifik.

Medzi najvplyvnejších vlastníkov mesta Lučenec v období vrcholného stredoveku patrili predovšetkým rody Sečianskovcov, Kacsicovcov, Zaahovcov, Tomajovcov, Losonczyovcov, Orsághovcov (Guthi), Szilasyovcov.

Dianie v Novohrade, vrátane Lučenca, bolo na prelome 14. a 15. storočia ovplyvnené bojmi o trón, presunmi a rozširovaním majetkov viacerých rodov a s tým spojenými ozbrojenými konfliktmi. Od 40. rokov 15. stor. podnikal vojenské operácie na území Novohradu, na strane kráľovnej Alžbety a Ladislava Pohrobka (uhorským kráľom v rokoch 1440-1457), Ján Jiskra z Brandýsa, ktorý v roku 1441 obsadil celé Poľpie (Fiľakovo, Halič, Ozdín, Lučenec). Vyvrcholením vojenskej moci Jána Jiskru v Novohrade bola víťazná bitka nad Jánom Hunyadym (hlavným správcom kráľovstva) pri Lučenci, ktorá sa odohrala 7. septembra 1451. Podrobnejšie informácie o husitských výpravách a bratříkoch v Novohrade historické pramene neuvádzajú.

Vyvrcholením celej krízy uhorského feudalizmu ako aj výsledkom silnejúcej expanzie Turkov bola v roku 1526 bitka pri Moháči. V celej histórii krajiny znamená zlom, ktorý určil na ďalšie storočia smerovanie štátu. Po smrti kráľa Ľudovíta pri Moháči vzplanul v Novohrade opäť boj medzi prívržencami jednotlivých kandidátov na trón (Ferdinanda Habsburského – Jána Zápoľského). Pustošenie majetkov skončilo roku 1538 uzavretím mieru vo Veľkom Varadíne, na základe ktorého Novohrad a s ním aj Lučenec pripadol Zápoľskému. Po jeho smrti začali Turci obsadzovať dolné Uhorsko. Toto ťaženie vyvrcholilo roku 1541, keď sa Uhorsko rozdelilo na tri časti: kráľovské (ktorého jadro tvorilo Slovensko) si udržal Ferdinand I., južné časti Uhorska (budínsky pašalík) ovládli Turci a Sedmohradsko pripadlo synovi J. Zápoľského. Neskôr Turci začali ohrozovať aj severnejšie časti, dobyli Vacov i Ostrihom a začali napádať aj Novohradskú stolicu.

Roku 1554 dobyli Turci dôležitú pevnosť hrad Fiľakovo, ktorú mali v trvalej držbe v rokoch 1554 – 1593 a podnikali z nej výpady do Zvolenskej stolice a ďalších slovenských oblastí. Turci vytvorili na obsadených slovenských územiach štyri správne okresy, „sandžaky“: ostrihomský, novohradský, sečiansky a fiľakovský. Lučenec bol v tureckých prameňoch označovaný ako „Lušenica“, Turkom musel pravidelne platiť dane a poplatky. Turci ovládali Novohrad, s niekoľkými prestávkami, až do roku 1685.

Na začiatku 17. storočia sa vojny proti Turkom preplietali s protihabsburskými stavovskými povstaniami a náboženským zápasom s postupujúcou reformáciou a protireformáciou. Tieto historické udalosti ovplyvňovali aj dianie na území Novohradu a dotýkali sa priamo Lučenca. Napr. v blízkom okolí mesta sa počas povstania Štefana Bocskaya v roku 1604 odohrali boje medzi povstalcami a kráľovskými vojskami. Negatívne dôsledky malo pre Lučenec povstanie Gabriela Bethlena, keď 3. novembra 1622 jeho vojská mesto obsadili, na niekoľkých miestach ho podpálili a vyrúbili mu vojenskú daň. Vtedy údajne zhoreli aj mestské výsady. Novohrad a Lučenec neobišli ani vojenské konflikty

sprevádzajúce povstania Juraja Rákocziho I., Imricha Thökölyho a Františka Rákocziho II. Pre vývoj mesta je zaujímavé, že po likvidácii Filákovského hradu I. Thökölym v roku 1682 sa niektoré šľachtické rodiny presťahovali do Lučenca, kde si postavili murované domy.

V prvej polovici 16. storočia sa aj na Slovensku začala šíriť reformácia. Prevalu mala umiernená reformácia Lutherovho smeru, len malá časť obyvateľstva na juhu a východe prijala kalvínsku reformáciu. Uhorská šľachta, ktorá okrem duchovných mala aj svetské dôvody – zaberanie cirkevných majetkov, sa stala hlavnou oporou reformácie, čo spôsobilo konflikty medzi ňou a katolíckymi Habsburgovcami, ktoré vyvrcholili v stavovských povstaniach. Z novohradských rodov prijali reformáciu Orsághovci, Balassovci, Forgáčovci, Madáchovci a iní. Medzi prvými vznikol evanjelický cirkevný zbor v Lučenci. Reformácia priniesla rozvoj vzdelanosti a osvety, veľký podiel mali na tom cirkevné školy, gymnáziá vznikli aj v Lučenci a vo Filákovke. Významnou inštitúciou bolo lučenské kalvínske gymnázium, na ktorom sa pripravovali študenti na právnickú a kňazskú dráhu. Gymnázium podporovala cirkev a protestantská šľachta, vyučovacou rečou bola latinčina a za Jozefa II. nemčina. Od roku 1770 sa na ňom vyučovalo bezplatne. Od roku 1731 bol pri gymnáziu aj internát. Svoj najväčší rozkvet zaznamenalo v polovici 18. storočia.

Od polovice 16. storočia zahájila cirkev najskôr umiernené protireformačné úsilie, účinnejšie začala postupovať od začiatku 17. storočia v súvislosti s potláčaním protihabsburských povstaní. Určitá rovnováha medzi viedenskými absolutistickými tendenciami spojenými s rekatolizáciou a uhorským protestantizmom bola dosiahnutá v roku 1711 uzavretím mieru s Františkom Rákoczim II. a Turkami.

Koncom 18. storočia patrilo Lučenec k najvyspelejším zemepanským mestám v Novohrade, jeho páni boli Forgáčovci, Zichyovci a Nyáryovci. Mesto bolo strediskom cechov, remeselnej výroby a živností. Ján Szilasy začiatkom 19. storočia pozval do Lučenca ďalších remeselníkov, dal im pozemok na výstavbu domu a niektoré mestské výsady. V dedine Tuhár, ktorá bolo neskôr pripojená k Lučencu, bolo v tomto období 60 remeselníkov, medzi nimi napríklad cínári a ihlári.

V priebehu 30. – 40. rokov 19. storočia dochádza v celej Európe k demokratizačným procesom, ktoré väčšinou ústia v krvavé nepokoje a povstania. Všetky tieto procesy sú namierené na odstránenie starého a nevhodného spoločenského systému a k nastoleniu nových demokratizačných zmien zaručujúcich slobodu a rovnoprávnosť. Táto oslobodzovacia vlna neobišla ani Uhorsko, v ktorom boli pevne vžitú staré feudálne tradície. Oslobodzovacie hnutie úzko súviselo aj s prebúdajúcim sa národným vedomím, jednotlivé národy Uhorska si začínajú vymáhať svoju samostatnosť a svojbytnosť.

Do dejín Lučenca však výraznejšie zasiahlo maďarské národné hnutie vtedy, keď sa politický konflikt s viedenským dvorom zmenil na vojenský. Uhorská vláda v decembri 1848 vydala výzvu na organizovanie malých pohyblivých diverzných oddielov miestneho obyvateľstva – geríl. V priebehu roku 1849 žiada panovník František Jozef I. pomoc od ruského cára. V júni 1849 všetko nasvedčovalo tomu, že maďarské sily utrpia porážku a preto dochádza k premiestňovaniu cisárskych vojsk zo stredného Slovenska smerom do Potisia, tieto presuny boli narušované len občasnými vpádmi geríl. Jeden z takýchto konfliktov sa odohral aj začiatkom augusta pri Lučenci, keď gerily napadli a zavraždili zranených ruských dôstojníkov a trestné ruské oddiely na odvetu 9. augusta 1849 vypálili Lučenec. Zhorelo 344 domov, 3 kostoly, 2 gymnázia a mestský archív.

Rakúsko – uhorským vyrovnaním v roku 1867 sa monarchia zmenila na dualistický štát.

V tomto období dochádza k významnému rozvoju mesta Lučenec – k jeho celkovému spriemyselňovaniu a k industrializácii. Lučenec sa v priebehu 2. polovice 19. storočia stáva významným hospodárskym centrom horného Novohradu. Prvá manufaktúra, garbiareň, bola založená už v roku 1845. Postupne bolo v Lučenci založených niekoľko priemyselných závodov, medzi ktoré patrili: zlievareň, súkenka, liehovar, parný mlyn, tehelňa, továreň na umelé hnojivá, smaltovňa (vlastnil ju továrnik Juraj Rakottyay, v roku 1910 zamestnával vyše 1 000 ľudí, vykonával export do celej Európy, mal vlastnú učňovskú školu), droždiareň, továreň na broky, továreň na výrobu poľnohospodárskych strojov, továreň na výrobu cirokových kief. Lučenský priemysel nadobudol koncom 19. storočia veľmi sľubné dimenzie, ktoré sa kvôli I. svetovej vojne čoskoro rozplynuli. V roku 1872 bol Lučenec vyhlásený za mesto so zriadeným magistrátom.

Prvá svetová vojna neobišla ani mesto Lučenec. Lučencu priniesla to čo celej krajine – vykorisťovanie a drancovanie všetkých prostriedkov vhodných na vedenie vojny. Bojaschopní muži museli nastúpiť do rakúsko-uhorskej armády, rekvirované boli potraviny, dobytok a pod. Vláda sa snažila rastúcu nespokojnosť zastaviť obmedzovaním občianskych slobôd (napr. zákaz spolčovania sa). Rastúca nespokojnosť sa prejavovala aj štrajkami v jednotlivých továrňach, v januári 1918 lučenský robotníci podporili celouhorský generálny štrajk, dochádza k hladovým demonštráciám, rabovaniu obchodov a neskôr i k zrážkam medzi ľuďom a žandárstvom.

Po vzniku ČSR, počas rokov 1918 – 1919, bol Lučenec striedavo okupovaný maďarskými vojskami, pričleňovaný k Československej republike, na krátky čas obsadený vojskami Maďarskej republiky rád. Československé vojsko mesto obsadilo 3. januára 1919,

definitívne bol Lučenec pripojený k Československej republike až v roku 1920, po podpise mierovej zmluvy s Maďarskom v Trianone. Lučenec sa v medzivojnovom období ďalej rozvíjal, v meste bola v roku 1925 vybudovaná elektrická sieť vysokého napätia, verejný vodovod, budovali sa nové cestné spoje, verejné budovy, vznikli menšie dielne na opravu motorových vozidiel. Z väčších závodov sa najlepšie darilo Továrni na šamotové a kachľové pece. V období hospodárskej krízy (1930 – 1934) postihla Lučenec veľká nezamestnanosť, s obmedzeniami fungovala len tehelňa a parný mlyn.

Viedenskou arbitrážou z 2. november 1938 pripadol Lučenec Maďarsku a bol začlenený do maďarskej Novohradskej župy (Nógrád megye). Maďarské vojsko ho obsadilo 10. novembra 1938, vyše 3000 Slovákov opustilo mesto. V priebehu roka 1944 bolo v miestnej časti Tuhár vybudované gheto a väčšina židovských občanov mesta bola odvečená do koncentračných táborov.

Koncom roku 1944 bolo mesto niekoľkokrát bombardované, zničených a poškodených bolo viacero budov, ustupujúce nemecké a maďarské vojská podpálili parný mlyn a vyhodili do povetria budovu pošty v strede mesta. 14. januára 1945 ho oslobodili vojaci sovietskej a rumunskej armády, mesto bolo znovu pričlenené k Československu. Okresné zriadenie a územné členenie regiónu bolo obnovené podľa stavu z roku 1938.

Do okresu Lučenec patrilo od roku 1960 154 obcí, neskôr (v roku 1968) sa z jeho územia vyčlenil okres Veľký Krtíš a v roku 1996 okres Poltár. Mesto Lučenec bolo vždy sídlom okresu.

F.1.2. Stavebný vývoj pamiatkovej zóny Lučenec

Stavebný vývoj v stredovekom Lučenci môžeme len ťažko detailne rekonštruovať, pretože do súčasnosti sa v Lučenci kompaktné nezachoval ani jeden stavebný objekt pochádzajúci z obdobia stredoveku. Príčinou tohto stavu je požiar s katastrofálnymi následkami, ktorý 9. augusta 1849 založili vojaci cárskej ruskej armády. Požiar mal také devastačné následky, že z pôvodnej architektúry mesta (369 domov) sa podľa historických údajov zachovali len dva obytné domy (Borovszký 1911, s. 676); podľa iných prameňov až 40 domov (Féneys 1851 II, s. 39 – 42).

Za pôvodné stredoveké jadro mesta je na základe historických prameňov nutné považovať súčasné Kubínyiho námestie, ktoré má pravidelný obdĺžnikový tvar. Súčasnému priestoru Kubínyiho námestia dominujú dve sakrálne stavby – neogotický kostol kalvínskej cirkvi a neskorobarokový rímskokatolícky kostol.

Počas pamiatkovej obnovy súčasného kalvínskeho kostola v priebehu 70. rokov 20. storočia bol v krypte kostola vykonaný archeologický výskum. Odkryté bolo základové murivo staršieho kostola. Archeologický výskum viedol Gabriel Krúdy. Podľa jeho názoru boli pod súčasným kalvínskym kostolom, v hĺbke 2,5 m odkryté zvyšky gotického kostola, ktoré predstavuje štvorcová apside. Ďalej boli archeologickým výskumom zistené sekundárne uložené ľudské kostrové pozostatky. V hĺbke 1,5 m bolo zistené základové murivo, ktoré autor výskumu interpretuje ako pozostatky prístavby renesančného kostola. Rovnako boli zistené aj pozostatky barokových pilierov a pôvodná niveleta barokového kostola, ktorú predstavuje dlažba v tvare štvorcov. (Langer 1998, s. 8)¹.

V roku 1984 bol počas úprav interiéru vykonaný záchranný archeologický výskum pod vedením PhDr. I. Hrubca a Mgr. I. Tóthovej. Pri archeologických prácach boli odkryté dva kostrové, čiastočne narušené hroby bez hrobového inventára.

Z gotickej fázy kostola je v súčasnosti zachovaná len časť pravouhlého presbytéria, jeho východná stena s opornými piliermi umiestnenými v severovýchodnom nároží objektu. Z renesančnej fázy kostola boli odkryté základy štyroch pilierov kruhového pôdorysu a časť opevnenia kostola.

Baroková fáza kostola zanikla požiarom v roku 1849, z tejto vývojovej etapy kostola sa do súčasnosti zachovali fragmenty pilierov empory, časť dlážky, ktorá je tvorená dlaždicami v tvare štvorca. Do tejto fázy môžeme zaradiť aj pozostatok krypty murovanej z lomového kameňa a zaklenutej valenou klenbou.

Súčasný kalvínsky kostol prešiel v 17. storočí renesančnými úpravami a v priebehu 18. storočia bol podrobený barokovej prestavbe. Po požiari v roku 1849 bol prestavaný pôvodný barokový chrám v duchu neogotického stavebného slohu, autorom projektu je Frantz Wieser. Súčasný kostol z dispozičného hľadiska predstavuje jednodňovú stavbu s polygonálne zakončeným presbytériom.

Podľa písomných správ je cirkevná farnosť v Lučenci doložená už v roku 1190 (Borovszký 1911. s 660; Drenko 1995, nečíslované). Na základe toho predpokladáme, že pôvodný gotický farský kostol bol situovaný na mieste dnešného neogotického kalvínskeho kostola. Na základe všeobecne platných poznatkov je nutné na Kubínyho námestí počítať aj s existenciou stredovekého prikostolného cintorína, pokiaľ však tento nebol zničený neskoršími stavebnými zásahmi a úpravami súčasného kalvínskeho kostola.

¹ Z výskumu G. Krúdyho neexistuje výskumná dokumentácia. Vyššie uvedené poznatky sú získané zo študentskej práce T. Langer, ktorý osobne nadviazal kontakt z G. Krúdy a cituje jeho ústnu interpretáciu výsledkov archeologického výskumu.

Je zaujímavé, že podľa sekundárnych historických správ bol vedľa kostola ešte v roku 1128 postavený kastel. Kastel nechal údajne postaviť uhorský palatín Lampert Losonczy. Kastel slúžil ako archív župy, ako aj miesto konania župných zasadnutí (Borovszky 1911, s. 661). Kastel stál až do roku 1451, keď ho zničili husitské vojská pod vedením Jána Jiskru, ktorý zároveň nechal aj rozšíriť kostol (Borovszky 1911, s. 666).

Na historickej mape Lučenca z I. polovice 19. storočia je jasne identifikovateľný v blízkosti pôvodného gotického kostola pôdorys dnes neznámeho objektu so stavebnou dispozíciou v tvare písmena „L“. S najväčšou pravdepodobnosťou je na mape zachytený kastel, ktorý slúžil ako archív župy. Túto hypotézu by však jednoznačne potvrdil len archeologický výskum.

Gotický farský kostol bol opevnený a slúžil aj ako refúgium v období nepokojov. Pôvodné fortifikačné časti opevneného kostola boli odkryté aj počas pamiatkovej obnovy kostola. O opevnení kostola sú zachované aj písomné zmienky (Gerencze 1902 II, s. 539). K výstavbe kamenného opevnenia okolo kostola získalo mesto Lučenec povolenie v roku 1640 od palatína Wesselenyiho.

Nepredpokladáme, že mesto Lučenec disponovalo v stredoveku hradbami, do úvahy však prichádza opevňovací systém v podobe priekop a valov, ktoré mali byť podľa historických správ situované v oblasti Malej Vsi, na vrchu zvanom Kráľovský kopec (Borovszky 1911, s. 666).

Staršie stredoveké objekty sa vo svojej podstate samostatne a prezenčne nezachovali ak, tak len torzovito a zakomponované do novších fasád, hlavne v centre pamiatkovej zóny na Kubínyiho námestí.

Výhodná geografická poloha Lučencu umožnila transformovať sa na dôležité ekonomické centrum. Tým nastal progresívny stavebný vývoj mesta. Najstaršie existujúce objekty pochádzajúce z tohoto obdobia (dom č. 7, č. 3 (Novohradské múzeum a galéria), č.5 (lekáreň Čierny Orol), č.2 (Rímskokatolícka fara)postavené na pôdoryse písmena L (jednotraktové) s priechodom do dvora a s dominantných schodiskom vedúcim na poschodie) sa nachádzajú na dnešnom Kubínyiho námestí, svojho času čulého trhoviska a centra. Od Kubínyiho námestia sa začal vyvíjať urbanizmus mesta pridaním Masarykovej ulice, ako jedného cestného ťahu na Halič (pokračovanie na Veľký Krtíš), Vajanského ulice - druhý cestný ťah pokračujúci na Balasagyarmat a Kármanovej ulice smerujúcej na Zvolen ako predĺžení Kubínyiho námestia.

K stredovekému stavebnému vývoju Lučenca nemáme viac poznatkov z dôvodu absencie písomných správ ako aj z dôvodu, že v historickom jadre mesta nebol realizovaný

archeologický výskum, okrem výskumu kalvínskeho kostola, ktorého výsledky však neboli adekvátne zhodnotené.

Ďalší stavebný vývoj mesta môžeme rekonštruovať až v priebehu 18. storočia. Podľa písomných údajov bola v rokoch 1780 – 1800 postavená katolícka fara v neskorobarokovom stavebnom slohu. V roku 1781 cisár Jozef II. tolerančným patentom povoľuje výstavbu evanjelického kostola v Lučenci s podmienkou, že kostol bude postavený bez veže a vchod bude mať orientovaný smerom na Tuhár.

V roku 1783 bol postavený súčasný katolícky kostol Navštívenia Panny Márie v klasicistickom stavebnom slohu. Tento kostol bol v roku 1895 obnovený.

Migráciou obyvateľov do mesta Lučenec sa v období na prelome 18. a 19. storočia rozmáha aj židovská komunita. K najväčšiemu rozkvetu židovskej obce prispelo privilégium župana a dvorného radcu Jozefa Szillasyho v roku 1814. Umožnil každému „novopristáhanému Židovi“ do Tuhára (dnešné sídlisko na Vajanského ulici bolo celé židovské getto) získanie pozemku. Dominantnou osobnosťou sa stal Izrael Wohl, ktorý inicioval prvú stavbu modlitebne v roku 1830, neskôr roku 1863 bola rozšírená. Prílišný nárast židovského obyvateľstva v gette a ekonomická prosperita, ktorou boli prisloveční, nestačila pokryť malá modlitebňa. Popri modlitebni si postavili márnicu (národná kultúrna pamiatka mimo územia pamiatkovej zóny) a cintoríny (Vajanského a Mocsáryho ulica, mimo územia pamiatkovej zóny), školu (asanovaná, t. č. voľný pozemok pri Synagóge).

Na začiatku 19. storočia sa Lučenec stal jedným z najrozkvitajúcejších miest v Uhorsku, kvôli občianskemu životu a úrovni obchodu, ktorá ťažila z výhodnej geografickej polohy. Mesto v tomto období bolo vo veľmi dobrej finančnej situácii. Záznamy mesta z roku 1847 poukazujú na nasledovné skutočnosti: počet obyvateľov bol 4000, väčšinou to boli remeselníci (napr. významní zvonolejáři ako S. Aebelom, J. a M. Heidenbergerovci, B. Stephanides), v meste existovali aj početné cechové združenia, ako napr.: cech krajčírov, cech zbrojárov a zámočníkov, cech hrnčiarov, cech obuvníkov a čižmárov, cech kováčov, cech gombičkárov, cech súkenníkov, cech halenárov a pod.). Počet domov v tomto období bol 369.

Na prelome 18. a 19. storočia sa stavajú a prestavujú kostoly katolíkov a evanjelikov v prechodnom slohu medzi barokom a klasicizmom. Typické sú vežami tvoriace donedávna dominanty mesta.

V rokoch 1810 – 1816 bola postavený mestský hostinec (vigadó) – Reduta na súčasnom Kubínyiho námestí. Viaceré ulice mesta už boli vydláždené kameňom v roku 1830, dokonca v meste už v tom období existovalo verejné (plynové) osvetlenie. V roku 1828 bolo

v Lučenci 216 domov, v ktorých žilo 3 000 obyvateľov. V roku 1845 bol v Lučenci založený mestský pivovar a garbiareň.

9. augusta 1849 sa odohrala v dejinách Lučenca významná udalosť, ktorá predurčila ďalšie smerovanie stavebného vývoja v Lučenci. V tento deň cárske ruské oddiely, ako pomstu za to, že maďarské reakčné jednotky – gerily zavraždili ranených ruských dôstojníkov v Lučenci, vydrancovali a podpálili mesto. Mesto zhorelo „do tla“, bolo zničených 344 domov, 3 kostoly, 2 gymnázia a mestský archív. Týmto dátumom nastáva v stavebno – historickom vývoji mesta radikálny zlom, pretože väčšina stavebných objektov je novovybudovaná alebo rekonštruovaná v zmysle nového umelecko – historického a stavebného cítenia, ktoré sa odrážalo predovšetkým v historických neoslohoch a v secesii.

Stavebno – historický vývoj v rokoch 1850 – 2005

Pre lepšiu prehľadnosť a orientáciu sme zostavili tabuľkový prehľad stavebno – historického vývoja pamiatkovej zóny a sídla Lučenec:

1850
Oprava vypáleného rímsko-katolíckeho kostola (pôvodne postavený 1783). Obnova katolíckej fary na Kubínyho námestí. Oprava Szilassyho kaštieľa (postavený v prvej polovici 19. storočia) na Filákovskej ceste. Začiatok výstavby Štátneho učiteľského ústavu a nového evanjelického kostola (na mieste pôvodného chrámu z 18. storočia) na Komenského ulici. Po požiaroch opravená pôvodná budova kaviarne Royal (postavená 1849). Postavená prvá židovská modlitebňa na Vajanského ulici.
1851
Začiatok prestavby vypáleného kalvínskeho kostola (na mieste staršieho stredovekého kostola) na Kubínyho námestí.
1852
Postavené Kalvínske gymnázium (na mieste dnešnej maďarskej ZŠ na Kármánovej ulici).
1853
Ukončenie prestavby kalvínskeho kostola. Pôvodný požiarom zničený barokový chrám v bol prestavaný v duchu neogotického stavebného slohu, autorom projektu je viedenský architekt Frantz Wieser.
1856
Postavená nová budova Reduty (na mieste pôvodnej z roku 1816), podľa projektu viedenského architekta Frantza Wiesera. Postavený klasicistický kaštieľ P. Prónayho v Opatovej.
1859
Dokončený evanjelický kostol a postavená evanjelická fara na dnešnej Komenského ulici.
1860

Postavený klasicistický kaštieľ grófa Cebriána v Dolnej Slatinke.
1862
Postavený Wohlov liehovar
1863
Postavená prvá neologická synagóga na Adyho ulici.
1866
Bola založená Lučenská sporiteľňa, ktorú v roku 1872 prevzala Lučenská sporiteľňa a úverová banka.
1867
Vybudovaný parný mlyn pri Tuhárskom potoku (za mestským parkom).
1868
Postavená súkenka v Opatovej (neskôr vlnársky závod Poľana).
1869
Dokončenie výstavby Štátneho učiteľského ústavu na dnešnej Komenského ulici, podľa projektu F. Miksa. Mesto Lučenec obýva 6 061 obyvateľov.
1870
Uznesenie mesta o regulácii ulíc mesta – výhľadový plán na výstavbu novej mestskej štvrte na území medzi mestom a železničnou traťou
1871
Vybudovaná železničná trať Zvolen – Lučenec – Šalgótarián – Budapešť, ako aj železničná stanica. Generálna oprava evanjelického kostola.
1872
Založená Novohradská ľudová banka.
1879
Vybudované kasárne pešiakov pri mestskom parku (Němcovej, Lehárova a Lúčna ulica).
1880
Mesto Lučenec obýva 7 329 obyvateľov.
1882
Začiatok výstavby Štátneho gymnázia (dnes ZŠ na Kármánovej ulici) na mieste staršieho kalvínskeho gymnázia.
1883
Vybudovaná vojenská plaváreň pri kasárňach (neskôr sa stala súčasťou mestského parku).
1884
Postavená Sternlichtova smaltovňa na Rázusovej ulici. Začiatok výstavby mestského parku.
1885

Postavený poštový úrad na Masarykovej ulici.
1886
Dokončené Štátne gymnázium na Kármánovej ulici. Postavená prvá mestská nemocnica na Tuhárskom námestí. Vybudovaný mestský park.
1888
V Lučenských kúpeľoch postavený letný pavilón a kúpeľné vilky.
1890
Postavená Cebriánova tehelňa v Dolnej Slatinke a továreň na umelé hnojivá. Mesto Lučenec obýva 7 329 obyvateľov.
1891
Začiatok výstavby Rakottyayho smaltovne na Rázusovej ulici. Rekonštrukcia a rozšírenie Sternlichtovej smaltovne. Malá Ves a Fabianka pričlenené k mestu Lučenec.
1892
Postavená vojenská posádková nemocnica (základ dnešnej nemocnice). Dokončená Rakottyayho smaltovňa. Tuhár pričlenený k mestu Lučenec.
1893
Začiatok výstavby Radnice na Herzovej ulici.
1894
Dokončená budova mestskej Radnice, podľa projektu budapeštianskeho profesora architektúry V. Nagyho.
1895
Postavená člnkáreň v mestskom parku.
1896
Postavená železničná trať Lučenec – Kalonda – Ipolytarnóc. Príprava projektového plánu na Poštový úrad Gustávom Csereym.
1897
Generálna oprava rímsko-katolíckej fary na Kubínyiho námestí. Dobudovaný mestský park.
1898
Rekonštrukcia Štátneho gymnázia (dnes ZŠ na Kármánovej ulici).
1899
Začiatok výstavby Hospodárskej úverovej banky (dnes Novohradská knižnica na Masarykovej ulici), podľa projektu L. Nagya. Postavená budova Novohradskej ľudovej banky (dnes Stredoslovenské elektrárne na Kubínyiho námestí). Postavený hotel Maďarský kráľ (hotel a reštaurácia Orava na Masarykovej ulici) . Postavený

hotel Budapest (neskôr hotel Slávia, Masarykova ulica). Vybudované Tuhárske kúpele v Malej Vsi a elektrárň Clara na Herzovej ulici. Začiatok prevádzky verejného elektrického osvetlenia mesta.
1900
Začiatok výstavby budovy Okresného súdu na Herzovej ulici a novej mestskej nemocnice na Tuhárskom námestí. Mesto Lučenec obýva 9 746 obyvateľov.
1901
Dokončená nová mestská nemocnica a zbúraná pôvodná mestská nemocnica (Tuhárske námestie). Dokončený Okresný súd (Herzova ulica), podľa projektu Š. Feketeho. V roku 1901 bola aj zahájená výstavba železničnej trate na úseku Lučenec – Poltár.
1902
Dokončená budova Hospodárskej úverovej banky na Masarykovej ulici. Rozšírený kaštieľ v Malej Vsi (postavený 1830) .
1903
Začiatok výstavby delostreleckých kasární na Haličskej ceste. Postavený secesný kaštieľ A. Prónayho v Opatovej. Vybudovaná rafinéria liehu Herzog & Kohn na Námestí republiky (základ konzervárne Riso) .
1904
Postavená továreň na výrobu poľnohospodárskych strojov. V roku 1904 bola založená Lučenecká obchodná a priemyselná banka
1905
Dobudované delostrelecké kasárne (Haličská cesta), podľa projektu miškoveckého architekta K. Adlera. Postavená továreň na poľnohospodárske stroje Bach & Tarján na Rázusovej ulici. Prestavaná budova Dievčenskej meštianskej školy na Kubínyiho námestí (pôvodne postavená roku 1828).
1906
Vybudovaná železničná trať Lučenec – Halič.
1907
Postavený bitúnok s výrobňou ľadu na Fil'akovskej ceste.
1908
Začiatok stavby kaviarne Szüsz (dnes banka OTP) na Masarykovej ulici, podľa projektu architekta Kassaiho. Vybudovaná Rakottyayho tehelňa (dnes Ipeľské tehelne) na Zvolenskej ceste . Začiatok výstavby mestskej kanalizácie. Postavený secesný obytný dom Hviezdoslavovej ulici č. 8 podľa projektu Istvána Megyasazay.
1909
Postavený židovský dom smútku na Vajanského ulici. Dokončená budova kaviarne Szüsz. Rozšírené kasárne pešiakov pri mestskom parku.

1910	Postavené kino Apollo na Námestie republiky. Postavený Rákócziho chlapčenský internát na Tuhárskom námestí. Vybudovaná Sternlichtova robotnícka osada pri Partizánskej ulici. Vybudovaná Rakottyaho vila na Jókaiho ulici č. 13. Mesto Lučenec obýva 14 010 obyvateľov.
1911	Prestavaná Kráľovská kaviareň (neskôr Royal, Astoria, Corso) na Masarykovej ulici, pôvodne postavená roku 1849. (Asanovaná). Postavená evanjelická škola na Komenského ulici.
1915	Zbúraná pôvodná evanjelická fara (postavená 1859). Postavená nová evanjelická fara na Komenského ulici.
1918	Zbúraná pôvodná neologická synagóga na Adyho ulici.
1920	Postavená pôvodná Chlapčenská meštianska škola na Rádayho ulici, dnes súčasť ZŠ na Kubínyiho námestí.
1922	Generálna oprava evanjelického kostola. Mesto Lučenec obýva 13 798 obyvateľov.
1924	Vybudovaná štátna nemocnica rozšírením vojenskej posádkovej nemocnice z roku 1892. Začiatok výstavby novej neologickej synagógy na Adyho ulici, podľa projektu budapeštianskeho architekta Lipóta Baumhorna. Začiatok výstavby budovy YMCA na Novohradskej ulici, podľa projektu M. M. Harminca. Začiatok výstavby Okresného úradu na Haličskej ceste. Postavený mestský chudobinec na niekdajšej Boldišovej ulici.
1925	Dokončená nová neologická synagóga na Adyho ulici, podľa projektu budapeštianskeho architekta Baumhorna Lipóta. Dokončená YMCA na Novohradskej ulici. Postavená teologická škola na Kármánovej ulici na mieste dnešnej Dexia banky (PKB).
1926	Zbúraný rodný dom J. Kármána na dnešnej Kármánovej ulici (na tom mieste sa dnes nachádza reštaurácia Dvor u Jozefa, donedávna známa ako vináreň Ipeľ) .
1927	Dokončený Okresný úrad (dnes Úrad sociálnych vecí na Haličskej ceste). Začiatok výstavby Štátnej jubilejnej chlapčenskej meštianskej školy na Haličskej ceste (dnes II. ZŠ).

1928	Dokončená Štátna jubilejná chlapčenská meštianska škola.
1930	Postavený hotel Karban (neskôr Slovan) na Železničnej ulici. Postavená ortodoxná synagóga na Moyzesovej ulici. Postavená budova pre Štátne finančné úrady (dnes Okresný úrad justičnej polície PZ) na Herzovej ulici. Mesto Lučenec obýva 16 856 obyvateľov.
1934	Začiatok výstavby kina Centrál (neskôr známejšie pod názvom Moskva) na Novohradskej ulici.
1936	Postavená budova pošty na Novohradskej ulici, podľa projektu J. Merganca. Dokončené kino Centrál (Novohradská ulica). Zbúrané Tuhárske kúpele v Malej Vsi. Vybudované prírodné kúpalisko v mestskom parku.
1938	Prestavba Radnice.
1940	Mesto Lučenec obýva 16 318 obyvateľov.
1942	Postavená reštaurácia Kalmár na Masarykovej ulici.
1943	Zbúraná člnkáreň v mestskom parku.
1944	Bombardovaním zničené tak delostrelecké kasárne, ako aj kasárne pešiakov.
1945	Nemeckým vojskom vypálený parný mlyn. Nemeckým vojskom zbúraný poštový úrad na Masarykovej ulici.
1946	Postavená budova Strednej zdravotníckej školy na Lúčnej ulici.
1947	Vybudované kúpalisko v Opatovej. Výstavba bitúniku (neskôr podnik Mäsopriemysel) na Jiráskovej ulici.
1948	Postavená budova Obchodnej akadémie (Stredná ekonomická škola) na Lúčnej ulici. Postavená budova Strednej priemyselnej školy stavebnej na Ulici B. Němcovej. Mesto Lučenec obýva 15 128 obyvateľov.

50.roky
Postavený Závodný klub Poľana (dnes Dom kultúry Európa) pri Námestí republiky podľa projektu Oskara Winklera. Začiatok výstavby polikliniky pri nemocnici. Rozsiahla likvidácia starých a výstavba nových budov na Novohradskej ulici. Výstavba Československého tabakového priemyslu na Haličskej ceste (neskôr nábytkáreň Mier). Výstavba Turčianskych strojární na Fil'akovskej ceste (neskôr ZŤS). Výstavba Československých automobilových opravovní na Zvolenskej ceste.
1960
Dokončená poliklinika, ako prístavba nemocnice. Slatinka pričlenená k mestu Lučenec. Mesto Lučenec obýva 17 805 obyvateľov.
1966
Postavená Stredná poľnohospodárska technická škola na Haličskej ceste.
1970
Postavený nový Okresný úrad na Námestí republiky. Zbúraná ortodoxná synagóga (Moyzesova ulica) a jej široké okolie. Zbúrané kino Apollo na Námestí republiky. Začiatok rozsiahlej likvidácie domov na Herzovej ulici. Mesto Lučenec obýva 21 308 obyvateľov.
1972
Postavený hotel Novohrad na Novohradskej ulici.
1975
Zbúraná niekdajšia kaviareň Corso na Masarykovej ulici a jej rozsiahle okolie. Dobudovaná Štvrť M. R. Štefánika.
1976
Zbúraný niekdajší hotel Slávia (naposledy železiarstvo, Masarykova ulica).
1977
Začiatok výstavby novej budovy OV KSS (dnes Mestský úrad) na Novohradskej ulici. Postavená Základná škola L. Novomeského na Rúbanisku.
1980
Dokončenie budovy OV KSS. Mesto Lučenec obýva 26 620 obyvateľov.
1981
Postavený Obchodný dom Prior (dnes OD Prior-Stred) na Novohradskej ulici.
1982
Postavená základná škola na Vajanského ulici. Postavený hotel Pelikán (pôvodne hotel Lučenec). Postavená budova Slovenskej štátnej sporiteľne (dnes Slovenská sporiteľňa) na Novohradskej ulici.

1985
Postavená základná škola pre sluchovo postihnuté deti na Rúbanisku.
1987
Rozsiahla likvidácia domov na Vajanského ulici.
1988
Začiatok budovania prístavby Okresného súdu na Olbrachtovej ulici. Začiatok rozsiahlej výstavby sídliska na Vajanského a Adyho ulici.
1989
Dokončená prístavba Okresného súdu.
1990
Začiatok výstavby Zlatej uličky (spojnica medzi ul. Masarykovou a obchodno – obytnou zónou Výstavisko).
1991
Sprístupnené nové kino Apollo.
1993
Dokončená Zlatá ulička. Začiatok renovácie Reduty. Postavená Hotelová akadémia na rohu Rázusovej ulice a Zvolenskej cesty.
1994
Dokončená renovácia Reduty (vytvorenie Kongresového centra). Začiatok výstavby Obchodno-obytnej zóny a výstaviska.
1995
Dokončený nový chirurgický pavilón pri Nemocnici s poliklinikou. Zbúraná teologická škola (naposledy základná škola, na jej mieste je dnes Dexia banka, Kármánova ulica). Postavený výškový Best Western Hotel Reduta. Zbúraný bitúnok na Fil'akovskej ceste (v rokoch 1996-1997 na jeho mieste postavený pneuservis Nicholtrackt)
1997
Dokončená Obchodná zóna a výstavisko.
2000
Začiatok výstavby obchodno-administratívneho komplexu 1.ESO.
2002
Začiatok výstavby expozitúry Národnej banky Slovenska na Vajanského ulici.
2003
Mesto Lučenec obýva 28 146 obyvateľov (Štatistický úrad SR – Krajská správa Banská Bystrica).

Pre ilustráciu pripájame opis mesta zo začiatku 20. storočia. Stav mesta je opísaný v monografii župy Novohrad v edícii „Župy a mestá Uhorská“ od S. Borovszkého, ktorá vyšla v roku 1911. (Borovszky 1911, s. 679 – 682)

S. Borovszky začína svoj opis mesta na železničnej stanici. „Vychádzajúcou stanicou je Lučenec pre trate Lučenec – Poltár – Kokava a Lučenec – Halič. Okrem toho do areálov jednotlivých závodov vedú zásobovacie železničné trate, ako napr. do smaltovní „Juraj Rakottyay a spol.“ a „Sternlicht S. a synovia“, do závodu na výrobu poľnohospodárskych strojov, do Boršodsko – Miškoveckého parného mlyna, do liehovaru Herczog a do Parnej tehelne.

Zo železničnej stanice je možné vyjsť na námestie pred stanicou. Je vyložené kamennými dlaždicami. Na ľavo leží poschodová budova železničného hotela, na pravo je budova Inžinierskeho úradu MAV, ktorá leží v menšom parku. Cesta pokračuje Železničnou ulicou, ktorá je vydláždená kamennými dlaždicami, chodník je krytý asfaltovou pokrývkou. Ulica je po oboch stranách zastavaná len čiastočne.

Ďalej je možné prejsť ku križovaniu ulíc Železničná a Petőfiho, kde sa rozprestiera Petőfiho námestie (dnešná ulica M. Rázusa).

Na Petőfiho ulici (dnešná M. Rázusa) sú umiestnené továrenské komíny jednotlivých výrobných závodov. Na celej Petőfiho ulici sú umiestnené priemyselné závody, mimo jej strednej časti, kde sú umiestnené obchody a súkromné byty. Na tejto ulici sídli továreň pod obchodným menom „Prvá maďarská smaltovňa Juraja Rakottyay a spol. a. s.“ a aj továreň „Smaltovňa Sternlichta S. a spol.“.

Budova továrne Juraja Rakottyay je umiestnená na ľavej strane, je to dvojposchodová svetlá budova bez sadzi s veľmi príjemným pôsobením. Budovy továrne S. Sternlichta sa rozprestierajú na pravej strane. Továrne Juraja Rakottyay a Sternlichta sú umiestnené oproti sebe, oddeľuje ich len železničná trať vedúca do Boršodsko – Miškoveckého parného mlyna. V ich blízkosti sa nachádza aj výrobný areál továrne „Lučenecká továreň na výrobu poľnohospodárskych strojov“. Pri továrni na poľnohospodárske stroje sa nachádza jediná továreň v Uhorsku na výrobu brokov. Dominuje jej vysoká kupolovitá budova továrne. Na tejto ulici sa nachádza aj v nedávnej minulosti postavená Rakottyayho parná tehelňa (dnešná Sládkovičova ulica).

Pokračujúc ďalej z Petőfiho a Železničnej ulice sa blížime do centra mesta. Keď sme prešli Jókaiho ulicou, ktorá slúži ako obytná ulica, uvideli sme poschodové budovy ležiace na Haličskej a Rákocziho ceste (dnešná Masarykova ulica). Na rohu Železničnej a Rákocziho ceste je kaviareň FMKE, ktorá svojim zjavom a pohodlím obsadzuje prvé miesto medzi kaviarňami v Lučenci.

Aj Rákocziho cesta, ako všetky hlavné ulice v Lučenci, je vydláždená kamennými dlaždicami, chodníky sú kryté asfaltom a po oboch stranách ulice rastú stromy. Ulice sú priestranné a rušné. Na širokých asfaltových korzách sa hlavne na obed a podvečer prechádza veľa občanov mesta.

Na Rákocziho cestu nadväzuje ulica Eudovíta Kossútha (dnešná Vajanského ulica). Na oboch týchto uliciach sú postavené najväčšie a najhonosnejšie budovy v meste.

Smerom doprava je možné prejsť na námestie s veľkou rozlohou, ktoré je celé vydláždené kamennými kockami a nazýva sa Pšeničné námestie (Búza tér - dnešný priestor medzi Fiľakovskou cestou a ulicou J. M. Hurbana). Na tomto námestí sa konajú v celej krajine známe lučenské obilné a vlnové trhy. V severnom rohu námestia je umiestnený liehovar Herczog. Vedľa liehovaru sa napája úzkym prechodom k Pšeničnému námestiu Trhové námestie (dnešný priestor medzi Fiľakovskou cestou a ulicou J. M. Hurbana). Na tomto námestí boli usporadúvané trhy zo zvieratami. Pšeničné námestie zo všetkých strán obkolesuje domová zástavba.

Opať sa však vráťme na Rákocziho cestu. Za kaviarňou FMKE je budova Priemyselnej a obchodnej banky. Naproti banky je umiestnená budova pošty, je v nej umiestnený aj telegraf a telefón. Oproti Rákocziho cesty, na Kubínyiho námestí je umiestnený kostol reformovanej cirkvi (dnešný kalvínsky kostol), ktorý je majstrovským dielom známeho staviteľa a sochára Mikuláša Izsóa. Svojim gotickým zjavom sa kostol vyníma medzi ostatnými budovami na námestí.

Oproti kostola sa nachádza poschodová budova Lučeneckej sporiteľne a úverovej banky (dnešná budova Novohradskej knižnice a Novohradského osvetového strediska). Na pravo od kostola sa nachádza štvorcová budova štátneho gymnázia (dnešná budova Základnej školy s vyučovacím jazykom maďarským), ktorá je vsunutá medzi Malú Begovu (dnešná Begova ulica) a Veľkú Begovu ulicu (dnešná ulica J. Karmána). Pred budovou gymnázia na námestí stojí pamätný stĺp básnika Jozefa Karmána. Oproti stĺpu je jeho rodný dom, označený pamätnou tabuľou (dnešná ulica J. Karmána).

Na pravej strane reformovaného kostola sa začína Kubínyiho námestie. Toto námestie tvorí jadro mesta. Námestie je zo všetkých strán obkolesené jedno alebo dvojposchodovými modernými domami. Námestie je na južnej strane predĺžené, pozdĺž námestia je umiestnená Kossúthova ulica, ktorá je pokračovaním Rákocziho ulice. Na severnej strane námestia stojí vedľa reformovaného kostola pamätný stĺp na počesť Honvédom padlým v bojoch v roku 1849 v Lučenci a okolí. Vedľa reformovaného kostola, na ľavo od Kossúthovej ulice, stojí rímsko – katolícky kostol. Na Kossúthovej ulici stojí pekná poschodová budova Novohradskej ľudovej banky (dnešná budova SEZ), oproti nej je mestská dievčenská škola (dnešná budova Základnej školy). Námestie z juhu uzatvára veľká a pekná budova mestského hostinca (városi vigadó) - Reduta.

Rímsko – katolícky kostol je umiestnený v priestore medzi dievčenskou školou a Redutou. Vedľa kostola stojí socha Ľudovíta Kossútha. Bronzová socha bola odhalená 19. septembra 1910. Autorom sochy je Barnabáš Holló. Z Kubínyiho námestia sa otvára Vigadó utca (ulica Mestského hostinca, dnešná Rádayho ulica), kde sa nachádza štátna ľudová škola.

Oproti mestského hostinca (Reduta) do Kossúthovej ulice ústi Alžbetina ulica (dnešná ulica Dr. Hertza), ktorá sa začína veľkolepou poschodovou budovou radnice. Nedávno postavená poschodová budova kráľovského súdu je sčasti situovaná do Školskej ulice (dnešná ulica J. A. Komenského), na ktorej môžeme vidieť artézsku studňu, ktorú nechalo navštívať mesto. Jej hĺbka je 364 m. Na Školskej ulici sa nachádza aj Učiteľský ústav (dnešná Pedagogická a sociálna akadémia) a kostol evanjelickej cirkvi a. v. Školskú a Kossúthovu ulicu spája ulica Adama Busbáka (dnešná Adyho ulica), na ktorej je umiestnená židovská synagóga a židovská ľudová škola (dnes zachovaná len židovská synagóga postavená v roku 1925).

Školská ulica ďalej pokračuje Cintorínskou ulicou (dnešná ulica rovnakého mena), ktorá vedie k cintorínom. Tesne vedľa seba ležia jednotlivé cintoríny mesta: rímsko – katolícky cintorín, cintorín reformovanej cirkvi, cintorín evanjelickej cirkvi a. v. a židovský cintorín. V cintorínoch sa nachádzajú skvostné krypty a ozdobne stvárnené náhrobné kamene. Cez všetky cintoríny vedú upravené chodníky. Zvlášť veľmi pekná je modlitebňa (resp. márnica) umiestnená uprostred židovského cintorína.

Na cintoríne má pamätník aj poručík honvédskeho husárov Debrödi, ktorý padol na námestí mesta v roku 1849. Na cintoríne reformovanej cirkvi sú pochované aj významné osobnosti, napr. Pavel Ráday, tajomník a vyslanec kniežaťa Františka II. Rákocziho, Jozef Karmán a Karol Sükey.

Za cintorínmi sa nachádzajú vinice.

Keď sa vrátíme späť na Alžbetinu ulicu, nachádzajú sa tu mestská škôlka a starý mestský hostinec (vigadó). V jeho dvore sa nachádzajú parné kúpele (v súčasnosti všetky tri objekty sú súkromne obytné domy).

Ďalej sa spoza mnohých prízemných domov objaví budova firmy „Klára“ na výrobu elektrickej energie. Na konci ulice sú umiestnené dvojposchodové kasárne 25. pešieho pluku. Vpravo sa otvára Kasárenská ulica, kde je umiestnená vojenská nemocnica ako aj dnes už nefungujúci Závod na výrobu alpaky. Na pravo sa rozprestiera Kasárenské námestie.

Pokračovanie Alžbetinej ulice tvorí Czóbelova cesta (dnešná ulica B. Němcovej), ktorá vedie do Alžbetinho lesíka (hája). Na začiatku nedávno založeného mestského parku vidíme pavilónovú budovu verejnej a vojenskej plavárne a ešte pred ňou vidíme obrovské jazero na člnkovanie. Jazero v zime slúži ako verejné klzisko. Odtiaľto vedie chodník husto zarastený stromami, dlhý 2 km, ktorý vedie do skvelých a pekných lučenských kúpeľov, kde Lučenčania usporadúvajú svoje letné zábavy. V blízkosti kúpeľov, ktoré ponúkajú liečivú vodu s obsahom železa, je veľa pekných oddychových domčekov.

Na pravo od Alžbetinho lesíka sa napája Haličská cesta, ktorá je pokračovaním Rákocziho cesty. Na Haličskej ceste sú situované kasárne 16. streleckého pluku (dnešná budova gymnázia). Pred kasárňami je umiestnený park, ako aj ozdobné železné oplotenie.

Medzi Alžbetiným lesíkom a delostreleckými kasárňami sú postavené pekné vilky dôstojníkov. Vedľa domov je umiestnený závod na výrobu hlinených kachlíc.

Smerom na dol po Kossúthovej ulici sa nachádza dvojposchodová budova, je na nej umiestnená pamätná tabuľa Sándora Petöfiho, ktorá pripomína to, že v meste strávil niekoľko príjemných dní. Dolná časť ulice, ktorá leží za Tuhárskym potokom tvorila ešte pred niekoľkými desaťročiami samostatnú obec. V Lučenci – Tuhári sa nachádzal závod Hermanna Wohla na výrobu liehu, droždí a octu, ktorý preslávil Lučenec – Tuhár. V Lučenci – Tuhári sa nachádza druhá mestská škôlka. Pri škôlke je umiestnené Tuhárske námestie, na ktorom je umiestnená jednoposchodová budova mestskej nemocnice (dnešná budova Domova dôchodcov). Na južnej strane námestia sa nachádza budova chlapčenského internátu postavená v roku 1910. V Lučenci – Tuhári stojí aj starý poschodový kaštieľ rodiny Szilassy.

Za časťou mesta Tuhár, vedľa štátnej cesty vedúcej do Balašských Ďarmôt, na ktorej je umiestnená štátna ovocná škôlka a Závod na výrobu umelých hnojív, ktorý je vlastníctvom mesta.

Z Kossúthovej ulice sa otvára Fil'akovská cesta, je rovnobežná s Tuhárskym potokom. Na tejto ceste sú umiestnené Kolenerova a Darvasova výkrmňa ošípaných, ako ja novo postavený verejný bitúnok a Závod na výrobu umelého ľadu. Tu sa spája Tuhársky potok s Lučeneckým potokom. Popri Lučeneckom potoku sa dostaneme ku kúpeľom v Lučenci – Tuhári, ktoré sú počas letných mesiacov z jedným obľúbených výletných miest Lučenčanov.

V severovýchodnej časti mesta, v okolí železničnej stanice, je pokračovaním Veľkej begovej ulice Opatovská cesta, vedľa ktorej sa dvíha Wohlov liehovar. Oproti nemu bol v roku 1910 postavený Pázmániho závod na výrobu zlatníckych výrobkov, vedľa ktorého je umiestnený jeden menší parný mlyn.

Na ľavo od cesty je umiestnený ďalší známy závod, je to továreň na výrobu súkna. Závod produkuje súkno predovšetkým pre armádu. Závod je majetkom Národných spojených textilných závodov.“

F.2. Zásadné urbanistické vývojové etapy územia

Urbanizmus pamiatkovej zóny určuje kompaktné zachované meštianske mestečko s historickou zástavbou a úpravou budov postavených po meruôsmych rokoch. Lučenec reprezentuje rýchlo sa rozvíjajúce remeselné – obchodné mesto s dominujúcim bankovníctvom, rozrastajúce sa na križovatke obchodných, tranzitných a strategických ciest a so silnou meštianskou mentalitou.

Za najstaršiu vývojovú etapu územia pamiatkovej zóny je nutné považovať priestor súčasného Kubínyiho námestia, ktoré má pravidelný obdĺžnikový tvar. Vznik námestia je s najväčšou pravdepodobnosťou možné zaradiť do obdobia stredoveku.

Sídelný celok na Kubínyiho námestí bol prirodzeným spôsobom rozšírený južným smerom o Vajanského ulicu, ktorá sa stala jeho organickou súčasťou.

Vajanského ulicu môžeme označiť za jednu z najstarších ulíc mesta, ktorá vznikla ako súčasť diaľkovej cesty vedúcej od Balašských Ďarmôt do Rimavskej Soboty a Košíc. Pred kalvínskym kostolom sa križuje s Masarykovou ulicou, jej pokračovaním je Kármánova ulica. Vajanského ulica bola upravená v rokoch 1905-1908, v minulosti mala názov Kossuthova ulica (Kossuth Lajos-utca), dnešný názov sa používal v rokoch 1919-1938 a od roku 1945.

Na Vajanského ulicu nadväzuje západne **Masarykova ulica**, vybudovaná ako súčasť diaľkovej komunikácie v smere Halič - Zvolen. Táto bola základnou urbanistickou osou, ktorá prechádzala po chrbte riečnej terasy k stredovekému kostolu. Ulica bola vydláždená v roku 1830, upravili ju v rokoch 1905-1908. Obyvatelia mesta na označenie ulice často používajú výraz "Hlavná ulica", ktorý presne vystihuje jej funkciu. Masarykova ulica bola vždy najvýstavnejšou a najfrekventovanejšou tepnou mesta, v minulosti slúžila tiež ako pešie korzo. Pôvodnému funkčnému využitiu ulice (korzo), zodpovedá aj charakter zástavby. Jej pôvodný názov bol Hlavná cesta (Fő-út), neskôr Haličská ulica (Gácsi-utca), do roku 1918 a v rokoch 1939-1944 Rákócziho ulica (Rákóczi-utca), 1919-1938 a 1945-1959 Masarykova, v rokoch 1960-1990 Marxova ulica.

Pokračovaním Vajanského ulice smerom na sever je **Kármánova ulica**, ktorá je pokračovaním starej diaľkovej cesty z Balašských Ďarmôt na Rimavskú Sobotu a Košice. V minulosti mala názov Veľká Begova ulica (Nagybég-utca) a v rokoch 1960-1990 ulica Dr. Herza.

Paralelne s Kármánovou ulicou je situovaná **Begova ulica**, ktorá pri kalvínskom kostole ústi do Kubínyiho námestia. Podľa historických máp patrí táto ulica medzi najstaršie ulice mesta. Pôvodný názov ulice bol Kisbég-utca, jej slovenský prepis Malá Begova ulica sa

používal v rokoch 1919-1938 a 1945-1959. V rokoch 1960-1990 mala názov Čapajevova ulica

Všetky štyri vyššie uvedené ulice spolu s Kubínyho námestím je nutné považovať za **najstaršiu vývojovú etapu** mesta Lučenec, ktorej vznik je možný predpokladať už v období stredoveku. Ulice Masarykova, Vajanského, Karmánova a Begova sa stali dôležitým determinujúcim činiteľom, ktorý ovplyvnil architektonický ráz a pôdorysný vývoj Pamiatkovej zóny Lučenec.

Druhá vývojová etapa územia pamiatkovej zóny bola situovaná v povodí Tuhárskeho potoka, predstavujú ju ulice paralelné s tokom Tuhárskeho potoka: Fil'akovská cesta, Husova ulica, Adyho ulica, Garbiarska ulica, Olbrachtova ulica a Gyurkovicsova ulica.

V smere sever – juh je orientovaná **Komenského ulica**, ktorá bola vybudovaná koncom 18. storočia, keď bol postavený evanjelický kostol. Pôvodne sa volala Cintorínska ulica (Temető-utca), neskôr dostala názov Školská ulica (Iskola-utca), od roku 1937 s prestávkou v rokoch v rokoch 1939-1944 nesie súčasný názov.

Paralelne s tokom Tuhárskeho potoka je situovaná **Fil'akovská cesta**, jej vznik je možné položiť do prvej polovice 19. storočia, keď bol postavený Szillassyho kaštieľ.

V roku 1814 župan a dvorný radca Jozef Szillasy vydal privilégium, podľa ktorého umožnil každému „novoprist'ahovanému Židovi“ získanie pozemku v časti Tuhár (bývalá Hurbanova ulica, dnešné sídlisko na Vajanského ulici bolo celé židovské getto).

Základným určujúcim činiteľom druhej vývojovej etapy pamiatkovej zóny Lučenec sa stal tok Tuhárskeho potoka, ktorý mal vplyv na dispozičné usporiadanie jednotlivých objektov.

Tretia vývojová etapa je úzko spojená s napojením mesta na železničnú spojnicu Budapešť – Zvolen. V roku 1870 mesto Lučenec prijalo uznesenie mesta o regulácii ulíc mesta - výhľadový plán na výstavbu novej mestskej štvrte na území medzi mestom a vyššie spomenutou železničnou traťou. V tomto období boli vybudované ulice: Železničná, Sládkovičova, Jókaiho, Rázusova, Nejedlého, Petöfiho a Mieru.

Tretia vývojová etapa výraznou mierou ovplyvnila architektonický ráz, pôdorysný vývoj a zástavbu pamiatkovej zóny mesta Lučenec.

Začiatkom 20. storočia bola vybudovaná **Haličská cesta**, ktorá je v skutočnosti pokračovaním Masarykovej ulice smerom na obec Halič. Na jej vybudovanie mala rozhodujúci vplyv výstavba kasární začiatkom 20.storočia - dovtedy tu bola zelená lúka. Do roku 1944 mala názov Haličská cesta (Gácsi-út), v rokoch 1945-1959 Jiskrova ulica a v rokoch 1960-1990 Ulica Slovenského národného povstania.

Z hľadiska rekonštrukcie sídla, po zhodnotení zásadných urbanistických vývojových etáp územia a exaktne spracovanej ucelenej časti výstavby mesta z druhej polovice 19. storočia a začiatok 20. storočia sa toto obdobie stane východiskom pri súčasnej obnove.

G. Charakteristika pamiatkových hodnôt územia

Z dôvodu poukázania na širšie vzťahy sídla a až následne dôkladné rozanalyzovanie po častiach ako pôdorysný typ, parcelácia, charakteristika spôsobu zástavby, hmotová skladba, atď., sme vymenili body popisu z metodiky „Usmernenie Pamiatkového úradu SR k spracovaniu výskumnej dokumentácie pamiatkových území“.

Zhrňujúce informácie o jednotlivých objektoch v pamiatkovom území (voľné parcely nie sú týmto spôsobom spracované) sme vypracovali vo forme Evidenčného listu, v ktorom sú obsiahnuté údaje dotýkajúce sa urbanisticko-historického výskumu i návrhu zásad ochrany, obnovy a prezentácie hodnôt územia.

Evidenčný list obsahuje:

- ulica/súpisné číslo, je uvádzané len pri NKP; parcelné číslo
- rozbor pamiatkových hodnôt: NKP/ č. ÚZPF, či je objekt navrhovaný alebo vytipovaný na zápis do ÚZPF, dotvárajúci, nerušivý, rušivý objekt
- stavebno – technický stav objektu: dobrý, vyhovujúci, po obnove, v obnove, narušený, dezolátny
- slohová analýza: na základe historického a stavebného vývoja sídla sú objekty zaradené do období gotiky, baroka, historizujúceho slohu (stavby vykazujúce znaky jedného historického slohu), eklekticizmu (objekty s prvkami rôznych historických slohov), secesie, funkcionalizmu, 50.-90. rokov 20. storočia, 90. rokov 20. storočia až súčasnosti
- hodnoty objektu: urbanistické, architektonické, umelecko-remeselné, historické, technické
- podlažnosť/materiál: v tomto sledujeme aj krovy a strešnú krytinu
- objektová skladba: je vypracovaná na základe údajov z ÚZPF a objekty sú členené na dom meštiansky, dom rodinný, kostol, fara, vila, banka, škola, iné (technické stavby, garáže, a pod.)
- odporúčané úpravy objektu: parter, fasáda, strecha, podlažnosť, dvor
- súčasťou listu je poznámka
- fotodokumentácia súčasného stavu z uličného pohľadu

Evidenčné listy sú číslované podľa kategórie Rozbor pamiatkových hodnôt, každá skupina je číslovaná samostatne od 1 – x.

Zoznamy k bodom G.1.8.1 – G.1.8.6. nie sú spracované vo forme tabuliek, plne ich nahrádzajú evidenčné listy NKP, navrhovaných, vytipovaných, dotvárajúcich, nerušivých a rušivých objektov.

G.1. Špecifikácia jednotlivých typov štruktúr a prvkov územia

Urbanistická štruktúra je často najstarším hmotným dokladom existencie sídla.

Rozdelením mesta na kvadranty sa ukazuje rôznorodosť zástavby, formy a diferencované štruktúry urbanizmu, parcelácie súvisiacej so sociologickou štruktúrou obyvateľstva (robotnícke domy, meštianske domy, továrnické objekty). Výsledkom je kompaktná zástavba mestského typu s prevažujúcou architektúrou meštianskych domov, administratívno – správnych budov a technických objektov s citlivým a invenčným prístupom k umeleckému a staviteľskému stvárneniu. Pamiatková zóna na svojom území zohľadňuje viac či menej spontánny vývoj s prelínaním uvážlivého projektu, tým v podstate koncentruje rozmanitosť spoločnosti v minulosti, neizoluje, ale integruje historické súbory do živého organizmu mesta.

G.1.1. Silueta, panoráma územia, obraz sídla v krajine, konfigurácia terénu

Mesto Lučenec sa nachádza v nadmorskej výške 194 m. nad m.; zemepisnej šírke: N48° 19,719' a zemepisnej dĺžke: E19° 40,148' v mierne zvlhnom teréne Lučeneckej kotliny, na terasách Tuhárskeho a Krivánskeho potoka. Rozloha mesta je 47,8 km². Územie okresu Lučenec pôvodne patrilo do Novohradskej župy.

Samotné jadro pamiatkovej zóny (Kubínyiho námestie) leží na miernej terénnej vlne, ktorá sa zvažuje južným smerom k terase Tuhárskeho potoka.

Intravilán mesta je na juhozápade ohraničený lesmi (Lučenské kúpele) a na severovýchode lesným porastom (Slatinská hora), z ostatných svetových strán intravilán hraničí s poľnohospodárskymi pozemkami a lúkami (chotárne názvy: Vinica, Tri jutrá, Slaný, Rakytiné, Vinohrady, Od chotára, Horné hony, Čonkáš, Veľký ortáš, Lučenské náhony, Panské pole, Čierne zeme, Kozí potok, Na haličskú cestu, Mníšska zem, Pri ľadove, Ku karlovu).

Hodnotné diaľkové pohľadové uhly na mesto sú z jeho západnej, severozápadnej a východnej strany po chrbte terénnej vlny (chotárny názov Kýptec, Veľký ortáš, Opatová, Čonkáš, Horné hony, Slatinka, Od chotára, Pri cintoríne, Pod vinohradom, Vinohrady), ďalej z medzinárodnej tranzitnej komunikácie E571 (I/50) a cestnej komunikácie č. 71 (mestská časť Fabianka, Krutkova samota), č. 585 (mestská časť Hladký majer), č. 75 (chotárny názov Dolné pole).

Výškovou a hmotovou dominantou v rámci interiéru sídla bol s najväčšou pravdepodobnosťou už od obdobia stredoveku pôvodný gotický chrám situovaný na súčasnom Kubínyiho námestí, dnes pravdepodobne na jeho mieste stojí kalvínsky kostol. Pendantom k tejto sakrálnej stavbe na Kubínyiho námestí v období novoveku je klasicistický rímsko – katolícky kostol zasvätený Nanebovzatiu Panny Márie. V roku 1808 bola ku kostolu evanjelickej cirkvi a. v. pristavaná veža, ktorá sa stala tretou výškovou dominantou mesta Lučenec.

Výšková a hmotová skladba mesta Lučenec bola podriadená vyššie uvedeným sakrálnym stavbám. Hmoty zástavby a výška obytných a meštianskych domov nezasahovali do výškovej skladby mesta, čím sa v 19. storočí vytvorila charakteristická silueta mesta, ktorú v tomto období môžeme považovať za vyváženú.

Výšková silueta mesta bola v roku 1925 doplnená orientálne pôsobiacou kupolovou neologickej židovskej synagógy. V priebehu 2. polovice 20. storočia sa výšková a hmotová skladba mesta začína radikálne meniť nevhodnou zástavbou panelového sídliska, ktoré sa okrajovo dotýka južnej časti pamiatkovej zóny.

Interiérové pohľady na historické jadro Lučenca sú narušené novou výškovou zástavbou v južnej časti mesta z rokov 1995 – 2004, medzi Fil'akovskou cestou a Rádayho ul., výstavbou administratívneho centra „1 ESO“ s výškovými objektmi komplexu. Stavbami tzv. obchodno - obytného centra „Výstavisko“ v severozápadnej časti mesta sa čiastočne zmenil v rokoch 1994-2003 pohľad z prístupovej komunikácie, ulica J. Kármana a vnútromestská komunikácia vedúca Jókaiho ulicou.

V interiéri sídla sú zachované pohľady na pôvodnú uličnú zástavbu, zo západu z príjazdového komunikačného ťahu od Haliče (č. 75), v juhozápadnej časti sídla z mestského cintorína (Adyho a Komenského ul.). V južnej časti Kubínyiho námestia je nenarušený pohľad na dominanty mesta Rímskokatolícky kostol a Kalvínsky kostol z nárožia vnútromestských komunikácií Vajanského ulice a ulice Dr. Herza.

Silueta bola pôvodne terénnymi možnosťami, ale aj gradovaním výstavby, vedená k dominantám mesta. Novodobou zástavbou a doplnením nových dominantných prvkov pôvodná gradácia siluety zanikla.

G.1.2. Pôdorysná schéma

Pôdorysná schéma zástavby pamiatkovej zóny Lučenca zahŕňa umiestnenie jednotlivých objektov vo vzťahu k ich parcele ako celku, ďalej vo vzťahu k susedným

objektom (pravidelnosť radenia, vzájomné vzdialenosti), vo vzťahu k verejnej komunikácii či priestoru (orientácia stavieb).

Lučenec bol rýchlo sa rozvíjajúce trhovo – obchodné mesto s rozvinutým bankovníctvom, rozrastajúce sa na križovatke obchodných a tranzitných ciest, ktorého výstavba bola ovplyvnená konfiguráciou terénu. Historické jadro sídla sa nachádza na miernej terénnej vlne zvažujúcej sa hlavne v južnej časti od Kubínyho námestia smerom k Tuhárskemu potoku.

Základná komunikačná a kompozičná os je vytvorená pozdĺžnym námestím v smere sever – juh a ulicami z neho vychádzajúcimi – Vajanského, Begova a Kármana. Na túto základnú os sever – juh kolmo nadväzujú Masarykova, Rádayho ulica a ulica Dr. Herza. Tieto komunikácie boli aj pôvodné staré strategické a obchodné cesty. Významným urbanistickým faktorom je dominantné postavenie historických sakrálnych objektov na námestí, ktoré spolu s prírodnou scenériou vytvárajú charakteristickú mestskú panorámu.

Vývoj pôdorysnej schémy mesta výrazne ovplyvnilo vybudovanie štyroch diaľkových cestných ťahov : Masarykovej ulice smerom na Halič a Modrý Kameň, Vajanského ulicou smerujúcou na Balašské Ďarmoty, Kármanovej ulice vyúsťujúcej na cestný ťah Košice, Zvolen a najmladšie cestné spojenie cez Fil'akovskú cestu na Fil'akovo – Šalgótarján - Budapešť.

Uličná sieť je z časti nepravidelná, hlavne v južnej časti pri Tuhárskom potoku (kvadranty I a XVIII vymedzené ulicami Adyho, Komenského, časťou Husovou a Olbrachtovou). Prevládajúcimi objektmi najmä v Husovej a Olbrachtovej ulici boli väčšinou remeselnícke a robotnícke domy, v ktorých boli sústredené drobné prevádzky a remeselnícke dielne. V tejto časti, hlavne na Komenského a Adyho ulici, bola od 16. storočia usadená enkláva Židov. Dnes je väčšina pôvodných objektov asanovaná, dochovali sa len historické pôdorysy objektov.

Pravidelnosť uličného systému je zachovaná vo východnej a severnej časti sídla (v roku 1870 mesto vydalo uznesenie o regulácii ulíc mesta - výhľadový plán na výstavbu novej mestskej štvrte na území medzi mestom a železničnou traťou). Severozápadne od hlavného zberného komunikačného ťahu vymedzeného Masarykovou ulicou a ulicou J. Kármana sú vytvorené ulice mestského typu s pravidelnou uličnou sieťou. Vymedzené územie obsahuje kvadranty č. VII, VIII, IX, X, XI, XII, XIII, XIV, ktoré sú navzájom ohraničené ulicami Masarykova, Železničná, Petőfiho, Jókaiho, Sládkovičova, Nejedlého, Rázusova a ulicou J. Kármana.

G.1.3. Systém opevnenia

V meste Lučenec sa nevyskytuje dochovaný pevnostný ani hradobný systém. Nepredpokladáme, že sídlo disponovalo v období stredoveku hradbami, do úvahy však prichádza opevňovací systém v podobe priekop a valov, ktoré mali byť podľa historických správ situované v oblasti Malej Vsi, na vrchu zvanom Kráľovský kopec (Borovszky 1911, s. 666).

V samotnom meste však bol opevnený pôvodný gotický farský kostol, ktorého hradby slúžili ako refúgium v období nepokojov. Pôvodné fortifikačné časti opevneného kostola boli odkryté počas pamiatkovej obnovy kostola. O opevnení kostola sú zachované aj písomné zmienky (Gerencze 1902 II, s. 539).

G.1.4. Parcelácia a rozsah jej zachovania

Komparáciou mapových podkladov vývinu mesta je dokázané, že pôvodná historická parcelácia, v ktorej je premietnutý historický vývoj mesta, je vo veľkej miere zachovaná. Urbanistickou reguláciou v roku 1870 vznikli v severnej časti pamiatkovej zóny nové komunikácie, hlavný ťah z Masarykovej ulice k železničnej stanici – Železničná ulica a od nej radené obslužné komunikácie Jókaiho, Petöfiho a Rázusova ulica.

Parceláciu charakterizuje hustota, smer, tvar a priečne delenie parciel. Parcelácia predstavuje neoddeliteľnú súčasť historickej a pamiatkovej identity každého sídla, najčastejšie boli jej základy položené už v čase vzniku sídla v jeho historicky známej pôdorysnej podobe. Je teda jednou zo základných pamiatkových hodnôt sídla. Historické parcely obdĺžnikového tvaru boli narušené po druhej svetovej vojne vznikom nových obslužných komunikácií vo vnútri pamiatkovej zóny ulicou Š. Moyzesa, ul. Dr. Herza a Komenského ulicou (od Masarykovej ulice k napojeniu na ulicu Dr. Vodu).

Radenie parciel je podmienené dejinným, sociologickým (meštianske obytné domy na ul. Dr. Herza, meštianske domy s obchodnými prevádzkami na ul. Dr. Vodu, Komenského ul., Vajanského ul., Masarykovej ul., robotnícke domy na ul. Olbrachtova, Gyurkovitsova, Komenského) a majetkovo - právnym vývinom mesta. Pravidelnosť a intaktnosť parcelácie je zachovávaná pri orientácii pozdĺžne a kolmo na os komunikácie. Parcely sa členia na dve časti a to na zastavanú obytnú plochu a príahlé záhrady a sadovú zeleň, do ktorých sú začlenené drobné stavby nedosahujúce veľkosť hlavného objektu.

.....

G.1.5. Charakteristika spôsobu zástavby, hmotová skladba

Hmotová skladba je úzko spojená s vlastnou pôdorysnou schémou zástavby a zásadným spôsobom podmieňuje charakter priestorov sídla a je pre jeho vnímanie rozhodujúca, lebo samotný pôdorys je vlastne abstraktným priemetom zástavby a priestorov do územia a ako taký nie je bezprostredne vnímaný. Hmotová skladba zástavby je tiež výsledkom komplikovaného historického vývoja. Rozhoduje charakter sídla (mesto, mestečko), ešte viac ako pri pôdorysnej schéme zástavby sa uplatňuje diferenciácia rámci sídla (klesajúca výška domov od námestia ku okrajovým častiam mesta).

Charakter mestskej zástavby vytvárajú objekty prevažne jedno a dvojpodlažné, len ojedinele monumentálnejšieho výrazu. Zástavba v bloku (Kubínyiho námestie), súbore, radová (väčšina ulíc pamiatkovej zóny), alebo samostatne stojaca (solitéry, kostoly, budova ZŠ s vyuč. jazykom maďarským) dodáva výraz jednotlivým priestorom. Má jednoliaty horizontálny charakter, ktorý podporuje vertikality, dominantnosť. Niektoré objekty sú stavané pri komunikačných plochách s umiestnením zelene vo vnútri bloku. Otvorená stavebná čiara je na Moyzesovej ulici a Petőfiho ulici. Uzavretú stavebnú čiaru na seba pravidelne nadväzujúcich objektov predstavujú ostatné ulice. Hmotovú skladbu – plošnú – charakterizuje tvar zástavby parciel objektami s pôdorysom písmena L, U s jednoduchým pravidelným tvarom.

Hmotová štruktúra zástavby je v úzkom vzťahu nielen s podlažnosťou, ale aj s ich výškou (v minulosti nižšie objekty) a vzťahom úrovne podlahy k terénu (chodníku). V pamiatkovej zóne sa nachádzajú prevažne jedno až dvojpodlažné objekty prispôbené konfigurácii terénu v rámci rozširovania sídla na prelome 19. a 20. storočia v severnej časti, objekty sú podpivničené.

Dvorové časti parciel a uličných blokov slúžili ako zázemie jednotlivých obytných a iných budov a boli zastavané rôznymi hospodárskymi a účelovými stavbami. Zástavba dvorov prechádzala pomerne komplikovaným vývojom a jej skladba podliehala početným zmenám. V druhej polovici 19. storočia sa dvory stali územnou rezervou pre situovanie ubytovacích, výrobných a skladovacích krídiel či objektov, čo viedlo k ich zahusťovaniu (dvory na Masarykovej ulici), v súčasnej dobe ich už nemožno zastavovať.

G.1.6. Dominanty a výškové zónovanie

Dominanty sú vyvrcholením hmotovej štruktúry sídla. V Lučenci sú urbanistickými dominantami vertikálne dominanty, veže kostolov – rímskokatolíckeho, kalvínskeho, evanjelického a.v., okrem nich sú to ešte budovy škôl, peňažných ústavov, úradov, nárožné

vežičky meštianskych domov. Zväčša ide o stavby, ktoré sa funkčne vyčleňovali z bežnej zástavby. Existencia a kompozícia dominant je pre sídlo charakteristická a umožňuje jeho identifikáciu v diaľkových pohľadoch.

Potreba riešenia bytovej otázky vniesla do novodobého urbanizmu pojem sídlisko. Kladom je vytvorenie priestranných, vzdušných a slnečných bytov, ale záporom zostáva ich vzhl'ad, výškové zónovanie, ktoré nenadväzuje na historicko-priestorovú štruktúru, potláča jej dominanty a v konečnom dôsledku negatívne menia celkovú panorámu mesta. Tvaroslovie stavieb vychádzalo v 50. rokoch 20. storočia z plastických štruktúrnych možností betónu. Negatívami „socialistického realizmu“ sú asanácie niektorých budov v historickom jadre mesta a ich nahradenie novými objektmi, ktoré nezodpovedajú ani kvalitnej architektúre a navyše len narušujú prostredie nevhodnou zástavbou na Masarykovej ul. (napr. asanovaný Poštový úrad t. č. dom služieb), ul. Dr. Vodú (Dom služieb), Vajanského ul. (novostavby obytných domov na prízemí s obchodnými prevádzkami). V tomto období dochádza aj k prestavbe štruktúry mesta v bezprostrednej blízkosti historického jadra a pamiatkovej zóny (štvrť M. R. Štefánika, sídlisko na Vajanského ul., Novohradská ulica). Kompaktná zástavba s miernymi narušeniami graduje zo severnej časti (Kármanova a Begova ulica) a z južnej časti (Vajanského ulica), čo prirodzene podporuje aj stupňovanie terénu.

G.1.7. Piata fasáda – strešná rovina

Tvar striech má pre obraz pamiatkovo chráneného sídla významnú zjednocujúcu funkciu. Strešná historická krajina je v pamiatkovej zóne sídla tvarovo zachovaná s minimálnymi zásahmi, najčastejšie ide o sedlové strechy so sklonom najmenej 38-45°. Okrem drobných výnimiek nie sú v centre využívané podkrovia z dôvodu, že objekty v súčasnosti neplnia obytnú funkciu (s výnimkou správcovských bytov), ale plnia funkciou obchodno - prevádzkových objektov. V súčasnosti strecha plní v centre mesta estetickú funkciu. Tvar a hmotu striech značne determinoval urbanistický vývoj a to z väčšej miery spôsob a historické premeny parcelácie podmieňujúcej typológiou stavieb. Spolu s fasádami objektov dotvára vonkajšie pôsobenie architektúry s dôrazom na tektonický charakter objektu. Gradáciu strešnej úrovne určujú vrcholy nárožných vežičiek (Vajanského č. 16, Kármana č. 2, Dr. Vodú č. 2, Kubínyiho nám. č. 9, Masarykova ul. č. 2), atiky, dekoratívne ukončenia a komínové telesá.

Najrozšírenejším autentickým typom strechy, ktorá je z časti prekrytá atikou, je sedlová strecha so štítom, s hrebeňom rovnobežným s pozdĺžnou osou stavby, ktorá sa uplatňovala v radovej zástavbe domových blokov.

Menej rozšíreným typom je manzardová strecha, ktorá sa nachádza na objektoch, Jókaiho č.7, evanjelická fara na Komenského ul. Pultovou strechou sú prekryté dvorové prístavby väčšiny meštianskych pavlačových domov.

Koncom 20. storočia, pri nie najšťastnejších architektonických úpravách, sa zmenil tvar sedlovej strechy na manzardovú na meštianskom dome na Vajanského č. 16.

Tradičnou krytinou bola, a v súčasnosti aj je, keramická pálená krytina. Jej použitie bolo ovplyvnené silnou tradíciou tehliarskej ťažby a výroby tehál a krytiny v regióne. Za autentickú krytinu možno považovať čiastočne zachovanú vlákonocementovú strihanú šablónu. Kontinuálne je preukázané používanie plechu (medeného, pozinkovaného) kladeného do pásov. V 20. storočí sa značne využíva plechová krytina, niekedy kladená uhlopriečne.

Novodobé strešné krytiny (asfaltový šindel, plechová krytina) sú použité ako dočasné zastrešenia (Jókaiho ul., ev. a. v. fara na Komenského ulici z dôvodu zachovania pôvodného krovu). Zriedkavo sa vyskytuje glazovaná atypická krytina v tvare bobrovka dnes zachovaná na secesnom oplotení na Sládkovičovej ulici. Zachovaná strešná krytina je jednou z ťažiskových hodnôt urbanistickej štruktúry sídla.

Na streche každého historického obytného domu sa uplatňuje hmota komína. Komínové telesá sú charakteristickými prvkami strešnej krajiny pamiatkového územia, ich väčší počet na strechách je typický pre obytné domy postavené pred výstavbou centrálnych kotolní a zavedením systému diaľkového vykurovania sídlisk.

G.1.8. Architektonické, umelecko-historické a výtvarné hodnoty objektov pamiatkového územia

Obdobie neoslohov v druhej polovici 19. storočia v Lučenci reprezentujú novostavby Kalvínskeho kostola z roku 1853 (postavený na starších základoch) od F. Wiesera. Viedenský architekt F. Wieser nekopíroval konkrétnu stavbu, ale vo voľnej skladbe použil základné prvky gotického slohu. Pod rímsami rozvinul románsky oblúčkový vlys. Základom konštrukcie jednodňového kostola je pilierový oporný systém. Druhou novostavbou je Reduta na Vajanského ulici č.2.

Neorenesancia hlavný zdroj inšpirácie čerpá z neskorej renesancie s mohutne vyvinutými stĺpovými radmi, početnými oknami. Ako materiál sa používa kameň, alebo sa aspoň napodobňuje v kvádrovaní. Prízemie tvorí masívna podnož vo veľkorysej koncepcii poschodí a skladá sa z bosáže hrubo otesaných kvádrov modelovaných niekedy v omietke.

Veľká pozornosť je venovaná schodiskám, hlavne vnútorným. Objekty sú dekorované bohatým plastickým detailom, štípmi, celými sochami. Oblubu nadobúdajú náročné vežičky, niekedy s kupolkami a ochodze, balkóny, arkiere na krakorcoch.. Okrem solídnych kamenných stavieb, sú aj stavby obložené zvonku štukovými a sadrovými sériovo prefabrikovanými detailmi, zatiaľ čo nosnú funkciu zabezpečujú zamaskované hrady. Celá fasáda sa de facto zostavuje ako stavebnica. Celok dopĺňajú mreže, zábradlia, kované pitoreskné detaily. V pamiatkovej zóne sú to objekty na Masarykovej ulici, Ulica Dr. Herza č.1 (Radnica), Vajanského č. 16.

Neobarok sa odzrkadľuje v členení, tvaroch vikierov a manzardových strechách, tvaroch okien, vstupov. Smutne sa preslávil asanáciou starších budov, aby nové parcely poskytli miesto na „neobarokové polyfunkčné objekty“ Vajanského č. 6, Masarykova č. 2, Dr. Vodú č. 2 .

V 90. rokoch 19. storočia prenikol do našej architektúry nový konštrukčný prvok a to oceľ. Ako prvá sa však pred oceľou používala liatina na zábradlie, kandelábre verejného osvetlenia. V tomto období dochádza aj k miešaniu slohov označovaných ako eklekticismus - v Lučenci väčšina budov na Masarykovej ul., Vajanského ul., ul. Dr. Herza, ul. Dr. Vodú.

Secesia predstavuje synonymum medzinárodného štýlu, ktorý veľmi rýchlo behom 90-tych rokov a okolo roku 1900, v Lučenci od roku 1900 až po prvú svetovú vojnu, opanoval Európu a Ameriku. Neodmysliteľný naturalistický ornament, štylizovaný do vláčnej krivky vychádza z interiérov budov na reprezentatívne priečelia, ktoré akoby tvorili divadelné kulisy, mali funkciu reprezentovať, oslobodzovať, apelovať na všetky zmysly. V lokálnych podobách reagovala a prispôbovala historizmus zastúpený reprezentatívnymi budovami radníc, finančných inštitúcií, verejných budov. Inšpirácia secesnými stavbami v Budapešti nedovoľovala uplatniť v provinčnom Lučenci, v plnom rozsahu všetky dekoračné prvky. V tomto období absentujú stavby väčších rozmerov, dôsledkom čoho dostávajú podobu menej okázalú, ale o to zaujímavejšiu, ako na Kármana č.2 (Novohradská knižnica), Masarykova č.8, č.10, č. 34. Najvýraznejšie sa prejavila v tvorbe rodinných domov mešťanov a továrnikov, ktorí v období nového dynamického urbanizmu stavali obydlia v blízkosti svojich tovární, a to na Jókaiho č.13 a č.7, Rázusova ul., Železničná ul.

Takýmto príkladom je Rakottayho obytný dom na Jókaiho ul. c. 13, pravdepodobne od architekta Ödöna (Edmunda) Lechnera (1845-1914), postavený v roku 1910. Typickým Lechnerovým rukopisom sú kombinované prvky jemného detailu s organickým členením priečelia. Riešenie dvornej časti nekorešponduje tvarovo s priečelím. Poskytuje naplno rozlet autorovej invencie. Členenie každej steny domu novými prvkami mu tu umožňuje docieľiť

efektnosť. Precízne naturalistické detaily dotvárajú živý, kompaktný celok s prelínaním maďarského národného štýlu, pre Lechnera typickým inšpirovaním ľudovým umením (napr. výšivkou) a anglickou, francúzskou a orientálnou architektúrou. Záhradné riešenie s bohatou výzdobou (grotty, pergoly, altánky) prispôsobuje záujmom investora, ktorý vlastnil smaltovňu. Tak dopĺňa grottu ľudskými postavami s atribútmi „práce“ ako kladivo, ozubené koleso a i v našom ponímaní atribútmi socialistického realizmu. Pompézny vstup k nej rieši fontánkou a alejou zo železobetónových stĺpov v hlavičiach s makarónmi.

Rakottayho vila zo začiatku 20. storočia na Jókaiho ul. č. 7 je príkladom odlišného prístupu k stvárneniu priečelia. Tu dochádza k členeniu každej fasády rôznymi architektonickými prvkami, tvoriacimi samostatné celky. Obklad z dvoch druhov umelého kameňa od soklovej časti až po kordónovú rímsu je novým prvkom, ktorý má zároveň ochrannú funkciu, umožňuje jednoduchšie a praktickejšie čistenie. K honosnému vyznaniu budovy prispieva interiér s dominantnou halou a použitím rôznych druhov materiálov.

Súbor secesných objektov na Jókaiho ulici dopĺňa rodinný dom č.3. Priečelie je riešené s dominantným balkónom, zakomponovaným v hmote, presahujúcim štítom nad úroveň strechy. Čistú formu jednoduchosti dopĺňa štylizovaný ornament zo zelených keramických kachličiek.

Na ulici Dr. Herza je situovaný rodinný dom s advokátskou kanceláriou. Jemne a s citom sú na čelnej fasáde prezentované secesné prvky, avšak pozornosť je venovaná dvornej časti s presklennou terasou (alternatíva zimnej záhrady). Výplň z časti tvorí pôvodné farebné sklo. Interiér je doplnený vstavanými skriňami a štukovým ornamentom.

Bývalá kaviareň FMKE na Železničnej ul. č. 1 reprezentuje prvky secesie, naturalistického ornamentu a reminiscenciu na renesanciu (maskarón).

Významným architektom pôsobiacim v tomto období v Lučenci je István (Štefan) Medgyaszay (1877-1959) preslávený hlavne sakrálnymi stavbami zo železobetónového skeletu. V mesta pravdepodobne projektoval dva rodinné domy. Rodinný dom na Hviezdoslavovej ul. č.8 postavil v roku 1908. Uplatnil čistú architektúru bez ornamentu, ktorému dáva vyniknúť v kovových a drevených prvkoch. Typická pre jeho tvorbu je vysoko siahajúca rustika. Fasáda je členená jemne, v hmote vystupujúcimi oknami a štítom, rímsou a nikou.

V roku 1923 je realizovaný projekt Okresného súdu na Herzovej ul. od F. Csereyho.

V rokoch 1924-1925 sa realizuje monumentálny projekt židovskej neologickej synagógy Lipóta (Leopolda) Baumhorna (1860-1932). Inšpirácia byzantsko - maurskou architektúrou v štukovej výzdobe dodáva celej synagoge orientálny ráz. S dominantnou

kupolou na pendantívoch vytvára charakteristickú panorámu mesta. Podľa archívnych dokumentov sa 31. marca 1924 zbúraním starého chrámu započala stavba neologickej synagógy. Posvätenie novovybudovaného chrámu bolo 8. septembra 1925. Pôdorys objektu je štvorec, ktorý je na západnej strane predĺžený mohutným slávnostným vstupom a nárožnými vežami. Východná strana je ukončená päťbokou svätyňou a vstavanými nárožnými schodiskami. V interiéri železobetónové stĺpy nesú (hebr. ezrat hašim -"ženský dvor") galériu vyhradenú pre ženy a na ňu nadväzuje dominantná kupola. Hlavná nosná kostra stropnej konštrukcie je zo železobetónu a na nej sú voľne položené stropné trámy zo smrekového dreva.

Farebnosť, rôznorodosť materiálov, tvarová tektonika dodávajú lučeneckej secesii značku originality s rôznorodým maďarským národným štýlom a lokálnymi prispôbeniami. Nikdy sa celkom neodpútala od tradičnej koncepcie, vždy počítala a prispôbovala k svojej potrebe staršie prvky ornamentu. Necháva vybičovať svoje podoby a poskytuje kvalitný základ k odlišnej vývinovej tvorbe zastúpenej racionálnym funkcionalizmom, ktorého najvýraznejší reprezentant v meste Lučenec bol, dosiaľ ako architekt nerehabilitovaný, Oskar Winkler (v r. 1945-1955 projekt a realizácia nemocničného komplexu, Dom kultúry Timrava, rodinná vila na Rádayho ul. a i.).

Funkcionalizmus hlavný dôraz kladie na funkciu objektu, na jeho praktické využitie či prevádzku v súlade s účelom, pre ktorý bola stavba navrhnutá a postavená. Funkcionalizmus v meste reprezentujú nehnuteľnosti na Masarykovej ul. (obuv Baťa), Rádayho ul., YMCA, Dom kultúry Timrava).

Druhá svetová vojna na čas utlmila stavebný ruch a po jej skončení bolo treba skôr všetko renovovať, než stavať druhé. Nástupom socialistickej éry sa začína propagovať a presadzovať vládny sloh nazývaný "socialistický realizmus v architektúre". Začína sa uplatňovať nový urbanizmus, ktorý pre riešenie bytovej otázky vytvára pojem sídlisko. Jeho kladom je vytvorenie priestranných, vzdušných a slnečných bytov, ale záporom zostáva ich vzhľad, výškové zónovanie, ktoré nenadväzuje na historicko-priestorovú štruktúru, potláčajú jej dominanty a v konečnom dôsledku negatívne mení celkovú panorámu mesta. Tvaroslovie v 50-tych rokoch vychádzalo z plastických štruktúrnych možností betónu. Najhorším riešením "soc. realizmu" sú asanácie niektorých budov v historickom jadre mesta a náhrada novými objektmi, ktoré nezodpovedajú ani kvalitnej architektúre a navyše len zohavujú prostredie nevhodnou zástavbou na Masarykovej ul. (napr. asanovaný Poštový úrad t. č. dom služieb), ul. Dr. Vodu (Dom služieb), Vajanského ul. (novostavby obytných domov na prízemí s obchodnými prevádzkami). V tomto období dochádza aj k prestavbe štruktúry mesta v bezprostrednej

blízkosti historického jadra a pamiatkovej zóny (štvrť M. R. Štefánika, sídlisko na Vajanského ul., Novohradská ulica).

Asanáciou objektov v širšom historickom kontexte sa pripravila „pôda“ na stavebnú činnosť, ktorá vo svojom dôsledku musela byť vyňatá z pamiatkovej zóny, alebo určená ako nevhodná.

Ako flexibilný a variabilný prvok druhej polovici 20-teho storočia vznikajú v mestskom urbanizme tzv. „prechodné dvory“ a otváranie vnútroblokov objektov (napr. Zlatá ulička prepájajúca Masarykovu ul. a Petőfiho ul.).

Posledný významný urbanistický vstup do štruktúry mesta, ktorý bol uskutočnený v 90-tych rokoch 20-teho storočia. V súčasnosti hraničí s pamiatkovou zónou areálu „ESA“ v juhovýchodnej časti zóny. Úpravy nespĺnili predpokladanú nevyhnutnú (základnú) logiku a nie sú produktom intelektuálnych a technických kritérií súčasnosti. Tzv. „Obchodno-obytná zóna“ situovaná v centre mesta a v pamiatkovej zóne sa javí ako nevhodná zástavba s nutnosťou asanácie v budúcnosti a ďalšieho právneho postupu ochrany pamiatkového fondu, rehabilitácie územia s integrovaním štruktúrnych a estetických hodnôt urbanizmu.

Nová výstavba sa neprispôsobila tradičnej zástavbe objemovo a uceleným umeleckým dojmom. Pred a počas chaotickej výstavby nebol konzultovaný na interdisciplinárnej úrovni s erudovanými odborníkmi rozbor urbanistického komplexu, nedefinovaný charakter skupiny budov, neanalyzovali sa komparácie dominánt, harmónia výšok, budovy s priestorovým objemom, harmónia farieb, materiálov a foriem. Problém sa nevyskytol v úrovni výstavby novej architektúry, ale pre nedostatok individuálneho talentu architekta a nerešpektovaní podmienok.

G.1.8.1. Zoznam nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok na pamiatkovom území

Č. ÚZPF	UNKP	BURC	PARC	ADR	PC	SUPC
3507	Synagóga		1599	Adyho ul.	4	-
3488	Radnica		1667	Dr. Herza	1	368
3494	Dom meštiansky	Radový	1660	Dr. Herza	12	370
3483	Okresný súd	Nárožný	1662	Dr. Herza	14	376
10958	vila Rakottyayho	Radová	1919	Jókaiho	7	98
454	Kostol	Reformovaný	1	Kármana	1	64
3489	Novohradská knižnica	Býv. banka	1864 1865	Kármana	2	2

3502	Škola	Pedagogická	1624/1	Komenského	12	727
453	Kostol	Ev. a. v.	1625	Komenského16	14	728
3503	Fara	Ev. a. v.	1627	Komenského	16	732
452	Kostol	Ríms.- kat.	6	Kubínyiho nám.	-	-
3484	Dom meštiansky	Radový	27	Kubínyi nám.	1	35
456	Fara	Ríms. Kat.	26/1	Kubínyi nám.	2	36
457	Dom meštiansky	Radový	19/1	Kubínyi nám.	3	38
3485	Dom meštiansky	Radový	11	Kubínyi nám.	4	40
3490	Dom meštiansky	Radový	10	Kubínyi nám.	5	41
3491	Škola základná		7	Kubínyiho námestie	6	42
3487	Dom meštiansky	Radový	1668	Kubínyiho námestie	7	367
3486	Dom meštiansky	Radový	1677	Kubínyiho námestie	8	366
3492	Bývalá Dunajská banka		1678	Kubínyiho námestie	9	365
3493	Dom meštiansky	Radový	1681	Kubínyiho námestie	10	364
3495	Dom meštiansky	Nárožný	1682	Masarykova ul.	2	363
3496	Dom meštiansky	Radový	1683	Masarykova ul.	4	362
3497	Dom meštiansky	Radový	1684	Masarykova ul.	6	360
3498	Dom meštiansky	Radový	1686	Masarykova ul.	8	358
3499	Dom meštiansky	Radový	1688	Masarykova ul.	10	356
3500	Dom meštiansky	Radový	1729	Masarykova ul.	28	338
3501	Dom meštiansky	Nárožný	1759 1758	Masarykova ul.	29	332
10806	Dom mestský	Solitér	2659	Novohradská	2	1077
3482	Reduta		425	Vajanského ul.	2	827
517	Tabuľa pamätná	Petőfi S.	1649	Vajanského ul.	5	824
10451	Dom meštiansky	Radový	1645/1	Vajanského ul.	7	823
3504	Dom meštiansky	Radový	434	Vajanského ul.	14	833
3505	Budova administratívna	Nárožná	435	Vajanského ul.	16	834

10765	Dom meštiansky	Nárožný	1744	ul. Dr. Vodu	2	408
3506	Kaviareň bývalá	F. M. K. E.	1829	Železničná ul.	1	178

Uvedené na evidenčných listoch NKP č. 1 – 38/2005.

G.1.8.2. Objekty navrhnuté na zápis do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu

V súčasnej dobe neprebíha legislatívny proces vyhlasovania objektov za národné kultúrne pamiatky

G.1.8.3. Objekty vytipované na zápis do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu

Uvedené na evidenčných listoch vytipovaných objektov č. 1 – 21/2005.

ul. Dr. Herza – objekty na parcelách 2723, 2726, 1666,

Gyurkovitsova ul. – 2723

Jókaiho ul. – 2018, 1958/1, 1920, 1923, 1924

ul. J. Kármana – 4, 3

Masarykova ul. – 1700 (Baťa),

ul. M. Rázusa – 2040, 2119, 2121, 2123, 1989/1, 1967

Vajanského ul. – 426/1

Železničná ul. – 1775, 1810, 1995

G.1.8.4. Objekty dotvárajúce historické prostredie

Uvedené na evidenčných listoch dotvárajúcich objektov č. 1 – 82/2005.

Do objektov dotvárajúcich historicko – urbanistické prostredie sú zaradené budovy ktoré rešpektujú všetky zaujímavé časti budovy, jej tradičný rámec, prostredie, vyváženosť jej kompozície a vzťahy k obklopujúcemu prostrediu.

Begova ul. – 82, 55, 56

ul. Dr. Herza – objekty na parcelách č. 2729/9, 2729/4, 2720, 2717, 2710/1, 2709, 1663, 1659, 1656, 1655/1,

ul. Dr. Vodu – 2709, 1723, 1722, 1743/5, 1737, 1745, 1735,

Gyurkovitsova ul. – 2724/1, 2714, 2718,

Jókaiho ul. – 1993/1, 1992/1, 1992/3, 1983, 1982, 1973, 1972, 1959, 1798, 1796, 1955, 1946, 1953/2, 1895/2, 1891/1, 1891/2, 1892

ul. J. Kármana – 1871, 1890/1, 1890/2, 1895/2, 1895/1, 1896, 1900, 1904, 1902, 1901

Komenského ul. – 2847, 2846, 2845, 1595/2, 1595/10, 1705, 1663,

Masarykova ul.- 1694, 1695, 1757, 1754, 1831/1, 1833, 1853/1, 1857/1, 1860/1, 1862,
ul. M. Rázusa – 2149, 2150, 2154, 1980, 1979, 1976/2, 1969,
Olbrachtova ul. – 2724/2, 2724/1, 2714, 2718
Petőfiho ul. – 1843
Rádayho ul. - 8
Vajanského ul. – 427, 1637/1, 1650, 1651,
Železničná ul. – 1779, 1773, 1767, 1766, 1813, 1814, 1812, 1993/1, 1993/2, 2004/1, 1763/3

G.1.8.5. Objekty, ktoré nie sú v pamiatkovom území rušivé

Uvedené na evidenčných listoch nerušivých objektov č. 1 – 101/2005.

Begova ul. – 37, 38, 41, 42, 53, 63/2, 64, 72, 73, 87, 88/1, 96, 97, 98
ul. Dr. Herza - objekty na parcelách č. 1652/1, 2699, 2700, 2705/1, 2704/2, 2708, 2729/2
ul. Dr. Vodú – 1746, 1747, 1736, 1740, 1741, 1742, 2703, 2704/1,
Husova ul. – 2843
Jókaiho ul. – 1795, 1791, 1789, 1784, 1781/4, 1781/1, 1781/2, 1780/9, 1780/2, 1925, 1926/2
ul. J. Kármana – 1870, 1866, 1889/1
Komenského ul. – 1699/2, 1675/13, 1675/1, 2711, 2844, 6698/1,
Masarykova ul. – 1689/1, 1693/1, 1701/1, 1710, 1710/6, 1719/1, 1728/1, 1763/2, 1847,
1848/2, 1852/3, 1763/4
ul. M. Rázusa – 2005,
Nejedlého ul. – 1800, 1930
Olbrachtova ul. – 2713, 1711, 2712, 2719, 2721
Petőfiho ul. – 1801/1, 1798, 1802/1, 1799, 1801/2, 1803, 1805/5, 1807, 1808, 1811, 1812,
1813, 1836, 1835
ul. Š. Moyzesa – 1727, 1726/1, 1708, 1731, 1734
Vajanského ul. – 431/1, 432/1, 433, 1643, 1652/1, 1652/2
Železničná ul.- 1780/3, 1777/1, 1771, 1772, 1770, 1763/4, 1829/2, 1829/3, 1826, 1818, 1819,
1822, 1816, 1996, 1997, 1998/1, 2010, 2013, 2014, 2016/3, 2016/2, 1780/5

G.1.8.6. Objekty, ktoré sú v pamiatkovom území rušivé

Uvedené na evidenčných listoch rušivých objektov č. 1 – 29/2005.

Begova ul. – 81/1, 95
ul. Dr. Herza – objekty 2722
ul. Dr. Vodú - 1749/2, 2707/1,

Jókaiho ul. – 1894/3, 1856/141, 1856/142, 1856
ul. J. Kármana – 1886/1, 1886/2, 1884/2, 1876
Komenského ul. – 1661, 1706/2, 1711,
Masarykova ul. – 1762, 1858/3,
ul. M. Rázusa – 2007, 2009
Petőfiho ul. – 1831/2, 1832, 1842/3
ul. Š. Moyzesa – 1752/1, 1718/2, 1720,
Železničná ul. – 1823, 1782/1, 2003/2, 2003/1

G.1.9. Prehľad archeologických nálezísk a ich stručná charakteristika a upozornenie na predpokladané miesta staršieho osídlenia v pamiatkovej zóne Lučenec

Hnuteľné archeologické nálezy patria do skupiny nálezov s relatívne obmedzenou výpovednou hodnotou, ktorá je priamo úmerná nálezovým okolnostiam. Za ideálnych podmienok je vypovedacia schopnosť archeologických nálezov širokospektrálna, v kombinácii s písomnými prameňmi tvoria takmer optimálne podmienky pre dosiahnutie plnohodnotných vedeckých výsledkov.

Dominantou územia pamiatkovej zóny Lučenec je Kubínyiho námestie, ktoré má obdĺžnikový tvar. Na námestí sú situované dve sakrálne stavby, ktoré predstavuje kostol kalvínskej cirkvi a rímsko – katolícky kostol Navštívenia Panny Márie.

Na území pamiatkovej zóny Lučenec je nedostatočne zachytené staršie osídlenie. V dôsledku stavu archeologického bádania nepoznáme praveké a včasnostredoveké osídlenie na území pamiatkovej zóny. Torzovité znalosti máme len o vzniku kostola kalvínskej cirkvi, v krypte ktorého bol počas pamiatkovej obnovy na prelome 70. a 80. rokov minulého storočia vykonaný archeologický výskum, avšak jeho výsledky nie sú adekvátne zhodnotené (vedúci výskumu G. Krúdy).

Pri koncipovaní prehľadu pravekého a včasnostredovekého osídlenia pamiatkovej zóny sme vychádzali aj z archeologických nálezov a nálezísk situovaných v katastrálnom území mesta Lučenec.

Praveké a včasnohistorické osídlenie mesta Lučenec

Medzi najstaršie nálezy pochádzajúce z katastrálneho územia Lučenca patria nálezy štiepanej industrie zistené v polohe **Lučenec – Vidiná – Priečne, kóta 235**. Nálezy boli zistené metódou povrchového zberu a sú datované do obdobia mladšieho paleolitu (Bárta 1978, s. 28).

Z obdobia neolitu sú z katastrálneho územia mesta evidované nálezy kultúry s východnou lineárnou keramikou, v polohe **Lučenec – Dolná Fabianka** (Nevizánsky – Ožďáni 1999, s. 124). Nálezy boli zistené pri záchrannom archeologickom výskume počas stavby 5. vetvy tranzitného plynovodu na úseku Kaloša – Mikušovce, asi 500 m JV od osady, medzi štátnou cestou a železničnou traťou v smere Lučenec – Fiľakovo.

Unikátne nálezy pochádzajú z obdobia eneolitu, z **Lučenca**. Predstavujú ich medené sekeromlaty typu Szendrő a Székely – Nádudvar, bez bližších nálezových okolností (Novotná 1970, s. 22 – 23). Ich kultúrne zaradenie je takmer nemožné určiť.

Osídlenie v dobe bronzovej v katastrálnom území Lučenca vykazuje najväčšiu intenzitu. Ojedinelý nález džbánku, ktorý bol objavený v okolí Lučenca bez bližších nálezových okolností možno rámcovo zaradiť do staršej doby bronzovej (Ožďáni 1989, s. 48).

V roku 1880 bol pri stavebnej činnosti na pozemkoch Bélu Szilassyho v **Lučenci – Tuhári** objavený bronzový meč (Borovszky 1911, s. 328). Tento nález je s najväčšou pravdepodobnosťou možné prisúdiť kultúrnej náplni pilínskej alebo kyjatickej kultúry.

Ďalší súbor unikátnych nálezov bol objavený v časti **Lučenec – Opatová**, kde v roku 1934 bol pri výkope studne objavený bronzový depot pozostávajúci z 8 kusov mečov. (Ožďáni 1989, s. 54). Tri exempláre boli deponované v Gemersko – malohontskom múzeu v Rimavskej Sobote. Dnes sú k dispozícii len dva exempláre s jazykovitovitou rukoväťou. Ďalšie nálezy bronzových mečov pochádzajú napr. z Ábelovej (Balaša 1960, s. 54) alebo z Fiľakovských Kováčov (Furmánek 2000, s. 36). V tejto súvislosti je o Novohrade možné uvažovať ako o jednom z centier produkcie bronzových mečov v mladšej dobe bronzovej.

Ďalšie nálezy z doby bronzovej pochádzajú z polohy **Lučenec – Mikušovce**, kde bol metódou povrchového zberu zistený fragment kovolejárskeho téglika ako aj okrajový črep z nádoby, prináležiaci pilínskej kultúre (Ožďáni – Žebrák 1983, s. 190). Rovnako keramické nálezy patriace pilínskej kultúre boli zistené aj pri záchrannom archeologickom výskume počas stavby 5. vetvy tranzitného plynovodu na úseku Kaloša – Mikušovce, v polohe **Lučenec – Dolná Fabianka** (Nevizánsky – Ožďáni 1999, s. 124). Na obidvoch vyššie zmienených lokalitách je nutné uvažovať o existencii sídlisk pilínskej kultúry.

Územie Novohradu vykazuje bohatú koncentráciu sídlisk a pohrebísk pilínskej a kyjatickej kultúry, v neskoršej a mladšej dobe bronzovej sa toto územie stalo jedným z popredných európskych produkčných centier bronzových nástrojov a zbraní.

Z obdobia staršej doby železnej – halštatskej, sú z katastrálneho územia mesta Lučenec evidované len sporadické archeologické nálezy, ktoré predstavuje predovšetkým nález bronzovej súčasti konského postroja, objavený v roku 1844 v priestore medzi

Lučencom a Haličou (Borovszky 1911, s. 328). Ďalší nález zaradovaný do obdobia staršej doby železnej, bez bližších nálezových okolností pochádza z **Lučenca**. Predstavuje ho sekerka s krížovým ostrím (Balaša 1960, s. 61).

Nálezy z doby laténskej nepochádzajú priamo z katastra mesta Lučenec, aj keď vzhľadom na silnú koncentráciu laténskych nálezov v regióne Gemer - Malohont (Furmánek – Sankot 1985) je tento stav zapríčinený pravdepodobne len stavom bádania.

Podobne aj nálezy z doby rímskej nie sú evidované v katastri mesta Lučenec, avšak v blízkosti mesta, v obci Halič je evidovaný honosný nález, ktorý predstavujú dva páry zlatých náušnic, ako aj zlomky prepichovaného plechového pása, ktorý je zdobený florálnou výzdobou (Balaša 1960, s. 73).

Obdobie sťahovania národov predstavujú nálezy pochádzajúce zo žiarového pohrebiska údajne nachádzajúceho sa v priestore **Lučenec – Parný mlyn** (Drenko 1995, nečíslované). Hodnovernosť týchto údajov je však pomerne malá.

Príchod Slovanov na územie Slovenska je všeobecne datovaný do obdobia 2. polovice 6. storočia. Z katastra Lučenca nemáme v súčasnosti evidované archeologické nálezy z tohto obdobia. Rovnako aj príchod starých Maďarov nie je doložený archeologickými nálezmi z katastra mesta Lučenec. Avšak veľmi významné pohrebisko z tohto obdobia sa nachádzalo v blízkej lokalite Prša – Bércz (Tóčík 1968).

Prvá historická správa o **Lučenci** pochádza z **roku 1128**. Je to však vedecky neoverený a nepodložený historický údaj pochádzajúci od Pavla Esterházyho, ktorý vo svojom diele z roku 1696, uvádza: „*V roku 1128 postavil uhorský palatín Lambert Losonczi v Lučenci na počesť Blahoslavenej panny Márie kostol*“ (Borovszky 1911, s. 660).

Pôvodná osada Lučenec, ležala v lokalite zvanej Eb hát (Psí chrbát) v priestore medzi Lučencom a Vidinou.

Ďalšia písomná správa o Lučenci pochádzajúca z roku 1190, poukazuje na existenciu samostatnej cirkevnej organizácie – farnosti (Borovszky 1911, s. 660).

Z 13. storočia sa nám zachovali údaje z listiny týkajúcej sa mesta Lučenec. Samotná písomnosť zhorela, ale zachovali sa nám z nej neskoršie odpisy. Údaje z listiny poukazujú na existenciu opátstva. Opátstvo sa údajne rozprestieralo na samote pri Malej Vsi (Kis Falu), na vrchu zvanom Kráľovský Vrch (Királyhegye). Majetky kláštora tvorili osady Malá Ves a Opatová, obe osady patrili do chotára Lučenca (Borovszky 1911, s. 660).

Prvá listinná zmienka o Lučenci pochádza z **3. augusta 1247**. V listine kráľa Belu IV. sa Lučenec spomína ako **Luchunch**. Údajne už z roku 1299 pochádza metálna listina, v ktorej sa Lučenec spomína ako mesto (mala byť uložená v ostrihomskej kapitule, kde sa

však dodnes nenachádza). (Drenko 1995, nečíslované). Lučenec sa ako mesto dokázateľne uvádza až v roku 1451 a 1502 (Borovszky 1911, s. 660).

G.1.9.2 Perspektívne archeologické lokality na území pamiatkovej zóny Lučenec

Na území pamiatkovej zóny Lučenec predpokladáme existenciu niekoľkých potenciálnych archeologických nálezísk. Potenciálnym archeologickým náleziskom s predpokladanou najväčšou intenzitou osídlenia je **priestor súčasného Kubínyho námestia**. Kubínyho námestie je možné na základe štúdia historických prameňov, ako aj na základe štúdia doterajších poznatkov o urbanistickom vývoji považovať za pôvodné stredoveké jadro mesta Lučenec, na ktorom stál aj pôvodný **gotický farský kostol spolu s prikostolným cintorínom**.

Ďalšími potenciálnymi archeologickými lokalitami na Kubínyho námestí sú dvory, suterény a pivnice neskorobarokových a secesných obytných domov, na mieste ktorých predpokladáme existenciu pôvodných stredovekých meštianskych a remeselníckych domov. Za najstaršie existujúce objekty pochádzajúce z obdobia stredoveku na Kubínyho námestí je nutné považovať **dom č. 7 (bývalé sídlo KPÚ B. Bystrica, prac. Lučenec), dom č. 3 (Novohradské múzeum a galéria), dom č. 8 (lekárň Čierny Orol), dom č.2 (Rímskokatolícka fara)**. Vyššie menované objekty sú postavené na pôdoryse písmena L (jednotraktové) s priechodom do dvora a s dominantným schodiskom vedúcim na poschodie.

Ďalším potenciálnymi archeologickými náleziskami v **katastrálnom území mesta Lučenec**, je časť mesta Opatová, do ktorej je lokalizovaný cisterciátsky kláštor sv. Štefana.

Podľa niektorých autorov bol pôvodný kláštor založený koncom 12. storočia, prvé písomné správy o existencii kláštora pochádzajú až z rokov 1239 – 1240. (Drenko 1995, nečíslované). Pôvodný kláštor z 13. storočia sa údajne rozprestieral na samote pri Malej Vsi (Kis Falu), na vrchu zvanom Kráľovský vrch (Királyhegye). Majetky kláštora tvorili osady Malá Ves a Opatová, obe osady patrili do chotára Lučenca (Borovszky 1911, s. 660).

V súčasnom stave bádania je s najväčšou pravdepodobnosťou možné identifikovať zaniknutý cisterciátsky kláštor sv. Kráľa resp. sv. Štefana do areálu dnešného cintorína v Opatovej. Túto hypotézu potvrdzujú nálezy zvyškov stredovekej architektúry (obvodové murivo a pozostatok klenby), ako aj nálezy keramických fragmentov a kachlíc získané pri hĺbení hrobov na súčasnom cintoríne. V roku 2001 bola dokonca náhodne objavená medená minca z obdobia panovania Bela III. (1172 – 1196).

Rozsah osídlenia v období vrcholného stredoveku, ako aj vznik samotného stredovekého námestia resp. stredovekého mesta Lučenec môže s definitívnou platnosťou určiť len systematický archeologický výskum realizovaný na Kubínyho námestí.

G.1.10. Historická zeleň, záhrady, parky, verejná zeleň, stromoradia, cintoríny

Plochy historickej zelene dopĺňujú prostredie historickej zóny, pričom sú jej organickou súčasťou. Celková plocha verejnej zelene predstavuje v meste Lučenec plochu cca 65 ha. Plochy historickej zelene boli v prevažnej miere založené ako kompozičné súčasti historických architektúr a tvoria s nimi jeden celok. V Lučenci sú plochy zelene vytvárané prevažne v priebehu poslednej tretiny devätnásteho a začiatkom dvadsiateho storočia. V tomto období sa uplatňovali eklektické a secesné sadovnicke úpravy.

Pre eklektickú a secesnú architektúru je príznačné, že prvok zelene využívali ako dôležitý prostriedok väzby architektúr pre väčšie priestorové celky. Pri mestskej zástavbe prvok zelene v našich podmienkach sa prvý raz výrazne hromadne začal uplatňovať ako prostriedok tvorby a vylepšovania životného prostredia mesta. Je to obdobie zakladania mestských parkov, hromadných výsadiieb alejí a uplatňovania predzáhradok v uličných priestoroch.

Za pôvodné sadovnicke kompozície je nutné považovať sadovnicke riešenia situované pri kalvínskom kostole na Kubínyho námestí, parčík smerom k ulici Dr. Hertza a sadovnicu kompozíciu medzi rímsko – katolíckym kostolom a budovou Reduty. Všetky tri sadovnicke celky sú pôvodné eklektické sadovnicke kompozície, ktoré sú kompozične späté s okolitou zástavbou. Pôvodné riešenie bolo koncipované tak, aby bola zvýraznená dominantnosť architektúr.

Z hľadiska historickej zelene je veľmi pozoruhodný priestor Komenského ulice, kde je situovaná vzrastlá lipová alej, ako aj komplex záhrad pri evanjelickom kostole, fare a priľahlých priestoroch Pedagogickej a sociálnej akadémie.

Na území mesta Lučenec sa nachádza celkom 8 parkov a parčíkov, ktoré zaberajú plochu 27 ha. Vyskytuje sa v nich 148 cudzokrajných drevín, z toho 38 ihličnatých. Polovica parkov bola založená ešte v 19. storočí.

Najväčší a najstarší park bol v Lučenci založený v roku 1884 pod názvom Alžbetin park. V súčasnosti nesie názov Mestský park. Zaberá plochu 17 ha, nachádza sa v ňom 35 cudzokrajných drevín. Z významných drevín je potrebné spomenúť Jedľu srienistú (*Abies concolor*), Katalpu bignoniovitú (*Catalpa bignoides*), Ľaliovník tulipánokvetý (*Liriodendron*

tulipifera), Ginko dvojlaločné (Ginko biloba) a Platan javorolistý (Platanus acerifolia occidentalis).

Zákonom chránený je exemplár Lipy veľkolistej (Tilia platyphyla), na Sládkovičovej ulici. Vek stromu sa odhaduje na 170 rokov, obvod kmeňa je 270 cm, výška stromu je 13 m.

Z chránených stromov, aj keď mimo územia pamiatkovej zóny, je nutné spomenúť Platan javorolistý (Platanus acerifolia occidentalis) nachádzajúci sa pri Szillasyho kaštieli. Obvod kmeňa je 130 cm, výška stromu je cca 25 m. Jeho vek sa odhaduje na 150 rokov.

Rovnako veľmi exotickým a vzácnym je exemplár Ginko dvojlaločného (Ginko biloba) nachádzajúceho sa na Rázusovej ulici. Obvod kmeňa je 197 cm, výška stromu je cca 15 m. Jeho vek sa odhaduje na 150 rokov.

O odborné zhodnotenie state G. 1.10 a na tvorbu Zásad na ochranu, zachovanie a prezentáciu historickej zelene bola požiadaná odborná pracovníčka KPÚ Nitra Ing. Darina Ulrychová.

G.2. Pamiatky histórie, ktoré sa viažu k pamiatkovému územiu

Mesto Lučenec sa do dejín Uhorska v roku 1451 zapísalo významnou udalosťou známou ako **Bitka pri Lučenci**. Táto bitka bola vyvrcholením mocenského napätia medzi Jánom Jiskrom a Jánom Hunyadym. Priebeh bitky opisujú kroniky Jána Thurócziho, Antónia Bonfiniusa a Jána Długosza. Víťazom bitky sa stal Ján Jiskra, ktorý porazil Hunyadyho 16 000 vojsko 10. augusta 1451 (Drenko 1997, s. 16). Samotné bojisko je lokalizované na kopci s názvom Kráľovský kopec. Jednou z pamiatok histórie viažucej sa k tejto udalosti je pamätná tabuľa pripomínajúca návštevu významného českého spisovateľa **Aloisa Jiráka** (v Ústrednom zozname pamiatkového fondu zapísaná ako NKP pod číslom 522/0) na priečelí starej budovy školy v Lučenci – Opatovej s nápisom „V lete 1896 zdržoval sa v tejto obci slávny spisovateľ Alois Jirásek (1851 – 1930), keď študoval víťazné bojisko Jána Jiskru z Brandýsa k svojmu epochálnemu dielu Bitka pri Lučenci z cyklu Bratstvo. Túto tabuľu zasadila telocvičná jednotka Sokol, v Lučenci 1936“. Pamätná tabuľa je vyrobená zo švédskej žuly o rozmeroch 90 x 40 cm.

Dejiny Lučenca do značnej miery ovplyvnila udalosť, ktorá sa odohrala 9. – 10. augusta 1849, keď sa odohral konflikt, pri ktorom boli maďarskými gerilami zavraždení ruskí dôstojníci a následne nato trestné ruské oddiely ako odvetu vypálili Lučenec.

V samotnom meste Lučenec sa je zachovaných veľké množstvo pamätných tabúľ, sôch a pomníkov, ktoré poukazujú na určitý vzťah významných osobností slovenského i maďarského politického, spoločenského, kultúrneho a hospodárskeho života.

V jadre pamiatkovej zóny bol pôvodne situovaný pamätník patriaci maďarskému osvietenskému spisovateľovi **Jozefovi Karmánovi** (1769 -1795), ktorý sa narodil v Lučenci. Pamätník je vysoký 4 m, je vytesaný z kameňa kamenárskou firmou „Gerenday a syn“ z Budapešti. Slávnostne bol odhalený 25. mája 1896, pred budovou štátneho gymnázia. Podestu pod pamätník vyhotovil z mramoru sochár Jozef Csordás. V období I. ČSR bol pamätník premiestnený do areálu kalvínskeho kostola a bol doplnený o slovenský text. Pri príležitosti 200. výročia narodenia spisovateľa bol pôvodný nápis odstránený („Karmánovi Józsefowi poprednému bojovníkovi za národné prebudenie dal postaviť vlastenecký spolok z príležitosti 100. výročia jeho smrti a 1000. výročia existencie maďarského štátu) a bol nahradený novým nápisom v nasledovnom znení: „Karmán József popredný maďarský spisovateľ doby osvietenskej a bojovník za národné prebudenie pri príležitosti 100. výročia jeho úmrtia postavili obyvatelia mesta Lučenec v roku 1896. Premiestnená pri príležitosti 200. výročia narodenia v roku 1969“. V súčasnosti je pamätník umiestnený v areáli kalvínskeho kostola. Na mieste jeho bývalého rodného domu, asanovaného v roku 1926 na dnešnej Karmánovej ulici (historický názov Veľká Begova ulica), je osadená pamätná tabuľa z roku 1895 súčasnej dobe doplnená o text v slovenskom jazyku. Pôvodný nápis je „E házba születet Karmán József magyar író 1769 március 18-án“ (V tomto dome sa narodil Jozef Karmán, maďarský spisovateľ, dňa 18. marca 1769) a doplnený slovenský text znie „Na tomto mieste sa narodil 18. marca 1769 Jozef Karmán, maďarský spisovateľ“.

V období Rakúsko-uhorskej monarchie bola v meste Lučenec, na Kubínyiho námestí pri rímsko – katolíckom kostole, 19. septembra 1910 odhalená socha maďarského pravicového politika **Ludovíta Kossútha**, ktorý sa v roku 1894 stal čestným občanom mesta. Autorom sochy bol Barnabás Holló, ktorý L. Kossútha stvárnil v rečnickej póze, na podeste z vápenca bol padlý domobranca držiaci v ľavej ruke zástavu. Socha bola 19. apríla 1925 za policajnej asistencie odstránená.

Na území pamiatkovej zóny je osadená pamätná tabuľa venovaná najvýznamnejšiemu maďarskému básnikovi a spisovateľovi **Sándorovi Petőfimú** (1823 – 1849) (v Ústrednom zozname pamiatkového fondu zapísaná ako NKP pod číslom 517/0) umiestnená na hlavnej fasáde obytného domu na Vajanského ulici č. 5. Tabuľa je vyhotovená zo švédskej žuly o rozmeroch 40x70 cm. Tabuľa bola slávnostne odhalená 30. júla 1899 a bola opatrená maďarským textom v nasledovnom znení: „Itt idözöt Petőfi Sándor 1845 évben“. V roku 1975 bola odhalená aj pamätná tabuľa s nasledovným slovenským textom: „V tomto dome žil Petőfi Sándor v roku 1845“.

Snáď najznámejšou literárnou osobnosťou, ktorej osudy sú späté s Lučencom je spisovateľka **Božena Slančíkova Timrava** (1867 – 1951). Pôsobenie B. S. Timravy v Lučenci pripomína pamätná tabuľa (v Ústrednom zozname pamiatkového fondu zapísaná ako NKP pod číslom 518/0) umiestená na hlavnej fasáde obytného domu na Zvolenskej ulici č. 10. Tabuľa je vyhotovená z bieleho mramoru o rozmeroch 140x70x15 cm. Tabuľa je opatrená textom v nasledovnom znení: „V tomto dome žila národná umelkyňa Božena Slančíková Timrava v rokoch 1945 – 1951“.

B. S. Timrava je v meste aj pochovaná. Jej hrob s náhrobkom je zapísaný v Ústrednom zozname pamiatkového fondu ako NKP pod číslom 579/0. Pred náhrobkom je busta B. S. Timravy, ktorá v životnej veľkosti a v realistickej podobe zobrazuje spisovateľku B. S. Timravu. Autorom busty je sochár Fraňo Štefunka.

B. S. Timravu pripomína aj jej socha odhalená v novembri 1967, umiestená pred budovou Gymnázia B. S. Timravy. Autorom sochy je sochár Alfonz Groma.

V areáli súčasného mestského cintorína (bývalý kalvínsky cintorín) je umiestnená krypta **Pavla Rádayho** (1677 – 1733) (v Ústrednom zozname pamiatkového fondu je zapísaná ako NKP pod číslom 2741/0). Pavel Ráday bol diplomat, tajomník kniežat'a Františka Rákocziho II. a básnik. Krypta pochádza pravdepodobne z prvej polovice 18. storočia.

Veľmi zaujímavou sepulkrálnou stavbou umiestnenou na mestskom cintoríne je hrobka **rodiny Andrejsikovcov** (v Ústrednom zozname pamiatkového fondu je zapísaná ako NKP pod číslom 10455/0). Hrobka je tehlová, bola postavená v neogotickom stavebnom slohu. Dispozícia hrobky je situovaná na pôdoryse antonského kríža. Rodina Andrejsikovcov pôsobila v Lučenci na prelome 19. a 20. storočia, bola to podnikateľsko - obchodná rodina, ktorá vlastnila v meste niekoľko meštianskych domov.

V meste Lučenec je v súčasnosti osadených niekoľko ďalších pamätných tabúľ, ako napr.: Pamätná tabuľa **Júliusa Kujniša** (1850 – 1920) umiestnená na chodbe bývalého živnostenského domu (dnes budova organizácie Csemadok) s nasledovným slovenským i maďarským textom: „Július Kujniš 1850 -1920 čestný predseda nášho spoločenstva, staviteľ nášho sídelného domu. Jeho pamiatke. Smiešané živnostenské spoločenstvo v Lučenci. V tŕni boľavý život jeho nech je príkladom potomkov“.

Pamätná tabuľa **Dr. Alexandra Herza** (1875 – 1938), pôvodne umiestnená na rodnom dome A. Herza s pôvodným textom: „ V tejto budove žil a pracoval zakladajúci člen KSČ Dr. Alexander Herz 1875 – 1938“. Po asanácii jeho rodného domu bola tabuľa premiestnená na

výškový panelák a opatrená novým nápisom: „Pamätná tabuľa Dr. Alexandra Herza, zakladateľa KSČ v Lučenci. 100 výročie narodenia Lučenec 5. 12. 1975“.

Pamätná tabuľa **Zoltána Brüll** (1905 – 1945) umiestnená na jeho rodnom dome na Kubínyho námestí s nasledovným textom: „ V tomto dome býval Dr. Zoltán Brüll, hrdina SNP“.

Pamätná tabuľa na priečelí budovy súčasnej pošty s nasledovným textom „Na tomto mieste stál robotnícky dom, kde sa schádzali komunisti v rokoch 1921 -1938. Lučenec 14. 5. 1966“.

Pamätná tabuľa na priečelí bývalej budovy gymnázia (dnes budova ZŠ s vyučovacím jazykom maďarským) slávnostne odhalená v roku 1970 s nasledovným textom: „Na pamiatku československého štátneho reformovaného reálneho gymnázia v Lučenci, štvrtstoročia jeho obnovenia v oslobodenej vlasti“.

Pamätná tabuľa na priečelí Mestského úradu s nasledovným textom: „Táto budova bola dočasným sídlom veliteľstva Ukrajinského frontu Sovietskej armády v roku 1945. Z vďačnosti osloboditeľom venuje mesto Lučenec 14. 1. 1970“.

S mestom Lučenec je spojených aj niekoľko ďalších významných osobností, ktoré zohrali viac či menej významnú úlohu v dejinách Lučenca.

Z hudobných skladateľov spomenieme len dve najvýznamnejšie osobnosti. Patria sem: **Jenő Hubay-Szalatnay** (1858 – 1937) husľový virtuóz, autor vyše 120 hudobných diel, profesor Hudobnej akadémie v Budapešti.

Franz Lehár (1870 – 1937), hudobný skladateľ, v Lučenci pôsobil v rokoch 1890 – 1894 ako vojenský kapelník. Komponoval vojenské pochody, tanečné skladby ako aj operu Rodrigo R.

Zo súčasných hudobných skladateľov patrí medzi najvýznamnejších **Ján Skladaný** (1922), ktorý pôsobil ako hudobný pedagóg a teoretik na VŠMU v Bratislave.

Medzi významných predstaviteľov literárneho života v Lučenci okrem už vyššie uvedených autorov patril aj **Koloman Banšel**, ktorý v Lučenci prežil časť svojho krátkeho života. Je autorom diela *Túhy mladosti* (1886).

V meste Lučenci bola na pomerne vysokej úrovni rozvinutá aj veda a výskum. Medzi najvýznamnejších vedcov v 18. storočí patril lekár, lekárnik, fyzik, matematik **Dr. Ján Daniel Perlitzi** (1705 -1778). Pôsobil v Lučenci, je autorom 25 traktátov a pojednávaní z rôznych oblastí. Ako lekárnik pripravil takmer 300 druhov liekov, bol majiteľom dvoch lekární v meste. Vlastnil aj lekárňu u Čierneho orla, ktorá je v prevádzke aj v súčasnosti. J. D. Perlitzi sa stal korešpondujúčim členom Kráľovskej akadémie v Berlíne.

Rovnako erudovaným a uznávaným vedcom bol **František Kubínyi** (1796 – 1874), ktorý sa stal zakladajúcim členom a predsedom Uhorskej geologickej a archeologickej spoločnosti.

V meste Lučenec bol na pomerne vysokej úrovni rozvinutý aj výtvarní život. Uvedieme len niekoľko najvýznamnejších predstaviteľov:

Najvýznamnejšími regionálnymi výtvarníkmi boli **František Gyurkovits** (1876 – 1968), maliar novohradského ľudu a kraja v okolí Lučenca a **Július Szabó** (1907 – 1972) maliar, ktorý pôsobil v Lučenci. Na jeho rodnom dome je pamätná tabuľa s nasledovným textom: „V tomto dome žil a tvoril grafik, maliar a básnik Július Szabó 1907 – 1972“.

S Lučencom sa spájajú mená **Janko Alexy** (1894 – 1970) – národný umelec, maliar, v rokoch 1906 – 1912 študoval na gymnáziu v Lučenci. **Miloš Alexander Bazovský** (1899 – 1968) – národný umelec, maliar, grafik, avštevoval Lučenec, niekoľkokrát tu vystavoval. **Mikuláš Galanda** (1895 – 1938) – maliar, grafik, študoval na gymnáziu v Lučenci. **Eduard Antal** (1929) – maliar, grafik, vysokoškolský pedagóg, narodil sa vo Vidinej, absolvoval Štátnu učiteľskú akadémiu v Lučenci. **Ernest Fischer** (1914 – 2002) – maliar, vysokoškolský pedagóg, grafik, narodil sa a študoval v Lučenci.

V minulých storočiach pôsobilo v meste Lučenec aj niekoľko významných architektov, medzi ktorých predovšetkým patrili:

Franz Wieser – viedenský architekt, projektoval neogotický chrám na Kubínyiho námestí.

Lipót Baumhorn – budapeštiansky architekt, projektoval stavbu neologickej synagógy.

Michal M. Harminc – architekt, projektoval budovu Y.M.C.A v Lučenci.

Oskar Winkler (1909 -1970) – architekt, projektoval predovšetkým funkcionalistické objekty ako napr. nemocničný komplex, Dom kultúry, Hekschov nájomný dom (bola to prvá trojposchodová budova v Lučenci).

István Megyaszay - architekt, projektoval vilu na Hviezdoslavovej ulici.

Začiatkom 20. storočia mesto Lučenec bolo 6. najpriemyselnejšie mesto v Rakúsko – Uhorsku. Lučenecký priemysel sa orientoval predovšetkým na ľahký spotrebný priemysel, dominantné postavenie mala predovšetkým výroba smaltovaného riadu. Najväčšou továrňou na výrobu smaltovaného riadu v Uhorsku bola továreň **Juraja Rakottyaho**, ktorá v roku 1910 zamestnávala vyše 1000 robotníkov. Spoločnosť „Juraj Rakottyay a spol.“ mala vlastnú učňovskú školu, robotnícku kolóniu (na dnešnej Partizánskej ulici), vlastnú jedáleň aj lekárňu.

Ďalším významným továrnikom v meste bol **Samuel Sternlicht**, ktorý vlastnil továreň na výrobu smaltovaného riadu pod obchodným názvom „Sternlicht S. a synovia“.

Zamestnával takmer 700 robotníkov, produkoval smaltovaný riad predovšetkým na export do Európy a do USA. Obidve továrne boli umiestnené na súčasnej Rázusovej ulici, kde sa dodnes nachádzajú výrobné objekty.

Poľnohospodársku výrobu takmer výhradne v tomto období predstavoval **Szilassiovský veľkostatok** rozprestierajúci sa v chotári Lučenca, Boľkoviec, Točnice a Panických Draviec, ktorý v roku 1910 mal rozlohu 2052 jutár. Rod Szilassi vlastnil v Lučenci – Tuhári, na Fiľakovskej ceste barokovo – klacistický dvojpodlažný kaštieľ, ktorý je v súčasnosti v dezolátnom stave.

V Lučenci žil a pôsobila aj fotograf a zberateľ historických pohľadníc mesta **Ing. Edmund Hermel**, ktorý vo svojej zbierke sústredil takmer 700 historických pohľadníc a fotografií mesta Lučenec.

G.3 Vodné plochy a toky na pamiatkovom území a iné významné prírodné prvky

Katastrálnym územím mesta Lučenec pretekajú dva vodné toky – Krivánsky (Lučenský) potok a Tuhársky potok.

Krivánsky potok - je najväčším prítokom Ipl'a z pravej strany na jeho hornom toku. Pramení ako potok Lučenčik juhozápadne od kóty Javor (821 m) západne od obce Píla. Lučenčik tečie najskôr západným smerom, za osadou Válavňa sa stáča na sever, preteká cez obec Podkriváň, kde sa stáča smerom na juhovýchod. Od obce sa vodný tok označuje ako Krivánsky resp. Lučenský potok. Dĺžka tohto toku je 48,2 km a plocha jeho povodia je 204,89 km². Významnejšími prítokmi Krivánskeho potoka sú z ľavej strany Dobročský potok, Sajalka, Slatinka a Lipovec, z pravej strany Budinský potok a Tuhársky potok.

Krivánsky potok sa vlieva do Ipl'a východne od Lučenca.

Tuhársky potok – je najväčším prítokom Krivánskeho potoka, pramení juhovýchodne od Fekiačovho vrchu, má dĺžku 27,8 km a plochu povodia 59,0 km². Tuhársky potok preteká južným okrajom pamiatkovej zóny Lučenec, názov dostal podľa miestnej časti Tuhár, ktorá je od roku 1892 súčasťou mesta Lučenec.

Tuhársky potok nebol determinujúcim činiteľom pri vzniku najstaršej vývojovej etapy sídelnej aglomerácie, pretože jednotlivé stavebné objekty boli koncentrované v blízkosti Kubínyho námestia, ktoré vzniklo na križovatke troch obchodných ciest.

Na historickej mape mesta Lučenca z I. polovice 19. storočia je Tuhársky potok zobrazený ako vodný tok z dvoma takmer paralelnými ramenami, ktoré sa zlievajú v priestore súčasnej Komenského ulice. Na niektorých historických mapách z polovice 19.

storočia je severné rameno Tuhárskeho potoka označované ako Kalvínsky potok (Kalvin patak). Severné rameno bolo situované v priestore dnešnej Ulice Dr. Herza. Pri ústí oboch ramien je zobrazená menšia vodná plocha, ktorú možno interpretovať ako prírodné jazierko.

Prvá regulácia Tuhárskeho potoka bola podľa historických prameňov vykonaná v roku 1874 (Drenko 1991, s. 69). Príčinou regulácie Tuhárskeho potoka boli zrejme časté záplavy, ktoré sa dotkli predovšetkým miestnej časti Sodoma a Tuhár, kde bolo situované židovské geto (v súčasnosti panelové sídlisko na Vajanského ulici).

Na základe analýzy dostupných mapových podkladov je možné konštatovať, že Tuhársky potok aj v rokoch 1874 – 1945 ostal viac menej vo svojom pôvodnom koryte, upravované boli predovšetkým meandre tohto potoka. Radikálnu úpravu potoka je možné rozoznať na mape Územného plánu mesta z roku 1957, kde potok v oblasti od Husovej ulice je zobrazený už vo svojej dnešnej podobe. Tok Tuhárskeho potoka pretekajúci cez mestský park je ešte naďalej neregulovaný s množstvom meandrov.

Na území pamiatkovej zóny Lučenec v súčasnosti nie sú významné prírodné prvky ani útvary.

Mimo územia pamiatkovej zóny sa nachádzajú ďalšie vodné plochy. V roku 1884 bol založený mestský park pod názvom Alžbetin park (Erzsébet park), v ktorom bolo zriadené jazero, ktoré slúžilo na člňkovanie a v zime ako verejné klzisko.

V priebehu 70.-tych rokov 20. storočia bola v katastri mesta vybudovaná vodná nádrž Ladovo na Tuhárskom potoku. Celková zátopová plocha vodnej nádrže je 26,2 ha a objem nádrže je 64 000 m³. Nádrž slúži na zmiernenie potenciálnej prívalovej vlny, ako aj na rekreačno – športové účely.

V meste Lučenec existuje aj niekoľko prameňov, medzi najznámejšie patrí Artézska studňa (v bývalom závode S. Sternlichta), ktorá bola vyvrtaná v roku 1896. Celková hĺbka studne je 319 m. Druhým prameňom v meste, na území pamiatkovej zóny Lučenec je Artézska studňa na súčasnej Komenského ulici. Prameň bol zistený vrtom vykonaným Jozefom Maróczym v roku 1899, hĺbka vrtu je 364,5 m, výdatnosť prameňa je 0,4 l/s. Prameň je využívaný ešte aj v súčasnosti ako stolová minerálne voda.

Alúvium Tuhárskeho potoka v katastrálnom území Lučenca a Haliče je zaradené do tzv. kategórie C, ktorá predstavuje prírodné objekty a územia typické pre charakter geografického regiónu s výraznými biologickými a estetickými prvkami. Na vyššie menovanom území sú aluviálne lúky s meandrujúcim potokom, ktorý aj s brehovými porastami pôsobí ako estetický prvok v kultúrnej krajine.

G.4. Zoznam názvov ulíc a miestne zaužívaných názvov častí navrhovaného územia:

Aktuálny názov v roku 2004	1918 - 1938	Začiatok 20. stor.
1. Adyho ulica	Busbakova ul.	Busbak Ádám u.
2. Begova ulica	Malá begova ul.	Kisbég u.
3. Ulica Dr. Herza	Štefánikova ul.	Erzsébet u.
4. Ulica Dr. Vodú	Kollárova ul.	Kiskarsa u.
5. Fiľakovská cesta	Füleki u.	Füleki u.
6. Gyurkovitsova ulica		
7. Hviezdoslavova ulica	Hviezdoslavova ul.	Andrássy u.
8. Husova ulica	Husova ul.	Varga u.
9. Jókaiho ulica	Jókaiho u.	Jókayho u.
10. Kármanova ulica	Veľká begova ul.	Nagybég u.
11. Komenského ulica	Školská ul.	Iskola u.
12. Kubínyiho námestie	Nám. republiky	Kubinyi tér
13. Malá ulica	Malá ul.	Kis u.
14. Maloveská cesta	Maloveská cesta	Kisfalusi u.
15. Masarykova ulica	Masarykova u.	Rákoczy u.
16. Mierová ulica	-	Petőfi u.
17. Moyzesova ulica		
18. Námestie Republiky	Wilsonovo námestie	Vásá tér
19. Nejedlého ulica		
20. Novohradská ulica		Mező u.
21. Olbrachtova ulica	Hodžovo nábrežie	-
22. Petőfiho ulica	Sükeyho ul.	Sükey u.
23. Rádayho ulica	Benešova ul.	Széchenyi J.u.
24. Rázusova ulica		Petőfi u.
25. Sládkovičova ulica	Sladkovičkova ul.	Damjanich u.
26. Sokolská ulica	Sokolská ul.	Rózsa u.
27. Šafárikova ulica		
28. Vajanského ulica	Vajanského ul.	Kossuth Lajos u.
29. Zlatá ulička		
30. Železničná ulica	Šrobárova ul.	Vasúti u.

31. Cintorínska ulica	Cintorínska ul.	Temetó u.
32. B. Nemcovej		Czóbel u.

H. Vyhodnotenie pamiatkových hodnôt územia a odôvodnenie jeho ochrany

Z hľadiska pamiatkových hodnôt je pamiatková zóna mesta Lučenec delená na tri pásma a to na pásmo určujúce - Kubínyiho námestie, Kármanovu, Begovu, Masarykovu a Vajanského ulicu; pásmo doplňujúce – Herzova, Železničná, Petófiho, Jókaiho, Komenského, Adyho a Dr. Vodu ulicu a pásmo dotvárajúce – Rázusova, Nejedlého, Sládkovičova, Komenského, Moyzesova, Olbrachtova, Hviezdoslava, Adyho, Rádayho ulica a Filákovská cesta.

Územie zóny je z hľadiska pamiatkových hodnôt rôznorodé a na vymedzených plochách možno uplatňovať diferencovanú ochranu, teda aj mieru posudzovania zamýšľaných stavebných aktivít a úprav.

Architektúra Pamiatkovej zóny mesta Lučenec vykazuje rôzne stupne architektonickej kvality a hodnoty. Jeho hodnota vychádza z historických situácií a finančných možností obyvateľov pri revitalizácii domov (architektov, staviteľov, materiály, architektonicko-umelecká výzdoba).

Kozmopolitné spoločenstvo zaniklo a zmizol aj farbitý ľudový život minulosti. Ekonomická štruktúra prešla hlbokými zmenami a staré mesto obchodníkov sa muselo prispôbiť novým funkciám a inštitúciám.

Historizujúca, secesná a funkcionalistická architektúra vytvárajú z Lučenca archetyp mnohoetnického miesta. Jedná sa o lokálne typy, ktoré v skutočnosti ťažko môžeme objaviť v čistej podobe, ale takmer vždy sa zúčastňujú rôznym podielom na syntézach. Všetky prvky vyskytujúce sa na klasickej budove majú svoju vlastnú identitu, pričom zároveň zhusťujú, vysvetľujú a diferencujú všeobecný charakter celku.

Na základe doterajších výsledkov archeologického bádania na území pamiatkovej zóny Lučenec majú nevyčísliteľnú pamiatkovú a kultúrnu hodnotu nehnuteľné archeologické nálezy prezentované v pôvodných nálezových súvislostiach, ktoré predstavujú zvyšky pôvodného farského gotického kostola na Kubínyiho námestí v suteréne súčasného kalvínskeho kostola (pozri kapitolu Prezentácia archeologických nálezísk – in situ). Súbor archeologických nálezov s nevyčísliteľnou kultúrnou hodnotou bol objavený v roku 1851

v krypte kalvínskeho kostola, ktorý je dokladom umelecko - remeselného cítenia a výrobných techník na začiatku novoveku. Tzv. Lučenský poklad predstavuje depot umelecko – remeselných výrobkov, datovaných do obdobia 16. -17. storočia. V súčasnosti je uložený v depozitárnych priestoroch Maďarského národného múzea v Budapešti.

I. Prílohy urbanisticko – historického výskumu

I.1. Textové prílohy

I.1.1. Zoznam evidenčných listov

- a) Evidenčné listy objektov NKP (príloha k bodu G.1.8.1.)
- b) Evidenčné listy objektov vytipovaných na zápis do ÚZPF (príloha k bodu G.1.8.3.)
- c) Evidenčné listy objektov dotvárajúcich historické prostredie pamiatkového územia (príloha k bodu G.1.8.4.)
- d) Evidenčné listy objektov, ktoré nie sú v pamiatkovom území rušivé (príloha k bodu G.1.8.5.)
- d) Evidenčné listy objektov, ktoré sú v pamiatkovom území rušivé (príloha k bodu G.1.8.6.)

I.1.2. Zoznam výkresov

- Výkres etáp urbanistického a stavebného rozvoja pamiatkového územia
- Výkres rozčlenenia pamiatkového územia do kvadrantov vymedzených komunikačnou sieťou
- Výkres rozboru pamiatkových hodnôt objektov a priestorov územia M 1: 1000
- Výkres slohovej analýzy objektov M 1: 1000
- Výkres stavebno technického stavu objektov M 1: 1000

I.1.3. Zoznam fotodokumentácie

Letecké pohľady – 2005, PhDr. V. Hanuliak, DF, Archív KPÚ BB, pracovisko Lučenec

Diaľkové pohľady – 2006, Mgr. A. Botoš, DF, Archív KPÚ BB, pracovisko Lučenec

Konfrontačné fotografie – 2005, J. Fuksa : Obrázky z Lučenca, CD nosič, Archív KPÚ BB, pracovisko Lučenec

Lučenec, drobná architektúra -2006, Mgr. A. Botoš, DF, Archív KPÚ BB, pracovisko Lučenec

I.2. Grafická dokumentácia

I.2.1. Výkres etáp urbanistického a stavebného rozvoja pamiatkového územia

I.2.1.1. Výkres rozčlenenia pamiatkového územia do kvadrantov vymedzených komunikačnou sieťou

Historické mapové podklady

I.2.1.2. Historická mapa Lučenca do roku 1853; Zbierka máp a plánov uložená v MV SR Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Lučenec.

I.2.1.3. Historická mapa Lučenca, z rokov 1844–1853; Archív Krajského pamiatkového úradu Banská Bystrica, pracovisko Lučenec.

I.2.1.4. Historická mapa kráľovstvo Uhorské, župa Novohradská, sekcia č. 42/XXXIV, 1847, kópia, Archív Pamiatkového úradu SR Bratislava.

I.2.1.5. Historická mapa kráľovstvo Uhorské, župa Novohradská, sekcia č. 43/XXXIV, 1853, kópia, Archív Pamiatkového úradu SR Bratislava.

I.2.1.6. Historická mapa Lučenec, z rokov 1853-1871; Archív Pamiatkového úradu SR Bratislava.

I.2.1.7. Historická mapa Lučenec, zóna 12/XXI., rok 1898, v mierke 1:75 000, Zbierka máp a plánov uložená v MV SR Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Lučenec.

I.2.1.8. Historický situačný plán elektrickej rozvodnej siete v meste Lučenec, prelom 19. a 20. storočia, mierka 1:2880, Zbierka máp a plánov uložená v MV SR Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Lučenec.

I.2.1.9. Historický situačný plán cestnej siete mesta Lučenec, rok 1900, mierka 1:1000, Zbierka máp a plánov uložená v MV SR Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Lučenec.

I.2.1.10. Historická mapa mesta Lučenca z rokov 1925-1939 v mierke 1:5760, Archív Krajského pamiatkového úradu Banská Bystrica, pracovisko Lučenec.

I.2.1.11. Historická mapa mesta Lučenec, z rokov 1939-1945 v mierke 1:2880, Zbierka máp a plánov uložená v MV SR Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Lučenec.

I.2.1.12. Historická mapa Lučenec, z roku 1939 - 1945 v mierke 1:5000, Zbierka máp a plánov uložená v MV SR Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Lučenec.

I.2.1.13. Lučenec – Rimavská Sobota, Mapa mesta, mierka 1:10 000 a 1:50 000, VKÚ Harmanec, 1996

I.2.2. Výkres rozboru pamiatkových hodnôt objektov a priestorov územia M 1: 1000

I.2.3. Výkres slohovej analýzy objektov M 1: 1000

I.2.4. Výkres stavebno-technického stavu objektov M 1: 1000

I.3. Fotografická dokumentácia

II. ZÁSADY OCHRANY, OBNOVY A PREZENTÝCIE HODNÔT PAMIATKOVEJ ZÓNY MESTA LUČENEC

J. 1. Zásady zachovania, ochrany, rehabilitácie, regenerácie, obnovy a prezentácie jednotlivých typov štruktúr a prvkov

Genius loci Lučenca predstavuje v skutočnosti mikrokozmos a líši sa od ostatných miest tým, čo v sebe zhromažďuje.

Lučenec sa nepodriaduje všetko zahrňujúcemu geometrickému systému, ktorý vo svojich počiatkoch vypadal skôr na „zhluk“ ulíc, kde v plnom zmysle slova prúdi život.

V nasledujúcich kapitolách po zhodnotení genia loci pamiatkovej zóny môžeme navrhnúť postup regenerácie komplexného územia pamiatkovej zóny. Lučenec je v prvom rade skutočným významovým ohniskom charakterovo vymedzeného regiónu.

Cieľom zásad ochrany pamiatkovej zóny Lučenca nie je spracovať materiál, v ktorom prevláda povrchnosť, popisné hromadenie faktov a tvrdení, ale vypracovať komplexný smerodajný materiál aj pre budúcich spracovateľov reflektujúc na argumentáciu.

Zásady uvedené v nasledujúcich kapitolách je nevyhnutné adekvátnym spôsobom a podľa konkrétnej situácie uplatňovať. Urbanistické regulatívy, ktoré sú súčasťou každej kapitoly, je nutné v úplnosti zaradiť do záväznej časti územno – plánovacej dokumentácie, tým ich premietnuť do všeobecne záväzného nariadenia Mesta Lučenec.

J.1.1. Zachovanie a ochrana historickej pôdorysnej schémy

Štruktúru genia loci Lučenca upevnilo i to, že mesto si uchovávalo svoju identitu v priebehu celých desaťročí. Základná priestorová štruktúra vyplynula z povahy prírodného miesta a hneď od začiatku zostala stabilná.

Verejné priestranstvá, námestia, hlavné a vedľajšie uličné priestory sú zachované kompaktné s drobnými narušeniami spôsobenými asanáciou objektov, dodržiajú uličnú čiaru, ktorá je zároveň stavebná, až na výnimku na Moyzesovej ulici, kde podobne ako na Petófiho ulici sú pred individuálnou bytovou zástavbou predzáhradky.

Pôdorysnú revitalizáciu mestských priestorov je bezpodmienečne nutné systematicky navrhnúť a to v priestore „Obchodno – bytovej zóny - Výstavisko“. Ako podklad môžu slúžiť výborne zachované historické mapy, hlavne z prelomu 19. a 20. storočia.

Novovymedzené hranice Pamiatkovej zóny Lučenca (v roku 2004) vyňali z jeho okrajových miest priestory určené na regeneráciu v súčinnosti s erudovaným dohľadom príslušného krajského pamiatkového úradu a tým umožnili investorom nových výstavieb v bezprostrednej hranici s pamiatkovým územím výstavbu bez náväznosti na historicko - urbanistický kontext. Ostatné mestské časti zóny sú pôdorysne kontinuálne zachované

s drobnými lokálnymi narušeniami, čo je potrebné riešiť v rámci legislatívneho procesu. Bez zmeny ostanú pôdorysné línie ulíc a námestí ako v princípe línií, tak aj v detaile priebehu stavebnej čiary. Nežiadúce sú posuny stavebných čiar. Pri stavebných úpravách a zmenách stavieb, ktoré nie sú národné kultúrne pamiatky a neuvažuje sa s ich ochranou, je nevyhnutné smerovať k ich vhodnej rehabilitácii, úpravy prípadného rušivého pôsobenia objektu vo vzťahu k pamiatkovej povahe chráneného územia.

Záväzná podmienka pre ochranu historickej pôdorysnej schémy:

Musí byť dôsledne zachovaná pôdorysná priestorová štruktúra sídla a jej zodpovedajúca parcelácia a pôdorysná a hmotová skladba vrátane tradičných materiálov.

J.1.2. Zachovanie, ochrana a prezentácia systému opevnenia

V Meste Lučenec sa nevyskytuje dochovaný pevnostný ani hradobný systém. Z toho dôvodu nie je možná jeho prezentácia, avšak v rámci archeológie môže čiastkovo dôjsť k prezentácii lokálneho opevnenia okolo Kalvínskeho kostola.

J.1.3. Zachovanie, ochrana historickej parcelácie

Urbanistickú regeneráciu pamiatkového územia rieši individuálny prístup a opodstatnenosť. Bližšie sa k danej téme teoreticky vyjadruje Washingtonská charta o „Ochranе historických miest“ z roku 1987. Historickú hĺbkovú parceláciu nie je možné meniť zlučovaním alebo delením parciel na menšie časti, aby nedošlo k zmene stavebných princípov ustálených historickým vývojom a nevznikli veľké kompaktné hmoty zástavby, ktoré by svojou mierkou nevhodne narušali pamiatkové prostredie. Rehabilitácia narušenej parcelácie je možná výstavbou s dodržaním uličnej a zároveň stavebnej čiary ako na Komenského ulici (parcela č.2937/2, 2937/4), ulici Dr. Herza (parcela č. 1654, 2716), ulici Dr. Vodú (parcela č. 1743), Moyzesovej ulici (parcela č. 1730/1, 1730/2), Komeského ulici (parcela č. 1702/1, 1702/2, 1702/3), Železničnej ulici (parcela č. 1823).

J.1.4. Zachovanie a ochrana historických dominánt a kompozície výškového zónovania sídla

Charakteristika historických dominánt a výškového zónovania je podrobne spracovaná v kapitole urbanisticko – historického výskumu G.1.6.

Možnosťou rehabilitácie a znovuprinávratenia typických dominánt mestu Lučenec je asanovanie nevhodnej výškovej zástavby (1. ESO) v južnej časti mesta.

J.1.5. Princípy ochrany siluety, panorámy územia v kontexte s krajinou a pohľadových uhlov z jednotlivých dôležitých priestorov pre pamiatkové územie

V pamiatkovej zóne nie je prípustný vznik nových dominant a to nielen z pohľadu exteriéru (panorámy) na mesto, tak aj v interiéri (lokálne) mesta. Pohľadové uhly vo vnútri územia sú z Masarykovej ulice smerom na východ - pohľad na Kalvínsky kostol, z Vajanského ulice smerom na sever - na Kubínyho námestie s vnútornými dominantami pamiatkovej zóny (Rímskokatolícky a Kalvínsky kostol). Križovatka Adyho a Komenského ulice smerom na sever - pohľad na Evanjelickú faru v pozadí s Evanjelickým kostolom.

Exteriérové panoramatické pohľady sa výstavbou (areál 1.ESO v južnej časti pamiatkovej zóny, v súčasnosti mimo chráneného územia) už nezachovali. Možnosť rehabilitácie panoramatického a identifikujúceho pohľadu na mesto Lučenec je možné iba pri asanácii uvedených stavieb. Mesto stratilo svoju pohľadovú gradáciu.

Mesto Lučenec sa nachádza na miernej terénnej vlne a okolitý terén je skôr rovinný, z tohoto dôvodu nie je vnímateľná okolitá krajina z pamiatkového územia smerom von.

J.1.6. Požiadavky na zachovanie charakteru stavebných hmôt v exponovaných polohách a ochrana strešnej roviny ako piatej fasády

Dôležité je zachovať tvar a sklon strechy a orientáciu strešného hrebeňa. Strešné konštrukcie musia dodržiavať typický sklon, tvar strechy. V pamiatkovom území je nutné zachovať v čo najautentickejšej podobe tvary a typy striech. Okrem základného tvaru strechy sa budú rešpektovať a zachovávať aj detaily ukončení historických striech. Odkvapové žľaby je nutné riešiť tak, aby neprekrývali plastické rímky.

Problémom pamiatkovej starostlivosti v meste, zatiaľ nie až tak exponovaným, je zobytnovanie podkroví. Možnosti takého riešenia sú prípustné len ojedinele a to na stavbách, ktoré majú pre takýto typ podkrovného riešenia najvhodnejšie podmienky. Ku každému riešeniu sa musí pristupovať individuálne a konsenzom vytvoriť také riešenia, ktoré nenarúšajú z verejného priestranstva pohľad na strešnú rovinu. Negatívnym príkladom zmeny tvaru strechy a presvetlenia obytných priestorov je prestavba na meštianskom dome situovanom na Vajanského ul. č. 16.

V princípe sú pre pamiatkovú zónu prípustné z uličných traktov strešné okná s možnosťou kombinácie formou vikierov vo dvorových častiach, napr. Železničná ul. č. 12, prípadne zapustená terasa napr. Masarykova č. 13 (takáto forma je v zóne výnimočná).

Plocha štítu je v meste väčšinou neomietnutá, prípadne s torzom omietky, plná tehlová (v minulosti tu boli maľované veľkoplošné reklamy a označenia) .

Je neprípustné odstraňovať historické komínové telesá, aj keď už neplnia svoju funkciu. Nutné je v čo najväčšej miere ponechať funkčné komíny, ktoré sa využijú k novému vykurovaniu. Ak nie je možné prezentovať komínové teleso nad úrovňou strechy (deštrukcia), je nutné ho stiahnuť pod úroveň strechy a tým konzervovať. Pri nových komínových telesách, hlavne pri novostavbách, je potrebné dodržať zásady, aby nové komíny boli stavané čo najbližšie k hrebeňu objektu, boli omietnuté, nie stavané z bielych šamotových tehál.

Krytiny stavieb v pamiatkovej zóne Lučenca by mali rešpektovať charakter strešnej krajiny vychádzajúc z pôvodnej krytiny používanej v regióne Novohradu a samotnom meste. Nevhodné sú krytiny netradičnej farebnosti a štruktúry povrchu. Neprípustné sú rôzne plechové či oceľové pláty a šablóny, profily z vlnitých azbestocementových dielov, bitumenové pásy (tzv. asfaltové šindľe) a ďalšie nehistorické krytiny (typ ROVA, Rukky a iné). Nevhodné sú i niektoré moderné tvary pálených a cementových krytín. Samotný cementový charakter krytiny nemusí byť (pri rešpektovaní tradičnej farebnosti a tvarovej formy) pri individuálnom posúdení situácie zavrhaný. Neprípustné sú však mohutné nárožné tvarovky a koncové tvarovky niektorých typov krytín lemujúce obrys štítu.

Meštianske podlažné domy mali pôvodne rôznorodú krytinu, napr. razené (súčasné ťahané) keramické škridly, cementové a eternitové (vláknocementové) šablóny. Bolo by preto nevhodné nahrádzať existujúcu tvarovú pestrosť starších keramických, eternitových a cementových krytín v sídle uniformitou jedného typu krytiny.

Na základe výskumu zachovanosti pôvodnej strešnej krytiny navrhujeme použitie nových materiálov v rozmedzí pestrosti tvarov neglazovanej keramickej a betónovej krytiny vo farebnom odtieni červenej.

Záväzná podmienka pre zachovanie charakteru stavebných hmôt v exponovaných polohách a ochrana strešnej roviny ako piatej fasády:

1. V pamiatkovej zóne nie sú žiadúce podkrovné stavby. Spôsob prípadného presvetlenia podkrovných obytných priestorov existujúcich stavieb, alebo novostavieb, je nutné posudzovať individuálne a s prihliadnutím ku okoliu navrhovanej stavby, viditeľnosti okenných otvorov z verejného priestranstva.
2. Zachovať autentickú krytinu v čo najväčšej miere a v prípade novej krytiny použiť kusovú keramickú, betónovú v červenom odtieni, alebo krytinu v tvare vláknocementovej šablóny.

J.1.7. Ochrana charakteru tradičnej skladby zástavby

Pôdorysná skladba zástavby mesta Lučenec sa odvíjala od hospodárskeho charakteru sídla a na strane druhej od jeho regionálneho a historického kontextu v dôsledku vyrovnania

sa s následkami požiaru v meruôsmych rokoch. Prirodzený vývoj mesta vyformoval rozmanitú skladbu zástavby, ako blokovú v priestore Kubínyho námestia, najrozšírenejší typ zástavby v meste radovú zástavbu a solitérnu vo forme kostolov a čiastočne na Moyzesovej ulici, ktoré veľmi plasticky vypovedajú o jeho vývoji a tvoria identitu mesta. V chránenom území nie je možné neprimerane zahusťovať zástavbu, čo platí v plnej miere tiež o prístavbách vo dvorových častiach parciel. Za primeraný spôsob zástavby v pamiatkovej zóne Lučenca sa považuje taký stupeň zastavania plochy, ktorý rešpektuje spôsob historickej zastavanosti príslušného domového bloku, alebo niekoľkých susedných parciel.

V chránenom území mesta je v jednotlivých častiach a priestoroch nutné považovať výslednú historickú podlažnosť za v zásade nemennú. Zmeny podlažnosti stavieb je možné uskutočniť len výnimočne a za predpokladu, že nedôjde k potlačeniu pôvodných dominant alebo ak dôjde k náprave mladších rušivých zásahov. Vo všeobecnosti možno povedať, že nadstavba poschodia, prípadne poschodí, je zásadne neprípustná pri národných kultúrnych pamiatkach a objektoch vytipovaných na zápis do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu a nie je žiadúca pri objektoch dotvárajúcich historické prostredie. Zachovanie pôvodného poschodového domu v bloku viacpodlažných objektov môže byť dôležitým dokladom pôvodného charakteru zástavby daného priestoru a svedectva historického vývoja (príklad Masarykova ul., Železničná ul. Vajanského ul a i.). Pri objektoch, kde je zástavba z hľadiska podlaží nejednotná, je možné po zvážení pripustiť nadstavbu podlažia, ale len pri objektoch, ktoré nie sú v historickom prostredí rušivé. Zvýšenie podlažia je prípustné iba vtedy, keď nedôjde k prevýšeniu susedných nehnuteľností. Prevýšená nemôže byť výška korunnej rímsy, ako ani výška hrebeňa žiadneho zo susedných objektov. Nároky na väčšiu úžitkovú kapacitu stavieb je nutné riešiť inými spôsobmi, než zvyšovaním hmoty a to napríklad prístavbou do dvorovej časti parcely pokiaľ nedôjde k neprijateľnému zastavaniu parcely, prípadne primeraným využitím pôvodného priestoru.

Záväzné podmienky pre ochranu charakteru tradičnej skladby zástavby :

1. Novú výstavbu je nutné navrhovať prednostne na mieste objektov zaniknutých a pokiaľ možno v ich pôvodnom pôdoryse a objeme. Pokiaľ nie je možné z objektívnych príčin dodržať uvedený princíp, je nutné novostavby situovať na pozemok podľa princípov historického pôdorysu sídla.
2. Maximálna výška objektu je dve podlažia a krov (neprípustné je dvíhanie hrebeňa strechy), pri objektoch, ktoré majú tri podlažia nie je povolené nadstavovať ďalšie podlažie.

J.1.8. Ochrana typických prvkov prostredia

V mestskom prostredí sídla sa nachádzalo oplotenie v priestoroch dvorov, kde delilo a uzatváralo samostatné parcely. Bežný typ vyskytujúci sa v pamiatkovej zóne bol a čiastočne je zachovaný plot pozostávajúci z dielov vsadzovaných medzi vymedzené stĺpiky, prepojené priebežnou, prípadne výškovo odstupňovanou výmurovkou. Secesný plot zachovaný na Sládkovičovej ulici je nutné ponechať a zrekonštruovať podľa dobových fotografií. Nový návrh oplotenia umiestneného na verejných priestoroch je nutné konzultovať a odsúhlasiť s Krajským pamiatkovým úradom Banská Bystrica, pracovisko Lučenec.

V Lučenci sa nezachovali typické predzáhradky, existujúce sú z mladšej doby, napr. Petófiho, Moyzesova, Komenského, Olbrachtova ul.

Na základe poznatkov získaných pamiatkovou praxou sa nepovažuje za potrebné dotvárať verejné priestranstvá za každú cenu prvkami drobnej architektúry a sochárskymi dielami. Negatívnym príkladom je umiestnenie sochy „Ochrancu Novohradu“ na Kubínyiho námestí, v centre pamiatkovej zóny. Socha necitlivo reaguje na prostredie, ktorom sa nachádza, technické a umelecké stvárnenie je katastrofálne. Každý nový zámer drobnej architektúry bude po predložení individuálne posúdený, v záväznom stanovisku budú zohľadnené všetky odborné pripomienky a mienkotvorné názory. Existujúce prvky drobnej architektúry nachádzajúce sa v areáli Kalvínskeho kostola a v parčíku medzi ul. J. Kármána a Begovou zostanú zachované ako doklad historických udalostí, ku ktorým boli postavené.

Dopravné značenie je potrebné v pamiatkovej zóne umiestňovať len v nutných prípadoch.

Z urbanisticko – historického výskumu vyplynulo, že mesto malo na prelome 19. a 20. storočia dláždené hlavné komunikačné ťahy a na chodníkoch pre peších sa nachádzal asfalt. Najčastejšie sa používal prírodný kameň (čadič, bazalt, a i.) kladený do suchého lôžka, tzv. „mačacie hlavy“, doplnovaný menšími farebne rozlíšenými dlažbami a veľkoformátovými pravidelnými kamennými blokmi. Konkrétnu úpravu koncepčných plánov dlažieb v historickom centre mesta je nutné konfrontovať s príslušným pamiatkovým úradom. Existujúcu novú, tzv. „betónová zámkovú“, dlažbu je nutné do budúcnosti prehodnotiť a nahradiť prírodným materiálom. Dôvodom jej výmeny je neestetické, nefunkčné a dočasné riešenie. Pôvodná dlažba je zachovaná v priestore Komenského ulice a pod súčasným asfaltovým povrchom väčšiny peších a cestných komunikácií. Základný princíp kladenia kamenných dlažieb vychádza z potreby obyvateľstva. Pre pešie a automobilové komunikácie sú vhodné kamenné kocky rôznych rozmerov v kombinácii s plošnou kamennou dlažbou, ktorá môže byť oživená rôznym geometrickým rastrom. Dôležité je dodržať veľkosť a tvar kamennej dlažby podľa zachovanej, prípadne starú dlažbu rehabilitovať. Pri nových dlažbách

je nutné preveriť niveletu terénu a prispôbiť sa jej v čo najväčšej miere, aby nedochádzalo k umelému zvyšovaniu terénu.

Mestský mobiliár – autobusové zastávky, zahradzovacie stĺpiky, ochranné mreže, stojany na bicykle, presvetlené vitríny, kanalizačné poklopy, verejný rozhlas (reproduktory), fontány, pitné fontány, pútače, kiosky, plagátovacie plochy, informačné nosiče, označovníky, lavičky – je nutné posudzovať individuálne a navrhovať citlivo s vhodným dizajnerským prevedením.

Záväzné podmienky pre ochranu typických prvkov prostredia:

1. Všetky navrhované úpravy verejných plôch a priestorov, vrátane parteru a prvkov exteriérového mobiliáru, musia svojim technickým a výtvarným riešením rešpektovať, prípadne rehabilitovať, historický charakter pamiatkového územia.
2. Verejné priestory a plochy sú všeobecne považované za nezastaviteľné (Kubínyho nám., časť Rázusovej ul. – pôvodne Petőfiho námestie).
3. Všetky prvky drobnej architektúry v pamiatkovej zóne podliehajú schvaľovaciemu procesu Krajského pamiatkového úradu Banská Bystrica, pracovisko Lučenec.
4. Je nutné dodržať princípy kladenia kamenných dlažieb uvedených v texte.

Požiadavky pre umiestnenie reklamy, oznamov a technických zariadení v pamiatkovej zóne Lučenec

1. Informačné, reklamné a propagačné zariadenie umiestnené na objekte v pamiatkovom území musí byť prispôbené jeho architektúre.
2. Reklamy, oznamy a technické zariadenia nesmú narušiť estetický stav objektu, ohrozovať verejnú bezpečnosť a poriadok.
3. Každý objekt v pamiatkovom území musí mať vypracovanú komplexnú koncepciu reklám, oznamov a technických zariadení, ktoré budú na ňom umiestnené.
4. Reklama musí rešpektovať architektonický výraz a historické tvaroslovie fasád objektov, nesmie prekryvať architektonickú kompozíciu hlavnej fasády a jej dôležité detaily (vstupné portály, rímsy, pilastre, balkónové zábradlia).
5. Umiestnenie reklám, označenia prevádzok a informačných zariadení je neprípustné:
 - na strechách objektov, na stĺpoch verejného osvetlenia, na výtvarných dielach, drobnej architektúre, zeleni, na kovaných zábradliach pavlačí, balkónov a loggií, v parapetoch okien, na oploteniach v pamiatkovej zóne (napr. okolo kalvínskeho kostola), na výplniach okenných a dverných otvorov

- v polohách, ktoré by obmedzovali pohľad na architektúru objektov alebo ich hodnotné časti
 - na vyšších poschodiach objektov nad úrovňou parteru
6. V pamiatkovej zóne sú neprípustné
 - veľkoplošné reklamy, informačné plochy a pútače je možné v pamiatkovej zóne umiestňovať iba na základe komplexného návrhu a na primeranej estetickej úrovni
 - reklamné maľby na hlavnej fasáde domov
 - reklamy na objektoch vyhlásených za národnú kultúrnu pamiatku
 7. Vylúčiť typizované, sériovo vyrábané neónové svetelné reklamy.
 8. Vylúčiť tie reklamné zariadenia, na ktorých nie je označená a propagovaná individuálna prevádzka v objekte, ale predávaný tovar, obchodné značky výrobkov a pod.
 9. Vylúčiť celoplošné farebné reklamné texty zo samolepiacich fólií na presklených plochách výkladov, okien a brán.
 10. Prezentáciu obchodných prevádzok, spoločenských zariadení, firiem a pod. riešiť vývesnými štítmí na primeranej tvarovej a materiálovej úrovni, s kvalitným výtvarným prevedením.
 11. Označenie predajní je možné realizovať formou nápisov zo samostatných písmen, umiestňovaných do plochy pásov nad výkladmi a vstupmi. Vhodné sú aj priestorové nápisy na presklených plochách výkladov. Veľkosť nápisov a kompozičné usporiadanie musí rešpektovať proporcie parteru, fasády.
 12. Na objektoch, v ktorých sa nachádza niekoľko prevádzok
 - pre obchody, firmy s výkladmi v parteri plošný nápis situovať nad vstupom a výkladom, prípadne nápis umiestniť priamo na sklo výkladu. Nápis na fasáde riešiť formou samostatne vyrezávaného písma kotveného do fasády objektu.
 - pre ostatné prevádzky v objekte umiestniť po stranách vstupného portálu jednotne riešené tabuľky osadené plošne na fasáde. Vhodným riešením, ktorým sa obmedzia zásahy do fasády, je umiestnenie zariadenia na vkladanie tabuliek po stranách vstupného portálu vyhotovenom na zodpovedajúcej umelecko-remeselnej a kvalitatívnej úrovni. V prípade umiestnenia kolmo na fasádu ich prednostne riešiť formou priestorových obojstranných vývesných štítov.
 13. Pre príležitostnú prezentáciu kultúrno-spoločenských udalostí (vernisáž, výstavy, divadelné predstavenia, hudobné koncerty) pútače umiestňovať iba na základe komplexného návrhu a na k tomu určených plochách.

14. Prenosné zariadenia slúžiace na reklamné, propagačné a informačné účely a prenosné zariadenia typu „A“ je možné v pamiatkovej zóne použiť iba na základe komplexného návrhu a s primeraným materiálovým a tvarovým riešením. Nevhodné sú typizované, priemyselne vyrábané panely.
15. V rámci svetelných označení je prípustné citlivé využitie moderných materiálov, kazetových plastických písmen, symbolov a vývesných panelov, pokiaľ ich výraz bude spĺňať kritériá osobitého štýlu, originality nápadu a invencie, v súlade s uvedenými požiadavkami.
16. Dôsledne chrániť vzhľad historickej uličnej zástavby a významných budov z diaľkových pohľadov. Plocha veľkoplošných reklamných zariadení, textilných transparentov a rôznych propagačných objektov nesmie zasahovať do dôležitých pohľadov na panorámu a siluetu pamiatkovej zóny.

Požiadavky pre situovanie exteriérových sezónnych pohostinských zariadení v pamiatkovej zóne

Každý návrh exteriérového letného sedenia na území pamiatkovej zóny bude posudzovaný individuálne, v súvislosti s prostredím, do ktorého sa má umiestniť. Pri posudzovaní budú uprednostnené originálne výtvarné a dizajnérske návrhy pred katalógovými prvkami.

1. Vyhradené plochy sedení situovať tak, aby neboli narušené základné urbanistické hodnoty pamiatkovej zóny, čitateľné línie uličných čiar, ucelené vnímanie jednotlivých architektúr alebo ucelených pohľadov do interiérov ulíc.
2. Neprimerané zábery plochy v pomere k priestorovým dimenziám ulíc a námestí sú neprípustné.
3. Zachovať voľné prístupy k hlavným vstupom do objektov, k prejazdom a priechodom objektov, zachovať odstup od hmoty historickej architektúry, neprekrývať tvaroslovie parteru.
4. Na zariadeniach vylúčiť veľkoplošné reklamy a obchodné značky výrobkov, uvádzať individuálne označenie príslušnej prevádzky.
5. Neprípustné je prepájanie plochy sedenia s fasádou objektu ponad chodník (strechou, roletou).
6. Vylúčiť sezónne vzdušné elektrické káblové vedenie a akékoľvek iné technické zariadenia – chladiace boxy, výčapné pulty umiestniť priamo v stálej prevádzke mimo priestorov ulice.

J.1.8.1. Zásady nasvetlenia - iluminácie historických priestorov a budov

Základné aspekty navrhovanej koncepcie osvetlenia pamiatkovej zóny mesta vychádzajú zo zachovaných historických fotografických podkladov. Mesto malo verejné elektrické osvetlenie vybudované od roku 1899. „Svetelné prostredie“ je všeobecne determinované piatimi základnými aspektmi umelého osvetlenia - fyziologickým, psychologickým, technickým, estetickým a ekonomickým. Vzhľadom k tomu, že doteraz pre pamiatkovú zónu nebol spracovaný materiál osvetlenia verejných priestranstiev je nutné vypracovať **„Koncepciu iluminácie pamiatkovej zóny mesta Lučenec“** so zodpovedajúcimi technickými atestami. V koncepcii doporučujeme riešiť tri okruhy osvetlenia.

Večernú ilumináciu v priestoroch komunikácií na čiastočne rekonštruovanej Masarykovej, Vajanského, Kármánovej, Komenského ul. a ulici Dr. Herza formou liatinových, dvojstranných stožiarov svietidiel s lucernami, ktoré nevychádzali z historických podkladov, odstrániť a nahradiť ich komunikačným osvetlením s jedným typom svietidla. Pre komunikácie s odlišnou charakteristikou zvoliť iný typ osvetľovacej sústavy. Týmto spôsobom je možné doceliť rôznorodosť a zdôrazniť príslušnosť mestských obslužných komunikácií.

Druhým dôležitým riešeným okruhom je iluminácia architektúry a umeleckej výzdoby, ktorá musí súvisieť s komunikačným osvetlením. Potrebné je detailné rozpracovanie kompaktné nasvetlených plôch v súčinnosti s vyznením fasád a využitím všetkých možností na podporu tvarovej kompozície, tektoniky a výrazu architektúry.

Tretím okruhom sú dominanty mesta ako kalvínsky, rímskokatolícky, evanjelický a. v. kostol a synagóga s možnosťou použitia atypicky konštruovaných svietidiel.

Príležitostné nasvetlenie hlavne vo vianočnom období má dočasný charakter, preto nie je nutné sa ním apriori zaoberať. V koncepcii je potrebné poukázať aj na psychologický aspekt iluminácie aj vo forme farebných podtónov nasvetlenia.

Záväzné podmienky pre nasvetlenie – ilumináciu historických priestorov a budov:

1. Pri novom riešení verejného osvetlenia je vhodné vychádzať zo staršej obrazovej dokumentácie, nadviazať na miestne historické formy a použiť ich kópiu alebo parafrázu.
2. Druhou možnosťou je navrhnutie, prípadne použitie novodobého typu svietidla, ktoré by malo byť čo najmenej nápadné a v striedmej forme.

J.1.9. Zásady diferencovaného prístupu pri ochrane, obnove a údržbe objektov na pamiatkovom území

Prístup k ochrane, obnove, a údržbe objektov v pamiatkovom území legislatívne upravuje zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov a Vyhláška Ministerstva kultúry SR č. 16/2003 z 12. novembra 2002, ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu.

§ 27 pamiatkového zákona definuje základnú ochranu kultúrnej pamiatky ako súhrn činností a opatrení vykonaných na predchádzanie ohrozenia, poškodenia, zničenia alebo odcudzenia kultúrnej pamiatky, na trvalé udržanie dobrého stavu vrátane prostredia kultúrnej pamiatky a na taký spôsob využívania a prezentácie, ktorý zodpovedá jej pamiatkovej hodnote a technickému stavu. Základná ochrana pamiatkového fondu je podľa § 29 pamiatkového zákona súhrn činností a opatrení, ktorými orgány štátnej správy a orgány územnej samosprávy v spolupráci s vlastníkmi nehnuteľností zabezpečujú zachovanie pamiatkových hodnôt v území, ich dobrý technický, prevádzkový a estetický stav, ako aj vhodný spôsob využitia jednotlivých stavieb, skupín stavieb, areálov alebo urbanistických súborov a vhodné technické vybavenie pamiatkového územia.

§ 32 definuje obnovu kultúrnej pamiatky ako súbor špecializovaných činností, ktorými sa vykonáva údržba, konzervovanie, oprava, adaptácia a rekonštrukcia kultúrnej pamiatky alebo jej časti.

Pred začatím samotnej obnovy kultúrnej pamiatky v pamiatkovom území je vlastník kultúrnej pamiatky povinný predložiť príslušnému Krajskému pamiatkovému úradu žiadosť o rozhodnutie k zámeru obnovy. Vlastník objektu, ktorá nie je kultúrnou pamiatkou, ale nachádza sa v pamiatkovej zóne alebo v ochrannom pásme je povinný pri obnove objektu požiadať príslušný Krajský pamiatkový úrad o vydanie záväzného stanoviska k zámeru obnovy.

V rozhodnutí resp. v záväznom stanovisku určí príslušný Krajský pamiatkový úrad podmienky vykonávania úprav nehnuteľností alebo stavby a to najmä zásady objemového členenia, výškového usporiadania a architektonického riešenia exteriéru nehnuteľnosti.

J. 1. 9. 1. Národné kultúrne pamiatky

Nehnutelné kultúrne pamiatky musia byť udržiavané v dobrom technickom stave a musia byť postupne odstraňované ich nevhodné úpravy. Všetky stavebné, technické a architektonické úpravy je nutné vykonať len v súlade s princípmi ochrany pamiatok

a s cieľom zachovania ich hmotovej podstaty, primeraného využitia a ďalšieho zhodnotenia ich výtvarno – architektonickej funkcie.

Národné kultúrne pamiatky podliehajú individuálnej pamiatkovej ochrane v zmysle platnej legislatívy, ktorá vyžaduje zachovanie národnej kultúrnej pamiatky bez straty pamiatkových hodnôt, pričom nie je prípustná akákoľvek prestavba alebo asanácia jednotlivých objektov. V intenciách pamiatkovej ochrany je prípustná len údržba jednotlivých národných kultúrnych pamiatok, kontextuálna úpravy rušivých fasád, rehabilitácia staršieho dispozičného usporiadania (odstránenie novodobých priečok a konštrukcií), modernizácia inžinierskych sietí, výmena opotrebovaných prvkov s akcentom na použitie autentických technológií a morfológie.

Pozri evidenčné listy Národné kultúrne pamiatky č. 1 – 38/2005.

J. 1. 9. 2. Objekty vytipované na zápis do ÚZPF

Podmienky ochrany, obnovy a údržby týchto objektov definuje pamiatkový zákon, ako ochranu, údržbu a obnovu nehnuteľností nachádzajúcich sa na pamiatkovom území. Základným princípom uplatňujúcim sa pri ochrane, obnove a údržbe vytipovaných objektov je povinnosť zachovávať všetky existujúce pamiatkové hodnoty nehnuteľnosti. Všetky stavebné zásahy a úpravy v objekte je nutné vykonávať tak, aby v objekte neboli ohrozené zachované pamiatkové hodnoty, pričom princípy ochrany, údržby a obnovy sa zhodujú s postupmi uplatňujúcimi sa pri národných kultúrnych pamiatkach.

Pozri evidenčné listy Objekty vytipované č. 1 – 21/2005.

J. 1. 9. 3. Objekty dotvárajúce historické prostredie

Nehnuteľnosti označené ako dotvárajúce objekty nebudú navrhnuté na zápis do ÚZPF, ale nevyhnutnosť ich ochrany vyplýva z ich významu ako objektov priaznivého a kvalitného dotvárania historického prostredia pamiatkovej zóny Lučenec. Ich prípadná prestavba resp. zánik by znamenalo značné ochudobnenie historického obrazu sídla, pretože ich vzhľad spoluvytvára dochovanú historickú podstatu sídla.

Architektonické zmeny dotvárajúcich objektov sú nežiadúce. Je nevyhnutná ich čiastočná resp. celková rehabilitácia do pôvodnej historickej podoby. Prípustné sú modernizácie inžinierskych sietí, ako aj drobné zmeny v dispozícii objektu, ktoré však nenarušia nosný systém a neohrozia dochované historické konštrukcie, interiérové a exteriérové prvky.

Pozri evidenčné listy Objekty dotvárajúce č. 1 – 82/2005.

J. 1. 9. 4. Objekty, ktoré nie sú v historickom prostredí rušivé

Za nehnuteľnosti označené ako nerušivé objekty je nutné považovať nehnuteľnosti bez výrazných historických a architektonických hodnôt. V prevažnej miere sú to objekty v dobrom stavebno – technickom stave s primeraným výškovým zónovaním a tvarom hmoty, ktoré v danom prostredí nepôsobia rušivo.

Pozri evidenčné listy Objekty nerušivé č. 1 – 101/2005.

J. 1. 9. 5. Objekty, ktoré sú v historickom prostredí rušivé

Rušivé objekty na území pamiatkovej zóny Lučenec sú nehnuteľnosti, ktoré v danom prostredí nenarušujú hmotovú skladbu sídla, ich súčasný vzhľad je však narušený modernizáciou, ktorú predstavuje predovšetkým zjednodušenie a odstránenie výzdoby fasády spojený s použitím rušivej omietky (tvrdá cementová omietka, brizolit). Nehnuteľnosti si vyžadujú architektonickú úpravu fasády, čím sa odstráni rušivý efekt nehnuteľnosti.

Na území pamiatkovej zóny Lučenec sú situované aj nehnuteľnosti, ktoré pôsobia rušivo v kontexte pamiatkového územia, nielen výrazne nevhodným riešením fasády, ale aj hmotou stavby, pričom v prevažnej miere dochádza k naddimenzovaniu jednotlivých objektov.

Rušivé pôsobenie takýchto objektov si nevyhnutne vyžaduje zásadnú prestavbu, pričom jej cieľom bude hmotu a výraz objektu uviesť do súladu s kontextom okolitého prostredia. Túto požiadavku je možné dosiahnuť morfológickou korekciou (strechy) a znížením podlažnosti.

V pamiatkovom území sú situované aj nehnuteľnosti, ktoré výrazne narušujú charakter sídla a ktoré nie je možné reálne začleniť do kontextu pamiatkového územia ani rozsiahlymi stavebnými a architektonickými úpravami. Na pamiatkovom území sú to predovšetkým objekty, ktoré sú architektonicky podradné a typovo nevhodne situované. Uvedomujeme si, že asanácia týchto objektov je v súčasnosti nereálna z majetko – právnych a ekonomických dôvodov, prikláňame sa však k výhľadovej asanácii (po dožití).

Pozri evidenčné listy Objekty rušivé č. 1 – 29/2005.

J. 1. 10. Rezervné plochy a plochy po asanácii objektov

Zastaviteľnosť plôch je veľmi citlivou otázkou pamiatkovo chráneného územia, zvlášť ak ide o parcely v súkromnom vlastníctve. Stanovenie prípustnej zastaviteľnosti rezervných plôch z hľadiska pamiatkovej starostlivosti je jedna z možností využiteľnosti plochy, ktorá by mala byť zahrnutá do územno-plánovacej dokumentácie.

Závazné podmienky pre rezervné plochy a plochy po asanácii:

1. Nevyhnutné je v predstihu navrhnuť vhodné pôdorysné a hmotové dotvorenie územia v tých častiach, kde bola staršia urbanistická kompozícia narušená alebo celkom zanikla (Obchodno – obytná zóna).
2. Pôdorysné a hmotové riešenie novej výstavby musí korešpondovať s historickou hmotovou štruktúrou a parceláciou.
3. Dostavby dvorných traktov sú možné len vtedy, pokiaľ sa nebudú rušivo pohľadovo uplatňovať z verejného priestranstva či z panoramatických pohľadov. Ich objem by nemal výrazne prekročiť zvyčajnú zastavanosť danej časti mesta.
4. Pri novostavbách je nutné tvorivým spôsobom využívať regionálne urbanistické a architektonické princípy a tvaroslovie – vždy je nutné zasadiť stavbu do existujúceho kontextu sídla, stavba sa nesmie svojím pôsobením negatívne presadzovať na úkor prostredia (ESO).

Všeobecné podmienky stanovené pre rezervné plochy určené k novej zástavbe sú:

- musí byť presne zachovaná pôvodná stavebná čiara,
- rozsah pôdorysu novostavby smerom do dvora nesmie prevýšiť obvyklý rozsah (merítka) pôvodných stavieb v susedstve,
- orientácia hmoty zástavby musí dodržať systém hmotovej skladby určený v susedstve,
- zachovať charakteristické osadenie novostavby voči terénu,
- dodržať rovnakú výšku korunnej rímsy (ak majú objekty v okolí rovnakú výšku, ak nie tak sa výška korunnej rímsy novostavby prispôsobuje výške korunnej rímsy jednej zo stavieb susediacich s novostavbou),
- tvar, sklon strechy a krytina musia dodržať typické vlastnosti okolitej zástavby,
- nevhodné je zastrešovanie dvorov a nádvorí ako celkov presklenným (priehľadná krytina na báze plastov) prístreškom,
- stavby a prístavby vo vnútroblokoch stavieb posudzovať individuálne s ohľadom na celkový urbanistický kontext, ale aj s ohľadom na pamiatkovú a architektonickú hodnotu objektu ku ktorému sa má novostavba alebo prístavba vzťahovať.

Rezervná plocha R1, p. č. 2937/2 a 2937/4 (roh Adyho a Komenského ulice)

Doplnenie zástavby z Komenského ulice za dodržania uličnej a stavebnej čiary jednopodlažnými objektmi s možnosťou využitia podkrovia. Nad hranicou rímsy ohraničujúcej strešnú rovinu sú prípustné sklony strešnej roviny v rozmedzí 25 až 45 stupňov.

Možné presvetlenie strechy bude navrhnuté z uličnej strany strešnými oknami a z dvorovej časti je možnosť presvetlenia vikiermi. Hranica hrebeňa strechy objektu nesmie presahovať okolitú zástavbu. Funkčne sú plochy určené pre polyfunkčné objekty vhodné do zmiešaných zón.

Rezervná plocha R2, p. č. 1918/1 (roh ulice Z. Nejedlého a Jókaiho ulice)

Možnosť zástavby za dodržania uličnej a stavebnej čiary jednopodlažnými objektmi s možnosťou využitia podkrovia, ktoré budú z uličnej strany presvetlené strešnými oknami a z dvorovej časti je možnosť presvetlenia vikiermi. Nad hranicou rímsy ohraničujúcej strešnú rovinu sú prípustné prieniky v strešnej rovine, prerušenia ríms, presvetlenie bude navrhnuté z uličnej strany strešnými oknami a z dvorovej časti je možnosť presvetlenia vikiermi. Hranica hrebeňa strechy objektu nesmie presahovať okolitú zástavbu. Funkčne sú plochy určené pre polyfunkčné objekty vhodné do zmiešaných zón.

Rezervná plocha R3, p. č. 1654 (t. č. parkovisko na ulici Dr. Herza)

Možnosť zástavby max. dvojpodlažným objektom so sedlovou strechou. Nad hranicou rímsy ohraničujúcej strešnú rovinu sú prípustné prieniky v strešnej rovine, prerušenia ríms, presvetlenie bude navrhnuté z uličnej strany strešnými oknami a z dvorovej časti je možnosť presvetlenia vikiermi. Hranica hrebeňa strechy objektu nesmie presahovať okolitú zástavbu. Funkčne je plocha vhodná pre polyfunkčné objekty vhodné do zmiešaných zón.

Rezervná plocha R4, p. č. 1668/2 a 1668/1 (vnútroblok za Radnicou)

Využitie ako spevnená parkovacia plocha, prípadne ako parkovací objekt s maximálnou podlažnosťou do dvoch nadzemných podlaží. Plocha by mala slúžiť ako záchytný bod pre odľahčenie parkovania, prípadne vylúčenie dopravy z centra mesta.

Rezervná plocha R5, p. č. 1702/1, 1702/2, 1702/3 (križovatka ulice Š. Moyzesa a Komenského ulice)

Možnosť zástavby max. jednopodlažným objektom so sedlovou strechou. Nad hranicou rímsy ohraničujúcej strešnú rovinu sú prípustné prieniky v strešnej rovine, prerušenia ríms, presvetlenie bude navrhnuté z uličnej strany strešnými oknami a z dvorovej časti je možnosť presvetlenia vikiermi. Hranica hrebeňa strechy objektu nesmie presahovať okolitú zástavbu. Funkčne sú plochy určené pre polyfunkčné objekty vhodné do zmiešaných zón.

Rezervná plocha R6, p. č. 1743/1, 1743/3 (roh ul. Dr. Vodu po asanácii)

Zástavbu doplniť jednopodlažným objektom s možnosťou využitia podkrovia, nad hranicou rímsy ohraničujúcej strešnú rovinu sú prípustné prieniky v strešnej rovine, prerušenia ríms, presvetlenie bude navrhnuté z uličnej strany strešnými oknami a z dvorovej časti je možnosť presvetlenia vikiermi. Hranica hrebeňa strechy objektu nesmie presahovať okolitú zástavbu. Funkčne sú plochy určené pre polyfunkčné objekty vhodné do zmiešaných zón.

Rezervná plocha R7, p. č. 1730/1 a 1730/2 (ul. Š. Moyzesa, voľná parcela po asanácii)

Nová výstavba, max. jednopodlažného objektu prekrytého sedlovou strechou s možnosťou využitia podkrovia. Nad hranicou rímsy ohraničujúcej strešnú rovinu sú prípustné prieniky v strešnej rovine, prerušenia ríms, presvetlenie bude navrhnuté z uličnej strany strešnými oknami a z dvorovej časti je možnosť presvetlenia vikiermi. Hranica hrebeňa strechy objektu nesmie presahovať okolitú zástavbu. Funkčne sú plochy určené pre polyfunkčné objekty vhodné do zmiešaných zón.

Rezervná plocha R8, p. č. 1993/4 (Jókaiho ulica)

Nová výstavba, max. jednopodlažného objektu prekrytého sedlovou strechou s možnosťou využitia podkrovia. Nad hranicou rímsy ohraničujúcej strešnú rovinu sú prípustné prieniky v strešnej rovine, prerušenia ríms, presvetlenie bude navrhnuté z uličnej strany strešnými oknami a z dvorovej časti je možnosť presvetlenia vikiermi. Hranica hrebeňa strechy objektu nesmie presahovať okolitú zástavbu. Funkčne sú plochy určené pre polyfunkčné objekty vhodné do zmiešaných zón.

Rezervná plocha R9, p. č. 2044/4 (areál Mieru)

Preriešiť celé územie s akceptovaním objektu na parcele č. 2039 (bývalá elektráreň aj s komínovým telesom) a obvodového muriva objektu na parcele č. 2040. Jednopodlažné objekty (sekundárne dostavby) nahradiť novou kvalitnou výstavbou max. dvojpodlažných polyfunkčných objektov s možnosťou obytných podkrovií, neprevyšujúcich výšku objektu z ul. M. Rázusa na parcele č. 2040.

Plocha na revitalizáciu „Obchodno - obytná zóna“ (Výstavisko) – 1

Ako najkomplikovanejšia sa v chránenom území javí situácia v priestore novej výstavby „Obchodno - obytnéj zóny“, ktorá nie je zhotovená kvalitne architektonicky ani

technicky (po krátkom čase od ukončenia výstavby dochádza k viditeľným deštruktívnym zmenám a poruchám). Jednoznačne sa jedná o nevhodný urbanistický zásah. Ako navrhované riešenie do budúcnosti odporúčame daný priestor asanovať, avšak do toho času sa možno sústrediť na obmedzenie negatívneho pôsobenia celku. Smerovanie dotvorenia zostávajúcej rušivej štruktúry je uzatvorením priestoru radovej výstavby z Kármanovej ulice kompaktnou uličnou zástavbou. Cieľom kompaktnej zástavby bude hmotové prepojenie zostávajúcich objektov do súvislej uličnej čiary. Dostavbou dôjde k potlačeniu nepriaznivého kontrastu merítka výrazu existujúcej stavby „Obchodno – obytné zóny“ voči zachovanej časti sídla.

Obchodno – obytná zóna sa nachádza na parcelách:

1851/1; 1851/2; 1851/3; 1851/4; 1851/6; 1852/3; 1852/4; 1852/5; 1853/1; 1853/3; 1853/2; 1853/4; 1853/5; 1853/6; 1853/7; 1853/8; 1853/9; 1853/10; 1853/11; 1853/12; 1853/13; 1853/14; 1853/15; 1853/16; 1853/17; 1853/18; 1853/19; 1853/20; 1853/21; 1853/22; 1853/23; 1853/24; 1853/30; 1853/31; 1853/32; 1853/33; 1854/1; 1854/2; 1854/3; 1854/4; 1854/5; 1854/6; 1854/7; 1855/1; 1855/2; 1855/3; 1856/1; 1856/1; 1856/7; 1856/8; 1856/9; 1856/10; 1856/11; 1856/12; 1856/13; 1856/14; 1856/15; 1856/16; 1856/17; 1856/18; 1856/19; 1856/20; 1856/21; 1856/22; 1856/23; 1856/24; 1856/25; 1856/26; 1856/27; 1856/28; 1856/29; 1856/30; 1856/31; 1856/32; 1856/33; 1856/35; 1856/36; 1856/37; 1856/38; 1856/39; 1856/40; 1856/41; 1856/42; 1856/43; 1856/44; 1856/45; 1856/46; 1856/47; 1856/48; 1856/49; 1856/50; 1856/51; 1856/52; 1856/53; 1856/54; 1856/55; 1856/56; 1856/58; 1856/59; 1856/62; 1856/63; 1856/64; 1856/65; 1856/66; 1856/67; 1856/68; 1856/69; 1856/70; 1856/71; 1856/72; 1856/73; 1856/74; 1856/75; 1856/76; 1856/77; 1856/78; 1856/79; 1856/80; 1856/81; 1856/82; 1856/83; 1856/84; 1856/85; 1856/86; 1856/87; 1856/88; 1856/89; 1856/90; 1856/91; 1856/92; 1856/93; 1856/94; 1856/95; 1856/96; 1856/97; 1856/98; 1856/99; 1856/100; 1856/101; 1856/102; 1856/103; 1856/104; 1856/105; 1856/106; 1856/107; 1856/108; 1856/109; 1856/110; 1856/111; 1856/112; 1856/113; 1856/114; 1856/115; 1856/116; 1856/117; 1856/118; 1856/119; 1856/120; 1856/121; 1856/122; 1856/123; 1856/124; 1856/124; 1856/125; 1856/126; 1856/127; 1856/128; 1856/129; 1856/130; 1856/131; 1856/132; 1856/133; 1856/134; 1856/135; 1856/136; 1856/137; 1856/138; 1856/139; 1856/140; 1856/141; 1856/142; 1856/143; 1856/151; 1856/152; 1856/153; 1856/154; 1856/155; 1856/156; 1856/157; 1856/158; 1856/159; 1856/160; 1856/161; 1856/162; 1856/163; 1856/164; 1856/165; 1856/166; 1856/167; 1856/168; 1856/169; 1856/170; 1856/171; 1856/172; 1856/173; 1856/177; 1856/178; 1856/179; 1856/186; 1875/1; 1875/3; 1875/4; 1875/5; 1875/6; 1875/7; 1875/8; 1875/10; 1876/1; 1876/2; 1876/5; 1876/8; 1876/9; 1876/10; 1876/11; 1876/12; 1876/13; 1876/14; 1876/18; 1876/19; 1876/20; 1876/21; 1876/22; 1876/23; 1876/24; 1876/25; 1876/26; 1876/27; 1876/28; 1876/29; 1876/30; 1877/1; 1877/2; 1877/4; 1878/2; 1878/3; 1879/1; 1879/2; 1880/2; 1880/3; 1880/4; 1880/5; 1880/8; 1880/9; 1880/13; 1880/14; 1880/15; 1800/16; 1800/17; 1880/18; 1883/2; 1883/3; 1883/4; 1883/5; 1883/6; 1883/7; 1883/8; 1883/12; 1883/13; 1883/14; 1883/15; 1883/16; 1884/1; 1884/2; 1884/3; 1884/4; 1884/5; 1884/6; 1884/7; 1884/8; 1884/9; 1884/10; 1884/11; 1884/12; 1884/13; 1884/14; 1884/15; 1884/16; 1888/1; 1888/2; 1888/3; 1894/1; 1894/2; 1894/3; 1894/4; 1894/4; 1894/5;

Plocha na revitalizáciu „Výrobná potravinárska prevádzka“ (Gastro) – 2

V areáli vymedzenom radovou zástavbou, z juhu Masarykovou ulicou a zo západu Železničnou ulicou, sa nachádza drobná prevádzkareň potravinárskeho zamerania Gastro. Do

budúcnosti je možné tento objekt po adaptácii využiť ako „parkovací dom“. Areál sa nachádza na parcelách č.: 1830, 1831/2, 1834/5, 1831/1.

**Stavebná uzávera U1, p. č. 1600/1 (roh Adyho a Vajanského ulice pred Synagógou),
1599, 1598**

Odstrániť nevhodné objekty dočasného významu (pohostinstvo z unimobuniiek), preriešiť ozelenenie plochy celej parcely nízkym trávnatým porastom v kombinácii s menším množstvom porastu krovín s doplnením prvkov drobnej architektúry. Nezastavaním plochy kompaktnou zástavbou sa uplatní pohľadový uhol na dominantu južnej časti mesta - Synagógu.

Stavebná uzáver U2, p. č. 6604 (križovatka Rázusova a Železničná ul.)

Nezastavaním plochy zástavbou sa ponechá pôvodný charakter územia, ktoré v minulosti malo funkciu námestia (Petöfiho námestie). V súčasnosti slúži tento priestor na parkovacie účely.

**J. 1. 11. Zásady zachovania, ochrany, obnovy a údržby pamiatkových a výtvarných
hodnôt drobnej architektúry a výtvarných diel dotvárajúcich prostredie
pamiatkového územia**

Konkrétnej forme, ochrane, obnove a údržbe pamiatkových a výtvarných hodnôt sa venovala v zásadách kapitola J.1.8.. V meste Lučenec sa vo väčšom množstve nenachádzajú významné výtvarné prvky architektúry a diel dotvárajúcich prostredie. Menšie výtvarné diela sú zastúpené vo forme pamätných tabúl a pomníkov k historickým udalostiam.

J. 1. 12. Zásady zachovania ochrany a údržby archeologických nálezov a nálezísk

Podmienky ochrany a údržby archeologických nálezov a nálezísk definuje pamiatkový zákon. Podľa § 41, ods. 5 zabezpečuje odbornú konzerváciu, vhodné využitie a prezentáciu nehnuteľných archeologických nálezov a archeologických nálezísk krajský pamiatkový úrad v súčinnosti s orgánmi územnej samosprávy.

Ako základnú zásadu na ochranu archeologických nálezísk a nálezov požadujeme, aby na území pamiatkovej zóny Lučenec boli akékoľvek zemné práce väčšieho rozsahu realizované len pod odborným dohľadom odborne spôsobilej osoby.

Zvlášť mimoriadnu starostlivosť treba venovať Kubínyiho námestiu, ktorého areál si vyžaduje vykonanie systematického archeologického výskumu, pretože toto námestie je

klúčom k poznaniu stredovekých dejín Lučenca. Rovnako požadujeme, aby akékoľvek zemné práce v suterénoch a pivniciach jednotlivých domov na tomto námestí, boli hlásené krajskému pamiatkovému úradu a boli vykonávané len pod odborným dohľadom osoby s osobitnou odbornou spôsobilosťou v odbore archeológia.

Prezentácia archeologických nálezísk – in situ

Podmienky ochrany a údržby archeologických nálezov a nálezísk definuje pamiatkový zákon. Podľa § 41, ods. 5 zabezpečuje vhodné využitie a prezentáciu nehnuteľných archeologických nálezov a archeologických nálezísk krajský pamiatkový úrad v súčinnosti s orgánmi územnej samosprávy podľa možností v pôvodných nálezových súvislostiach. Sprístupnenie náleziska verejnosti nesmie mať za následok ich poškodenie alebo nadmerné opotrebovanie.

V súčasnosti je na území pamiatkovej zóny Lučenec prezentované len archeologické nálezisko v suteréne kostola, kde sú laickej i odbornej verejnosti sprístupnené pôvodné pozostatky gotického kostola.

Gotická fáza kostola je prezentovaná verejnosti prostredníctvom obvodového muriva pravouhlého presbytéria, ktoré je zachované do výšky 13 – 75 cm. Gotickú fázu kostola predstavujú aj kamenné architektonické články, ktoré sú voľne uložené na prezentovaných múroch.

Renesančnú fázu kostola predstavujú odkryté základy štyroch pilierov kruhového pôdorysu a časť opevnenia kostola, ktoré je prezentované v exteriéri kostola, v celkovej dĺžke 17 m. Barokovú fázu kostola v prezentácii in situ tvoria fragmenty pilierov empory, časti dlážky tvorenej keramickými neglazovanými dlaždicami štvorcového tvaru, ako aj krypta murovaná z lomového kameňa a zaklenutá valenou klenbou.

Vhodným archeologickým náleziskom na prezentáciu v pôvodných nálezových súvislostiach je aj areál Kubínyiho námestia. Po realizácii archeologického výskumu predpokladáme zachytenie pozostatkov stredovekej architektúry (zvyšky stredovekého kastela, ktorý slúžil ako archív župy a mesta), ktoré budú pri pamiatkovej obnove námestia zakomponované a premietnuté do pôdorysu súčasného námestia, tak aby predstavovali jeho organickú súčasť.

Prezentácia hnutel'nych archeologickych nalezov

Podmienky ochrany hnutel'nych archeologickych nalezov definuje zakon NR SR c. 115/1998 Z. z. o muzeach a galeriach a o ochrane predmetov muzejnej a galerijnej hodnoty v zneni neskorších predpisov, ako aj pamiatkovy zakon v zneni neskorších predpisov.

Archeologické nálezky zistené v katastrálnom území mesta Lučenec sú v súčasnosti deponované v depozitári AU SAV Nitra, v kaštieli v Malých Vozokanoch, v Novohradskom múzeu a galérii a v Gemersko – malohontskom múzeu. Osud a uloženie niektorých archeologických nálezov nie je známy.

V súčasnosti laickej a odbornej verejnosti nie sú sprístupnené získané archeologické nálezky. V samotnom meste Lučenec neexistuje stála expozícia, ktorá by prostredníctvom hnutel'nych archeologickych nalezov približovala verejnosti praveké, včasnostredoveké a stredoveké dejiny mesta Lučenec, aj napriek tomu faktu, že v meste sídli múzejná inštitúcia. Výnimku tvoria len archeologické nálezky dopĺňajúce prezentáciu pôvodných stavebných pozostatkov v suteréne kalvínskeho kostola.

V súčasnej situácii je viac než nutné tento závažný nedostatok odstrániť inštaláciou stálej expozície, ktorá by bola zameraná na prezentáciu najstarších dejín mesta Lučenec.

J.1.13. Zásady zachovania, ochrany, obnovy, údržby a prezentácie historickej zelene

Stručný historický vývoj

Rekonštruovať historický vývoj zelene v sídle Lučenec môžeme na základe analýzy archívnych dokumentov, máp a historických fotografií. Zistili sme, že štruktúry mestskej zelene (plošné i líniové, verejné i súkromné) boli v Lučenci zakladané v poslednej tretine 19. storočia a začiatkom 20. storočia. Bolo to obdobie činnosti okrášľovacích spolkov a zakladania mestských parkov (verejná zeleň) a dvorových záhrad (súkromná zeleň) ako i výsadiet alejí v mestských uliciach. V prípade zelene na námestiach a uličných alejí je problematické hľadať väzbu medzi architektúrou a sadovou úpravou, zeleň tu má funkciu humanizácie urbánneho priestoru bez slohovej atribúcie.

V prípade dvorových záhrad však môžeme zeleň pokladať za kompozičnú súčasť historickej architektúry, tu najčastejšie secesnej a eklektickej. Žiaľ, žiadna z týchto štruktúr sa nedochovala v pôvodnej slohovej čistote, v mnohých prípadoch sa dvorové záhrady nedochovali ani ako plochy, nakoľko boli zastavané. V súčasnosti sa do dvorov opäť vracia život, avšak nové funkcie a predstavy majiteľov spolu s nepreberným množstvom moderných

kultivarov drevín na trhu sa premieta do bezkonceptných výsadiieb s prevahou ihličnanov a iných exotických sempervirentov.

Najstaršia a najrozsiahlejšia parková úprava v Lučenci, pôvodne Alžbetin park, dnes mestský park, bol vybudovaný v rokoch 1897 -1898 podľa projektu K. Czóbela na ploche 17 ha. Dochoval sa do súčasnosti v pôvodnom rozsahu i so zachovalými pôvodnými kompozičnými zámermi. Park v prírodne - krajinárskom slohu s niekoľkými pravidelnými motívmi, vodným prvkom a občianskou vybavenosťou mal charakter verejného mestského parku. Park vynikal i dendrologickou bohatosťou, dodnes sa dochovalo 35 druhov cudzokrajných drevín. V centrálnej časti parku sa nachádza pamätník padlých v roku 1919. V súčasnosti mestský park leží mimo pamiatkovej zóny mesta.

Na prelome 19. a 20. storočia sa uličná alej stáva organickou súčasťou mestského interiéru a prvkom, ktorý zjednocuje často nehomogénnu architektúru uličnej zástavby. Z alejových stromov sa i v Lučenci na prelome storočí tešil mimoriadnej obľube guľovitý kultivar javora (*Acer platanoides Globosum*) ale i iné listnáče, ktoré boli pravidelným rezom (tzv. rezom na hlavu) udržiavané v malokorunnom tvare. Tieto dreviny nepotláčali architektúru, nebránili pohľadom a priehľadom, napriek tomu však plnili všetky svoje funkcie. Pod malými hustými korunami poskytovali chodcom pocit intimity a vytvárali žiadúci tieň. Na základe dobových fotografií Kubínyiho námestia môžeme konštatovať, že práve globózný javor bol kostrovou drevinou sadovej úpravy medzi Redutou a parčíkom okolo reformovaného kostola. Promenádný charakter tejto sadovej úpravy pokračoval do priľahlých ulíc, kde jedno alebo obojstranné aleje malokorunných stromov zobytnovali ulice Dr. Herza, dnešnú Masarykovu, Rádayho, Komenského a Železničnú ulicu od križovatky s Jókaiho až po železničnú stanicu a časť Petófiho ulice. Najpoužívanjšou alejovou drevinou v Lučenci bol jaseň (*Fraxinus excelsior*) rezaný „na hlavu“. V súčasnosti sa z malokorunných stromov dochovala len alej jaseňa, rezaného „na hlavu“ na ulici Dr. Herza. Globózný javor pri Redute sa vzhľadom na jeho krátkovekosť nedochoval. Obojstranná alej na Masarykovej ulici síce existuje, avšak nemôžeme ju pokladať za pôvodnú, prestárnuté jedince boli postupne, v rôznych obdobiach nahrádzané rôznymi druhmi stromov, ktoré boli práve k dispozícii. Podobne i stromy na Kubínyiho námestí sú druhovo i vekovo nehomogénne.

Metodika a výsledky

V pamiatkových územiach z hľadiska záujmov pamiatkovej starostlivosti rozlišujeme 5 typov štruktúr zelene a historickej zelene. Tieto sú výsledkom priemetu súčasnej štruktúry

zelene a rekonštruovanej štruktúry historickej zelene. Historickú zeleň rekonštruujeme na základe analýzy archívnych dokumentov, historických máp, fotografií a výpovedí obyvateľov.

V pamiatkovej zóne mesta Lučenec sme z uvedených piatich typov štruktúr zelene rozlíšili štyri typy, nezaznamenali sme kategóriu „zeleň novodobá - v historickom prostredí sídla nevhodná“.

1. Historická záhrada (park) v zmysle Florentskej charty¹

- dochovaná do súčasnosti na pôvodnej ploche, hoci s nízkym stupňom autenticity prípadne i plošne zredukovaná
- Tejto kategórii zodpovedá mestský park, ktorý leží za hranicami pamiatkovej zóny mesta. Doporučujeme vypracovať návrh na zápis do ÚZPF SR.

Zásady ochrany:

- zachovať záhradu (park) v jej súčasnej výmere
- zachovať, resp. obnoviť všetky dochované prvky technického charakteru (vodný systém, architektonické a sochárske zložky, komunikačný systém)
- obnoviť vegetačné prvky (solitéry, skupiny alebo porasty) Cieľom nie je zachovanie konkrétnych vegetačných prvkov, ale zachovanie princípu v nich obsiahnutom, ktorý predstavujú neustále nové generácie rastlín².
- druhová skladba: Po získaní hodnoverných údajov sa pridržať zásady **pôvodnej druhovej skladby** drevín, pri absencii takýchto údajov sa pridržať dobových analógií a **úplne sa vyvarovať používania moderných kultivarov drevín.**

2. Ostatná historická zeleň sídla

- najčastejšie maloplošné úpravy (predzáhradky a dvory) a uličné aleje dochované aspoň vo fragmentoch na pôvodných plochách a uliciach, hoci s nízkym stupňom autenticity
- Tejto kategórii zodpovedá sadová úprava Kubínyiho námestia, sadová úprava okolia reformovaného kostola na Kubínyiho námestí, sadová úprava parčíka pred budovou bývalého gymnázia a aleje na uliciach Dr. Herza, Masarykova, Rádayho, časti Komenského ulice a časti Petőfiho ulice.

Zásady ochrany:

- zachovať všetky štruktúry zelene tohoto typu v princípe, to zn. nie je nutné zachovať konkrétny vegetačný prvok (strom, alej), ale zachovať resp. obnoviť hmotu
- v prípade zmiešaných alejí je prípustná jednorázová úplná asanácia celej aleje, avšak s bezprostrednou náhradnou výsadbou vzrastlých stromov vhodného druhu

- druhová skladba: Po získaní hodnoverných údajov sa pridržať zásady **pôvodnej druhovej skladby** drevín, pri absencii takýchto údajov sa pridržať dobových analógií. Ako náhrada za asanované dreviny prichádzajú do úvahy i **niektoré moderné kultivary stromov odvodené od rodov pôvodne použitých** (napr. namiesto lípy použiť malokorunný kultivar tohoto rodu alebo namiesto pagaštana konského použiť malokorunný kultivar tohoto rodu, ktorý je zároveň odolný voči škodcom).

3. Zeleň novodobá - dotvárajúca historické prostredie sídla

- novodobé parkové úpravy a aleje na uliciach a námestiach, ktoré sice nenaväzujú na vzory v minulosti, avšak vhodne dotvárajú interiér mesta, prípadne akcentujú historické dominanty alebo maskujú nežiadúce pohľady a priehľady
- zeleň záhrad obytných domov a obytných súborov, často úžitková, transformácia na zeleň okrasnú je prípustná, transformácia na zastavanú plochu iba po vyjadrení orgánu ochrany pamiatkového fondu
- Do tejto kategórie sme zaradili jednostrannú alej malokorunného agátu (*Robinia pseudoaccacia Umbraculifera*) na ulici Petöfioho v časti od Jókaiho ulice po zalomenie ulice.

Zásady ochrany:

- u mladších výsadiieb v dobrom zdravotnom stave pravidelnou odbornou údržbou a starostlivosťou čo najviac predĺžiť periódu ich hlavného estetického účinku, u starších výsadiieb v poslednej vývojovej fáze, u ktorých nie je predpoklad obnovenia ich estetického účinku prichádza do úvahy radikálna obnova celej prestárnutej výsadby alebo aleje a jej náhrada vzrastlými stromami vhodného druhu
- druhová skladba: **prípustné sú i moderné kultivary drevín**, ktoré nemusia byť odvodené od pôvodne použitých rodov a druhov, pripúšťajú sa i **šľachtiteľské novinky**, avšak pri rešpektovaní ekologických a pestovateľských nárokov týchto rastlín.

4. Zeleň novodobá - v historickom prostredí sídla nevhodná

- v interiéri sídla pôsobí cudzo, často náletová alebo vysádzaná bezkonceptne a živelne, prekrývajúca dominanty mesta často z ideologických dôvodov (sagrálne stavby „utopené“ v hmote ihličnatých stromov), niekedy vysádzaná pod vplyvom módnych trendov.
- túto kategóriu sme v Lučenci nerozlišili

5. Zeleň navrhovaná

- línie (uličné aleje) alebo plochy v súčasnosti bez stromovej vegetácie, prípadne iba s fragmentami nefunkčných porastov. V komplexe urbanisticko - architektonických

vzťahov v zóne a väzieb zóna - sídlo - krajina je to zeleň s pozitívnym účinkom bez ohľadu na to, či naväzuje na vzory v minulosti alebo je na danom mieste novotvarom.

- V uliciach Železničná a Vajanského (v časti od Kubínyho námestia po križovatku s Fiľakovskou cestou) navrhujeme výsadbu uličnej aleje z malokorunných kultivarov domácich drevín (lipa, javor a pod.).

Zásady ochrany:

- druhová skladba: prípustné sú i moderné kultivary drevín, pri výbere klásť zvýšený dôraz na výšku dreveniny v dospelosti a požadovaný estetický a funkčný účinok.

Poznámky:

1. Florentská charta

Čl. 1. „Historická záhrada je architektonická a vegetačná kompozícia, ktorá je z hľadiska dejín alebo umenia celospoločensky významná. Ako taká je považovaná za pamiatku.“

Čl. 9. „Autenticita historickej záhrady sa týka rovnako jej koncepcie a objemu jej častí, ako i jej výzdoby alebo výberu vegetácie či nerastov, ktoré ju vytvárajú.“

2. Obmedzenou dĺžkou života sa pamiatky záhradného umenia líšia od ostatných pamiatkových objektov, u ktorých je originálna substancia základným predpokladom jej pamiatkovej podstaty.

J.1.14. Požiadavky na primerané funkčné využitie územia rešpektujúce hodnoty územia a pamiatok nachádzajúcich sa na tomto území

Centrálne mestská štvrť zaberá plochu 169,5 ha, čo činí 20,83 % z celkovej zastavanej plochy mesta. Tvorí ju centrum mesta s Masarykovou ulicou, Kubínyho námestím, ulicami Kármána, Vajanského, Železničnou, Novohradskou ulicou a Námestím republiky. Toto sú nosné priestory a ulice, na ktorých je v prevažnej miere lokalizovaná občianska vybavenosť, obchody, služby, administratíva, školstvo, kultúra, zábava. Centrum je obklopené obytnou zástavbou, v ktorej sa nachádzajú ďalšie zariadenia regionálnej vybavenosti a služieb, ako sú nemocnica s poliklinikou, stredné a odborné školy s internátmi, železničná a autobusová stanica.

„Mestskú štvrť 1-centrum“ v jadre tvorí pamiatková zóna, v ktorej sú proporčne zastúpené objekty obytného charakteru, objekty základnej občianskej vybavenosti a polyfunkčné objekty.

Zariadenia drobných služieb a obchodu sú sústredené prevažne na Masarykovej ulici, Železničnej ulici a Vajanského ulici. Vybudovaním obchodno-obytnej zóny tzv. „výstavisko“ v 90. rokoch 20. storočia sa do centra pamiatkovej zóny dostala pomerne veľká plocha novej zástavby, ktorá len z časti spĺňa plánovaný účel využitia objektov. Aj napriek priamemu prepojeniu s hlavnou Masarykovou ulicou je zóna využívaná prevažne na obytné účely, s výnimkou športovej haly, ktorá sa nachádza vo vnútrobloku. V minulosti sa tu krátko nachádzali aj drobné obchodné prevádzky, ktoré boli z dôvodu nízkej návštevnosti nútené priestory opustiť a presunúť sa na najexponovanejšie ulice mesta (Masarykova, Železničná a Vajanského ulica). Z dôvodu najväčšieho počtu sústredených obchodných prevádzok a pohybu obyvateľov sa do budúcnosti javí ako vhodné vybudovať pešiu zónu v časti Masarykovej ulice s prípadným zalomením do Železničnej ulice v rozmedzí po križovatku s Jókaiho ulicou. V súčasnosti tieto hlavné komunikačné ťahy slúžia pre integrovaný pohyb peších, cyklistov a automobilov. Zamedzením priebežnej automobilovej dopravy, vyriešením pešieho priestoru s dobudovaním prvkov drobnej architektúry, zelene a s prinavrátením pôvodných dlažieb (čadičové kocky) v kombinácii s veľkoplošnou dlažbou z prírodného kameňa by sa docielil pôvodný historický ráz Masarykovej ulice.

Priestor Kubínyho námestia sústreďuje vyššiu občiansku vybavenosť, ktorú charakterizujú budovy Novohradskej knižnice, Novohradského osvetového strediska, Novohradského múzea a galérie, Štátneho archívu, Základnej školy, budovy Stredoslovenských elektrární. Sakrálné stavby sú v pamiatkovom území zastúpené štyrmi objektmi na Kubínyho námestí Rímskokatolíckym a Kalvínskym kostolom, na Komenského ulici Evanjelickým kostolom a na Adyho ulici Synagógou. Synagóga, ktorá je svojho druhu ojedinelou stavbou v rámci Európy, je bez funkčného využitia, čo sa prejavilo na jej stavebno-technickom stave.

Dnešné funkčné využitie pamiatkového územia je možné klasifikovať ako primerané celospoločenským úlohám mestského centra i ako strediska cestovného ruchu. Historické jadro si zachovalo charakter atraktívneho centra s primeraným využitím a zhodnotením pamiatkového fondu. Celkové umocnenie prostredia sa docieli vytvorením pešej komunikácie na hlavnej kompozičnej osi (Masarykova ulica).

Záväzná podmienka funkčného využitia územia:

Prioritou pri využívaní stavieb a plôch zostáva prihliadať k ich kapacitným a stavebno-technickým možnostiam tak, aby výsledné riešenie nenarušovalo pohľadovo, prevádzkovo alebo svojim technickým riešením pamiatkovú povahu územia. Návrhy funkčného využitia stavieb by mali naďalej v pamiatkovo chránenom území uprednostňovať

zmiešanú zástavbu určenú k bývaniu a umiestneniu základnej občianskej vybavenosti súvisiacu s bývaním.

J. 1. 15. Požiadavky na riešenie dopravy

Mesto Lučenec leží na križovatke hlavných ciest a železničných trás spájajúcich Bratislavu s Košicami a Budapešť s Varšavou. Napojenie na diaľničnú sieť Európy je vzdialené 70 km pri meste Hatvan. Vybudovaním cestného ťahu Lučenec - Salgótarján - Hatvan by sa aj mesto Lučenec malo napojiť na túto sieť. Medzinárodný cestný ťah E 571 (Bratislava - Košice) prechádzajúci katastrom mesta v súčasnosti nevyhovuje platným požiadavkám pre cesty tohto významu. Rozvoj mesta si vyžaduje napojenie na Bratislavu a Košice diaľnicou. Do Maďarskej republiky je možné sa dostať hraničným prechodom Šiatorská Bukovinka - Salgótarján a perchodom lokálneho významu Kalonda - Ipolytarnóc. Najbližšie letisko s medzinárodným štatútom je v Bratislave a Budapešti. Lokálne letisko Boľkovce je vzdialené od mesta 5 km. Mesto je napojené na celoštátny železničný ťah Košice - Jesenské - Lučenec - Zvolen - Kúty s možnosťou napojenia do Maďarska.

Samotným mestom prechádza jedna štátna cesta I/75 cez ulice Haličská, Masarykova, Kármána, Jiráskova a Gemerská. V roku 2004 bola rekonštruovaná a je v dobrom stave. Cesty II/585 Vajanského, III/0718 Fiľakovská, III/50855 Partizánska, Zvolenská, III/0717 Mikušovská a III/50857 Ľ. Podjavorinskej sú v majetkovej správe BBSK a ich stav je vyhovujúci.

Mesto Lučenec má v majetkovej správe miestne komunikácie v celkovej dĺžke 65,9 km vrátane deviatich mostných objektov, chodníky pri cestách v dĺžke 8,9 km a chodníky pri miestnych komunikáciách v dĺžke 65 km.

Je nutné riešiť situáciu na najfrekventovanejších križovatkách inštaláciou svetelnej signalizácie, ktorá by napomohla plynulejšiemu prejazdu cez mesto.

Z dôvodu zvyšujúcej sa dopravnej intenzity je na cestných trasách I/75 a II/585 v súčasnosti prekročená kapacita s následným negatívnym účinkom na životné prostredie v centre mesta.

Preto je nevyhnutné vytvoriť vnútorný dopravný okruh, ktorý by vymedzoval zónu s osobitným dopravným režimom (tzv. pešiu zónu). Týka sa to najmä častí ulíc T. G. Masaryka, Vajanského, Begovej a Kármána. Ťah Veľký Krtíš - Zvolen a Veľký Krtíš - Košice by sa odklonil z centra mesta a teda aj z pamiatkovej zóny na plánovaný severný obchvat.

Záväzná podmienka riešenia dopravy v meste Lučenec:

1. Historická pôdorysná štruktúra mesta je nadradená riešeniu dopravy. Z dôvodu dopravných porúch je zakázané uskutočňovať demolácie stavieb. Komplikácie je nutné riešiť miestnou dopravnou úpravou (jednosmerné cesty, svetelné križovatky) alebo odklonením dopravy na iné

trasy. Nové obchvaty nesmú byť vedené cez pamiatkovú zónu mesta a nesmú narúšať jeho historické súčasť.

J. 1. 16. Zásady pre výber a použitie stavebných materiálov, na základe historicky používaných materiálov v danom prostredí

Historické stavby, architektonické stvárnenie novostavieb a rehabilitácia zmodernizovaných stavieb v chránenom území úzko súvisia s otázkou stavebných materiálov. Je neoddeliteľnou a spolu s hmotovým a tvaroslovným riešením rovnako významnou súčasťou a základným predpokladom pre vznik diela citlivo sa začleňujúceho do historického prostredia.

Historickú stavebnú produkciu charakterizuje konečný počet stavebných materiálov, a to konštrukčných, ako aj pohľadových. Platí však zásada, že materiálová ponuka bola predovšetkým daná dostupnými stavebnými materiálmi v mieste stavby, alebo v jej blízkom okolí (bane na hlinu), ktoré sa práve preto stali pre dané sídlo a oblasť charakteristickými. Vo všeobecnosti platí, že nie je vhodné aplikovať historické materiály na tých častiach stavieb a v takých architektonických súvislostiach, v ktorých sa v minulosti nepoužívali. Zásady materiálovej regulácie sú v podstate rovnaké pre novostavby v chránenom území, ako aj pre zachované objekty. V Lučenci nie je vhodné principiálne vylučovať citlivé využitie niektorých moderných materiálov a konštrukcií (napr. ľahká kovová konštrukcia, betónová stena, výklady). Vo všeobecnosti sú však nežiadúce výstredné materiálové povrchy a podobne aj výrazné netradičné farby (krikľavo ružové, zelené, fialové, atď.).

Krytina stavieb v pamiatkovo chránenom území bola predmetom spracovania kapitoly v zásadách J.1.6. Povrchová úprava stien historických budov, rehabilitovaných objektov a novostavieb by mala rešpektovať povahu historickej zástavby chráneného územia, ktorá identifikuje mesto do regiónu. V mestskom prostredí ide skoro vždy o steny murované, omietané s viac, či menej náročným tvaroslovným členením.

V pamiatkovej zóne je vo všeobecnosti nevhodné použiť obklady z keramických materiálov, kameňa, ktoré nezodpovedajú druhom bežne používaným v regióne, obklady z betónových dlaždíc, plastových dielcov, kovových obkladových šablón a rôznych novodobých prevažne umelých materiálov (bitumenové pásy, živичné bridlice).

Záväzná podmienka pre zásady pre výber materiálov:

1. V prístavbách, rekonštruovaných existujúcich budovách by sa nemali používať neprimerané materiály nevhodného kontrastu (nástreky na báze plastu - marmolit,

celoplošné obklady fasád), nepoužívať neprijateľné moderné materiály (plastové výplne otvorov, bitumenové, či plechové krytiny).

J. 1. 17. Zásady pre riešenie infraštruktúry vrátane jej technických zariadení

Súčasný stav inžinierskych sietí je viac – menej výsledkom živelného a nekoordinovaného vývoja. Pre stav inžinierskych sietí v pamiatkovej zóne je charakteristický stav opotrebovanosť, vysoký vek a nedostatočná prenosová kapacita. V súčasnosti rôznorodá životnosť jednotlivých inžinierskych sietí má za následok, že ich obnova prebieha v rôznych časových intervaloch, čo spôsobuje ustavičnú rozkopávku ulíc. Regeneračný program technickej infraštruktúry v meste Lučenec by mal priniesť zodpovedné plánovanie a rekonštrukciu za koordinácie všetkých dotknutých účastníkov, ktorí po vzájomnej dohode stanovujú vecnú a časovú konkretizáciu a určujú záväzný postup obnovy infraštruktúry v pamiatkovej zóne. Komplexný postup bude zapracovaný do záväznej časti územnoplánovacej dokumentácie s možnosťou aktualizácie.

Konkrétny systém má mať zavedené všetky požiadavky a nároky majiteľov a investorov, aby koncepčne stanovil možnosti technickej infraštruktúry. Rekonštrukcie vedenia technického vybavenia sú pre všetky formy výstavby podmieňujúce a týkajú sa :

ELEKTRICKÁ ENERGIA – Lučenec nemá vlastný zdroj elektrickej energie a do mesta sa dodáva cez transformačné zariadenie na Haličskej ceste s inštalovaným výkonom 110/22 kW. Odtiaľ sa energia distribuuje aj v pamiatkovej zóne zakáblovanými rozvodmi. Pre problémové rozvodné skrine elektrickej energie v pamiatkovej zóne požadujeme vytvorenie výnimky a to ich dislokáciu mimo vizuálnych pohľadov. Konkrétne riešenia pri objektoch v zóne je nutné zo strany majiteľov, investorov a majiteľov sietí elektrickej energie konfrontovať so zodpovednými pracovníkmi príslušného krajského pamiatkového úradu.

ZÁSOBOVANIE TEPLOM – mesto má zásobovanie teplom výrazne decentralizované do veľkého počtu malých a niekoľko stredne veľkých kotolní. V zóne sa nachádza jedna určená pre „Obchodno - bytovú zónu – Výstavisko“ na Petófiho ulici. Decentralizované zásobovanie teplom formou malých domových kotolní má väčšina nehnuteľností v pamiatkovej zóne mesta Lučenec. V roku 1997 bolo 80% kotolní v meste plynofikovaných. V súčasnosti prichádzajú alternatívne (biopalivá), geotermálne zdroje energie, veterné elektrárne, elektrická energia a historické zdroje vykurovania, ktorých užívateľské požiadavky budú preverené architektonickou štúdiou zohľadňujúcou všetky atribúty ochrany kultúrnej pamiatky.

ZÁSOBOVANIE PLYNOM – Lučenec je zásobovaný zemným plynom už 30 rokov a miestna plynová sieť sa postupne kompletizovala. Plynová distribučná sieť je dobudovaná s výnimkou niektorých okrajových ulíc a prípojok mimo riešeného územia. Regulačné stanice sú situované v okrajových častiach. Problémové plynové merače pri objektoch je nutné riešiť výnimkou, aby umiestňovanie jednotlivých zariadení a vedení ich rozvodov nenarúšalo kultúrne hodnoty objektov, pre ktoré sú umiestňované.

SPOJE A TELEKOMUNIKAČNÉ ZARIADENIA – primárnym centrom zabezpečovania telekomunikačných služieb a rádiokomunikácie je Lučenec, ktoré je prevádzkané diaľkovými optickými a analógovými káblami v kábelovodoch. Televízna káblová sieť sa v súčasnosti buduje a to zemnou kabeľážou a jej prikladaním k existujúcim telekomunikačným káblom. Antény GSM sú situované na miestach mimo riešeného územia a z tohto dôvodu nie je nutné riešiť ich situovanie na stavbách v pamiatkovej zóne. V prípade nevyhnutnosti doporučujeme zabezpečiť inštaláciu na pohľadovo neexponovaných miestach.

ZÁSOBOVANIE PITNOU VODOU – mesto nemá vlastný zdroj pitnej vody slúžiaci pre verejné zásobovanie. Zdroje minerálnych vôd sú v meste dva a jeden sa nachádza v pamiatkovej zóne. V súčasnosti vlastník vybudoval krytý prístrešok artézskej studne na Komenského ulici, ktorého rekonštrukčné práce boli koordinované s príslušným krajským pamiatkovým úradom. Verejný vodovod mesta Lučenec je napojený na skupinový vodovod Hriňová – Lučenec – Filákov, vodovod z vodnej nádrže Málinec a studne Mikušovce, Rapovce. Prevádzková voda je čiastočne riešená individuálnymi studňami, ktoré sa nachádzajú v dvorových parcelách objektov v pamiatkovej zóne.

KANALIZÁCIA – funkčný kanalizačný zberač sa nachádza na južnej strane Tuhárskeho potoka. Odpadové vody sú čistené v mestskej čističke odpadových vôd (zrekonštruovaná v roku 2001) nachádzajúcej sa na juhovýchodnom okraji mesta.

VZDUCHOTECHNIKA – moderné technické vybavenia nie je žiadúce umiestňovať na viditeľných miestach.

V súčasnej praxi dochádza k nekoordinovanému prístupu jednotlivých profesií, ktoré vytvárajú straty výtvarných a estetických hodnôt pamiatky a násilných zásahov do jej podstaty.

Záväzná podmienka pre riešenie infraštruktúry vrátane jej technických zariadení:

1. Rozvodné elektrokrine, plynometry požadujeme umiestňovať mimo uličného priečelia. Je nutné, aby mali čo najnenápadnejšiu polohu a vzhľad.

J. 1. 18. Regenerácia pamiatkového územia a životné prostredie

Každý tradičný sídelný útvar v minulosti charakterizoval úzky vzťah k okolitej krajine. Časom sa tento vzťah pretváral, a nie vždy pozitívne. Pamiatková starostlivosť by mala úzko spolupracovať s obvodným úradom životného prostredia, ktorého podmienky viažúce sa k životnému prostrediu sa zapracovávajú do územno – plánovacej dokumentácie. V súčasnosti je platný Územný plán mesta Lučenec z roku 1997, v ktorom je rozvinutá a spracovaná kapitola 9. ŽIVOTNÉ PROSTREDIE (str. 42-49), kde sú prepracované podkapitoly s návrhmi opatrení ako ochrana ovzdušia, ochrana vôd, ochrana pôdy, hluk, žiarenie a odpadové hospodárstvo.

J.1.19. Prezentácia pamiatkového fondu územia

Pamiatkový fond sústredený v chránenom území mesta Lučenec je dokladom dlhodobého a zložitého vývoja sídla. V tomto kontexte je potrebná prezentácia kultúrnych pamiatok ako nenahraditeľnej súčasť histórie urbanistického celku a kultúrnej krajiny. Prioritou je vypracovať návrhy na zápis do ÚZPF objektov vytipovaných na základe urbanisticko – historického výskumu. Formou popularizačných a odborných článkov v regionálnej tlači je potrebné informovať obyvateľov pamiatkového územia o právach a povinnostiach vyplývajúcich im z pamiatkového zákona. V spolupráci s Mestom Lučenec, občianskymi združeniami a záujmovými skupinami obyvateľov je potrebné spracovať materiál o kultúrnych pamiatkach celého sídla s dôrazom na pamiatkovú zónu, v ktorom by boli zahrnuté aj základné podmienky ochrany pamiatkových hodnôt územia.

J. 1. 20. Spolupráca a účasť orgánov, organizácií a samosprávy na regenerácii pamiatkovej zóny Lučenec.

Rozmanitosť a špecifickosť územia pamiatkovej zóny Lučenec pri revitalizácii územia si vyžaduje komplexnú a spoluprácu orgánov štátnej správy, obecnej samosprávy, ako aj verejnej správy. Medzi najviac zainteresované orgány patrí predovšetkým Mestský úrad, ktorého jedným z prioritných cieľov by mala byť komplexná revitalizácia územia pamiatkovej zóny Lučenec. Ďalšími dotknutými orgánmi sú: Pamiatkový úrad SR, Obvodný úrad životného prostredia Lučenec, Banskobystrický samosprávny kraj – Odbor kultúry, Odbor životného prostredia a Odbor regionálneho rozvoja, ako aj Regionálna a rozvojová agentúra.

Okrem štátnych a verejných orgánov je pri regenerácii územia pamiatkovej zóny nevyhnutné spolupracovať aj s inštitúciami odborného charakteru predovšetkým

z Novohradským múzeom a galériou, Archeologickým ústavom SAV, MV SR – Štátny archív Banská Bystrica, pobočka Lučenec a Povodím Hrona, ktoré spravuje tok Tuhárskeho potoka.

Rovnako pri regenerácii je žiaduca aj spolupráca s organizáciami tretieho sektora zameriavajúcimi sa na ochranu kultúrneho dedičstva, ktoré predstavuje Euroregión Neogradensis.

Najdôležitejšou súčasťou procesu regenerácie územia pamiatkovej zóny Lučenec sú vlastníci jednotlivých pamiatkových objektov, pretože iba prostredníctvom nich môže byť proces regenerácie a revitalizácie územia pamiatkovej zóny plnohodnotný a efektívny.

Úlohy Pamiatkového úradu pri procese revitalizácie územia pamiatkovej zóny:

Spôsob, forma a ochrany regenerácie pamiatkovej zóny sú legislatívne ukotvené v zákone NR SR č. 49/2002 o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov. Podľa § 10, ods. 2., bod a) Pamiatkový úrad riadi a kontroluje výkon štátnej správy na úseku ochrany pamiatkového fondu uskutočňovaný Krajskými pamiatkovými úradmi.

Podľa § 11, ods. 1. je Krajský pamiatkový úrad v prvom stupni vecne príslušným správnym orgánom, ktorý rozhoduje o právach a povinnostiach právnických osôb a fyzických osôb na úseku ochrany pamiatkového fondu.

Ďalšie úlohy Krajského pamiatkového úradu sú definované § 11, ods. 2.:

Podľa § 11, ods. 2. bodu a) Krajský pamiatkový úrad sleduje stav a využívanie pamiatkového fondu a vykonáva štátny dohľad nad zabezpečením ochrany pamiatkového fondu.

Podľa § 11, ods. 2. bodu b) Krajský pamiatkový úrad vypracúva podklady súvisiace s prípravou územnoplánovacej dokumentácie pre príslušné orgány štátnej správy a spolupracuje s nimi pri príprave projektovej a reštaurátorskej dokumentácie na záchranu a obnovu kultúrnych pamiatok a pamiatkových území.

Podľa § 11, ods. 2. bodu c) Krajský pamiatkový úrad poskytuje krajským úradom a okresným úradom na ich požiadanie, ako aj samosprávnym krajom a obciam výpisy z Ústredného zoznamu pamiatkového fondu podľa ich územného obvodu.

Podľa § 11, ods. 2. bodu d) Krajský pamiatkový úrad usmerňuje činnosti právnických osôb a fyzických osôb pri záchrane, obnove a využívaní pamiatkového fondu a poskytuje im ich odbornú a metodickú pomoc.

Podľa § 11, ods. 2. bodu e) Krajský pamiatkový úrad v nevyhnutných prípadoch zabezpečuje dočasnú odbornú úschovu hnutel'ných kultúrnych pamiatok.

Podľa § 11, ods. 2. bodu f) Krajský pamiatkový úrad poskytuje obci metodickú a odbornú pomoc pri evidovaní miestnych pamätihodností obce.

Podľa § 11, ods. 2. bodu g) Krajský pamiatkový úrad sleduje dodržiavanie zákona o ochrane pamiatkového fondu a prijíma opatrenia na odstránenie nedostatkov pri ochrane pamiatkového fondu.

Podľa § 11, ods. 2. bodu h) Krajský pamiatkový úrad ukladá pokuty podľa § 42 a 43 pamiatkového zákona.

Krajský pamiatkový úrad má okrem iného podľa pamiatkového zákona aj nasledovné kompetencie:

- vyjadruje sa a spracúva návrhy na vyhlásenie kultúrnej pamiatky a všeobecné podmienky zabezpečovania pamiatkovej ochrany
- podľa § 32, ods. 10. Krajský pamiatkový úrad vydáva osobitné rozhodnutie o každej prípravnej dokumentácii a o každej projektovej dokumentácii obnovy a projektovej dokumentácii úpravy nehnuteľnosti alebo stavby na nehnuteľnosti v pamiatkovom území a v ochrannom pásme
- sleduje postup obnovy z hľadiska dodržiavania stanovených podmienok obnovy
- prerokúva prípravnú a projektovú dokumentáciu
- vykonáva odborný dohľad pri obnove kultúrnej pamiatky

K. Záver

Zásady ochrany, obnovy a prezentácie hodnôt mestskej pamiatkovej zóny Lučenec boli spracované na základe Usmernenia Pamiatkového úradu SR k spracovaniu výskumnej dokumentácie pamiatkových území. Zásady sú podľa §29 Zákona NR SR č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov súčasťou priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom na spracovanie územno-plánovacej dokumentácie podľa osobitného predpisu (Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov). Územie zóny je z hľadiska vyhodnotenia pamiatkových hodnôt diferencované a na vymedzených plochách je potrebné uplatňovať diferencovanú ochranu a mieru posudzovania zamýšľaných stavebných aktivít.

Zásady ochrany pamiatkového územia po ich schválení vytvoria odborný podklad pre usmernenie činností a opatrení, ktorými orgány štátnej správy a orgány územnej samosprávy v spolupráci s vlastníkmi nehnuteľností zabezpečia zachovanie pamiatkových hodnôt v území, ich dobrý technický, prevádzkový a estetický stav, ako aj vhodný spôsob využitia jednotlivých stavieb, skupín stavieb a urbanistických súborov a ich vhodné technické vybavenie.

L. Prílohy k návrhu zásad ochrany, obnovy a prezentácie hodnôt územia

L.1. Zoznam výkresov

- F.1. Výkres širších vzťahov M 1:50 000
- F.2. Výkres zásad ochrany pamiatkového územia M 1: 1000
- F.3. Výkres vymedzenia pamiatkového územia M 1: 1000
- F.4. Výkres zelene a hodnoty urbanistického priestoru M 1: 1000

M. Grafická dokumentácia

KRAJSKÝ PAMIATKOVÝ ÚRAD BANSKÁ BYSTRICA
Lazovná ul. č. 8, 975 65 Banská Bystrica

ZÁSADY OCHRANY
Pamiatkovej zóny Lučenec

III. ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA

1. Tieto zásady ochrany sú dokumentom na vykonávanie základnej ochrany pamiatkového územia podľa § 29 odseku 1 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej len „pamiatkový zákon“) a podľa § 29 odseku 2 pamiatkového zákona sú súčasťou územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom na spracovanie územnoplánovacej dokumentácie podľa osobitného predpisu.
2. Tieto zásady ochrany v časti II. „Zásady ochrany, obnovy a prezentácie hodnôt pamiatkovej zóny mesta Lučenec“ obsahujú požiadavky na primerané funkčné využitie územia, na zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu a parcelácie, objektovej skladby, výškového a priestorového usporiadania objektov, prvkov interiéru a uličného parteru, charakteristických pohľadov, siluety a panorámy, archeologických nálezísk, prípadne ďalších kultúrnych a prírodných hodnôt pamiatkového územia podľa § 29 odseku 3 pamiatkového zákona.

*Krajský pamiatkový úrad
Banská Bystrica*

M. Sura
PhDr. Miroslav Sura
riaditeľ
krajského pamiatkového úradu